

Sámedikki 2019 bušeahtta

Mearriduvvon juovlamánu 6. b. 2018

Ášši 65/18

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Ávjovárgeaidnu 50
9730 Karasjok/Kárášjohka
Telefuvdna +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sámediggi 2018

Ovddasiidogovva: Tor Egil Rasmussen. Govva lea Randi Marainena Šiellu/Komsekule, 2007.

ISBN: 978-82-91200-32-3

Sisdoallu

1	Álggahus.....	9
2	Váldosisdoallu	10
3	Rámmat ja prinsihpat	12
3.1	<i>Ekonomalaš rámmaeavttut.....</i>	<i>12</i>
3.1.1	Ollislaš juolludus Sámediggái	12
3.1.2	Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus.....	13
3.2	<i>Ekonomalaš váikkuhangaskaoomit.....</i>	<i>13</i>
3.2.1	Njuoggodoarjagat.....	14
3.2.2	Ohcanvuđot doarjagat	15
3.3	<i>Ođđa bušeahttaortnega ođđa meannudanvuogádat.....</i>	<i>15</i>
3.4	<i>Šiehtadusat ja njuolggadusat.....</i>	<i>15</i>
3.4.1	EEO-njuolggadusat	15
3.4.2	Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin	16
3.4.3	Duoji váldošiehtadus	16
3.5	<i>Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat.....</i>	<i>16</i>
3.5.1	Vuodđolága § 108	16
3.5.2	ILO Konvenšuvdna nr. 169 ja konsultašuvdnariecti	17
4	Giella	18
4.1	<i>Giella váikkuhangaskaoomit</i>	<i>19</i>
4.1.1	Sámegiellaid ángiruššansuorggit.....	19
4.2	<i>Sámegiellaid geavaheapmi</i>	<i>19</i>
4.2.1	Čoahkketabealla - sámegiellaid geavaheapmi	20
4.2.2	Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja.....	20
4.2.3	Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja	20
4.2.4	Giellaikkadeapmi - prošeakta	20
4.3	<i>Sámegiellaid ovdánahttin</i>	<i>21</i>
4.3.1	Čoahkketabealla - sámegiellaid ovdánahttin	22
4.3.2	Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja	22
4.3.3	Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja	22
4.3.4	Giellaguovddážat - njuolggodoarjja.....	23
4.3.5	Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - seminára	23
4.3.6	Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarjja	23
4.3.6.1	Sámi gielladoaimmabijut máttá-, julev- ja márkasámi guovllus.....	24
4.3.7	Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja	24
4.3.8	Giellastipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja	24
4.3.9	Julevsámegiel riektáčállinrávagirji - prošeakta.....	24
4.3.10	Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellaid jahki 2019 - prošeakta	25

4.4	"Váibmogiella" čuoovvuleapmi	25
4.4.1	Čoahkketabealla - Váibmogiella	25
4.4.2	Giellalokten - prošeakta	25
4.4.3	Ođđa giellaguovlu - prošeakta	26
5	Máhttu	27
5.1	Máhtu váikkuhangaskaoamit	28
5.1.1	Máhtu ángiruššansuorggit	28
5.2	Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu	28
5.2.1	Čoahkketabealla - sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu.....	29
5.2.2	Doarjja sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja	29
5.2.3	Sámi mánát ođđa searvelanjain - prošeakta	29
5.3	Giellabargu mánáidgárddiin	29
5.3.1	Čoahkketabealla - giellabargu mánáidgárddiin	30
5.3.2	Doarjja sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjja	30
5.3.3	Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargui - ohcanvuđot doarjja	30
5.3.4	Juvlesámi giellatjehppe - njuolggodoarjja Árran mánnáigárdáj.....	30
5.4	Gelbbolašvuođa lokten mánáidgárddiin	31
5.4.1	Čoahkketabealla - gelbbolašvuođa lokten mánáidgárddiin	31
5.5	Pedagogalaš ávdnasat	31
5.5.1	Čoahkketabealla - pedagogalaš ávdnasat	31
5.6	Sámi sisdoallu skuvllas	32
5.6.1	Čoahkketabealla - sámi sisdoallu skuvllas	32
5.6.2	Oahppoplánaid revideren - prošeakta	33
5.6.3	Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas - ohcanvuđot doarjja	33
5.7	Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	34
5.7.1	Čoahkketabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	34
5.7.2	Sámegielloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	34
5.7.3	MoU on Cooperation on Indigenous Education - prošeakta.....	35
5.7.4	Prošeavtta čuoovvuleapmi "Rádjiidrasttildeaddji skuvlaovttasbargu Sámis"	35
5.8	Oahpponeavvut.....	35
5.8.1	Čoahkketabealla - oahpponeavvut.....	35
5.8.2	Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmái - ohcanvuđot doarjja.....	36
5.8.3	Rámmašiehtadusat sámi lágádusaiguin - šiehtadus.....	37
5.8.4	Ovttas - Aktan - Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	37
5.8.5	Konferánša/seminára oahpponeavvodaahkkiide	37
5.9	Digitála oahpponeavvuid ráhkadeapmi	37
5.10	Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis	38
5.11	Oahppo- ja dutkanfálaldat.....	38
5.12	Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii.....	39
5.12.1	Stipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja.....	39
5.13	Árbediehtu.....	39

6	Areálat, biras ja dálkkádat	40
6.1	<i>Areálaide, birasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoamit</i>	<i>41</i>
6.1.1	<i>Areálaide, birasii ja dálkkádahkii guoski áŋgiruššansuorggit</i>	<i>41</i>
6.2	<i>Areálahálddašeapmi</i>	<i>41</i>
6.2.1	<i>Čoahkketabealla - árbediehtu areálahálddašeamis</i>	<i>42</i>
6.2.2	<i>Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja.....</i>	<i>42</i>
6.2.3	<i>Sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid eará čuovvuleapmi - ohcanvuđot doarjagat</i>	<i>43</i>
6.3	<i>Luondduresurssat</i>	<i>43</i>
6.4	<i>Luondduvalljodat.....</i>	<i>44</i>
6.4.1	<i>Čoahkketabealla - luondduvalljodat.....</i>	<i>44</i>
6.4.2	<i>Suodjalanstivrrat - seminára</i>	<i>44</i>
6.5	<i>Dálkkádat</i>	<i>44</i>
6.6	<i>Meahcásteapmi.....</i>	<i>45</i>
7	Ealáhusat.....	46
7.1	<i>Ealáhusaid váikkuhangaskaoamit.....</i>	<i>47</i>
7.1.1	<i>Áŋgiruššansuorggit - ealáhusat</i>	<i>47</i>
7.2	<i>Vuodđoealáhusat</i>	<i>48</i>
7.2.1	<i>Čoahkketabealla - vuodđoealáhusat.....</i>	<i>49</i>
7.2.2	<i>Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuđot doarjja</i>	<i>49</i>
7.2.3	<i>Guorahallan boazodoallolága ja boazodoallohálddašeami geahčadeamis - prošeakta</i>	<i>50</i>
7.3	<i>Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkan ja ođđaásaheamit</i>	<i>50</i>
7.3.1	<i>Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkan ja ođđaásaheamit</i>	<i>51</i>
7.3.2	<i>Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuđot doarjja</i>	<i>51</i>
7.3.3	<i>Sápmi ealáhussiida - njuolggodoarjja</i>	<i>52</i>
7.3.4	<i>Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja</i>	<i>52</i>
7.3.5	<i>Sámi mátkeealáhusat - prošeakta</i>	<i>52</i>
7.3.6	<i>Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuđot doarjja.....</i>	<i>53</i>
7.4	<i>Hutkás ealáhusat.....</i>	<i>53</i>
7.4.1	<i>Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat.....</i>	<i>53</i>
7.4.2	<i>Doarjja hutkás ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja.....</i>	<i>53</i>
7.4.3	<i>Gelbbolašvuodavuđot hutkás ealáhusat - prošeakta</i>	<i>54</i>
7.5	<i>Duodji</i>	<i>54</i>
7.5.1	<i>Čoahkketabealla - duodji.....</i>	<i>54</i>
7.5.2	<i>Duodjeinstituhtta - njuolggodoarjja</i>	<i>54</i>
7.5.3	<i>Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii</i>	<i>55</i>
7.5.4	<i>Duoji ealáhusšiehtadus</i>	<i>55</i>
7.6	<i>Ealáhusovddideami doarjjadoaibmaguovlu (SED-guovlu)</i>	<i>57</i>
8	Kultuvra.....	59

8.1	<i>Kultuvrra váikkuhangaskaoamit</i>	60
8.1.1	Ángiruššansuorggit - kultuvra	60
8.2	<i>Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda</i>	60
8.2.1	Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	61
8.2.2	Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus.....	61
8.2.2.1	Sámi dáiddáršiehtadus - juohkin	62
8.2.3	Musihkkaovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	62
8.2.4	Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta - njuolggodoarjja.....	62
8.2.5	Noereh - njuolggodoarjja	62
8.2.6	Doarjja kulturdoaibmabijuide - ohcanvuđot doarjja.....	62
8.3	<i>Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan</i>	63
8.3.1	Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat.....	63
8.3.2	Festiválat - njuolggodoarjja	64
8.3.3	Teáhterat - njuolggodoarjja.....	64
8.3.4	Museat	65
8.3.4.1	Guovdageainnu/Álaheaju-ášši duodaštanguovddáš - prošeakta	66
8.3.5	Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarjja	66
8.3.6	Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja.....	67
8.4	<i>Sámi girjjálašvuohta ja mediat</i>	67
8.4.1	Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohta ja mediat	67
8.4.2	Čális fal - prošeakta	68
8.4.3	Doarjja girjjálašvuođa ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja	68
8.4.4	Doarjja sámi girjjálašvuođa prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja.....	68
8.4.5	Sámi mediat - njuolggodoarjja	69
8.4.6	Doarjja Sámi girjebussiide - njuolggodoarjja.....	69
8.4.7	Konferánsa sámi girjjálašvuođa birra - konferánsa	70
8.5	<i>Sámi valášallan</i>	70
8.5.1	Čoahkketabealla - sámi valášallan	70
8.5.2	Sámi valášallan - njuolggodoarjja.....	70
8.5.3	Kultur- ja valášallanstipeanda - stipeanda	71
9	Kulturmuitosuodjalus	72
9.1	<i>Váikkuhangaskaoamit kulturmuitosuodjaleami várás</i>	73
9.1.1	Ángiruššansuorgi - kulturmuitosuodjaleapmi	73
9.2	<i>Kulturmuittuid hálddašeapmi</i>	73
9.2.1	Čoahkketabealla - kulturmuitoahálddašeapmi	74
9.2.2	Doarjagat sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja	74
9.2.3	Ceavccageađggi dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta	75
9.2.4	BARK - kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta	75
9.3	<i>Sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttut</i>	75
9.4	<i>Sámi kulturárbbi oainnusmahttin</i>	76
9.5	<i>Vistesuodjaleapmi</i>	76
9.5.1	Čoahkketabealla - vistesuodjaleapmi.....	77

10	Dearvvašvuohta ja sosiála.....	78
10.1	<i>Dearvvašvuođa ja sosiála váikkuhangaskaoamit</i>	79
10.1.1	Ángiruššansuorggit - dearvvašvuohta ja sosiála.....	79
10.2	<i>Buorit ja ovttáárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat</i>	79
10.2.1	Čoahkketabealla - buorre dearvvašvuohta ja ovttáárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat	80
10.2.2	Geavaheaddjiguvllot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Várdobáikái	80
10.2.3	Sámi doaktáriidsearvi - njuolggodoarjja.....	80
10.2.4	Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja	80
10.3	<i>Ovttáárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus</i>	81
11	Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu.....	82
11.1	<i>Álgoálbmogiid vuoigatvuođaid, riikkaidgaskasaš barggu ja dásseárvvu váikkuhangaskaoamit</i>	83
11.1.1	Ángiruššansuorggit - álgoálbmogiid vuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu	83
11.2	<i>Sámi ovttasbargu</i>	83
11.3	<i>Davviguovllut.....</i>	84
11.4	<i>Álgoálbmotvuoigatvuođat</i>	84
11.4.1	Čoahkketabealla - álgoálbmogiid vuoigatvuođat.....	84
11.4.2	Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodoarjja	85
11.4.3	Barentsčállingoddi IKS - njuolggodoarjja.....	85
11.4.4	Sámiráđđi - Norggabeale juogus - njuolggodoarjja	85
11.4.5	Mama Sara Education Foundation - njuolggodoarjja.....	85
11.4.6	Docip - njuolggodoarjja	85
11.4.7	WCIP-prošeavtta čuovvuleapmi - prošeakta	86
11.4.8	Duohtavuođa- ja seanadankommišuvdna.....	86
11.5	<i>Ovttáárvosašvuohta ja solidaritehta.....</i>	86
11.6	<i>Dásseárvu.....</i>	86
11.6.1	Čoahkketabealla - dásseárvu.....	87
11.6.2	Veahaváldi lagaš oktavuodain sámi servodagas	87
11.6.3	Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja	87
11.6.4	Sámi NissonForum/Samisk kvinneforum - njuolggodoarjja	87
11.6.5	Norgga Sáráhká sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja	87
12	Ovttasbargošiehtadusat.....	89
12.1	<i>Ovttasbarggu váikkuhangaskaoamit</i>	89
12.1.1	Ángiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat.....	89
12.2	<i>Regionála ovttasbargu</i>	89
12.2.1	Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja	90
13	Politiikalaš dássi	91
13.1.1	Čoahkketabealla - politiikalaš dássi.....	91
13.2	<i>Politiikalaš dási doaibmagolut</i>	91
13.2.1	Hálddahušlaš resurssat - dievasčoahkkinstába	91
13.2.2	Sámedikki dievasčoahkkin.....	91

13.2.3	Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi	92
13.2.4	Sámedikki fágalávdegottit	92
13.2.5	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	92
13.2.6	Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR)	92
13.2.7	Sámediggeráđđi	93
13.2.8	Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)	93
13.2.9	Sámedikki vuorasiidráđđi.....	93
13.2.10	Sámedikki váiddalávdegoddi	93
13.3	<i>Politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit</i>	<i>93</i>
13.3.1	Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide	93
13.3.2	Opposišuvnna bargoeavttut	94
13.3.3	Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja	94
13.3.4	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	94
13.3.5	Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus.....	95
13.3.6	Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus	95
14	Hálddahusdássii	96
14.1	<i>Sámedikki hálddahus.....</i>	<i>97</i>
14.1.1	Organisašuvdnakárta.....	97
14.1.2	Direktevrra stába.....	97
14.1.3	Hálddahusossodat (HÁL)	97
14.1.4	Gulahallanossodat (GUL)	98
14.1.5	Sámedikki kánturstruktuvra	98
14.2	<i>Hálddahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri.....</i>	<i>99</i>
14.2.1	Hálddahusa bajimuš mihttomearit.....	99
14.2.2	Gelbbolašvuodálokten sámegielas.....	100
14.2.3	Bargobiras	100
15	Mearkkašumit ášši 065/18 meannudeamis.....	101

1 Álggahus

Sámediggi lea Norgga sápmelaččaid nationála álbmotválljen parlameanta. Sámedikki dievasčoahkkin mearrida juohke čavčča bušeahta, Sámediggeráđi árvalusa mielde ja maid Sámedikki plána- ja finánsalávdegoddi gieđahallá.

Sámedikki bušeahta vuodđun leat ekonomalaš rámmat maid ráđđehus evttoha juolludit Sámediggái stáhtabušeahttaevttohusas (Prop. 1 S) guoskevaš jahkái (gč. kap. 3.2 Ekonomalašgaskaoapmi).

Dat rievdadusat maid Sturorradiggi iežas gieđahallamis mearrida bušeahttaevttohusas eai boađe Sámedikki bušehtti ovdalgo Sámedikki bušeahtta reviderejuvvo manjit jagi.

Sámedikki politihkalaš ja hálldahuslaš doaibma dáhpáhuvvá Sámedikki mearridan bušeahttarámmaid siskkobealde. Eará guovddáš bealit mat váikkuhit Sámedikki doaimma leat riikkaidgaskasaš ja nationála soahpamušat (gč. kap. 3.3 Soahpamušat ja njuolggadusat) ja eará lágat (gč. kap. 3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat).

2 Váldosisdoallu

Sámediggi háliida dakkár sámi servodaga boahhteáiggis, gos sámi giella, kultuvra ja servodateallin leat nannosat. Dasa dárbbáša Sámediggi buriid bušeahttarámmaid. Sámediggi ja ráđđehus leat soahpan ahte rievdadit Sámedikki bušeahta dainna lágiin ahte čohkket buot Sámedikki dáláš bušeahttapoasttaid ovttá postii Giella- ja ođasmahttindepartemeanttas. Go lea okta bušeahttapoasta, de addá dat Sámediggái stuorát muni ieš vuoruhit.

Ráđđehusa evttohusas stáhtabušeahta 2019 ektui oažžu Sámediggi 3,6 % lasi, mii gokčá dan vurdojuvvon bálká- ja haddegoargnuma. Go buohtastahtta gaskamearálaš ahtanuššama 2019 juolludusain departemeanttaide, de lea dat 5,4 %. Sámediggi vuordá ahte bušeahta ahtanuššan Sámediggái galgá vástidit ahtanuššamii mii muđui servodagas lea. Sámi álbmot, sámi ásašusat ja sámi ealáhuseallin berrejit oažžut seamma oasi ovdáneamis go norgalaš servodat.

Ain lea nu ahte sámiid vuoigatvuohta oahppat, geavahit ja ovddidit eatnigiela lea vuodđoriekti mii vuos ii leat realitehta buot sámiide. Dán oaidnit deaivvadeamis almmolaš instánssaiguin, astoáigeaktivitehtain, neahttabálvalusaid geavaheami oktavuodas, mánáidgárddis, skuvllas, boarrásiidruovttus ja muđui servodagas. Sámedikkis lea váldomihttomearrin earret eará nannet ja ovddidit sámegielaid boahhteáiggis.

Sámediggi háliida 2019:s ángiruššat sámegielaid suodjalemiin ja ovddidemiin. NAČ:s 2016:18 - Váibmogiella ovddiduvvojit ollu doaibmabijut ja láhkarijvadásat mat galget nannet ja sihkkarastit sámegielaid boahhteáiggis. Čielggadusa čuovvuleapmi ja doaibmabijuid čađaheapmi lea deatalaš bargu mainna Sámediggi lea bargan jagi 2017 rájes, ja mainna áigu bargat viidáseappot. Jagis 2019 áigu Sámediggi álggahit giellaodastusa Giellalokten mii lea oassi dán čuovvulanbarggus. Giellaodastusa váldomihttomearrin lea oažžut olles servodaga mielde oainnusmahttit ja ovdánahttit sámegielaid buot surggiin, sihke almmolaččat ja siviila servodagas.

Ovttastuvvan našuvnnat (ON) lea mearridan ahte jahki 2019 galgá leat riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajahki. Dát heive bures Sámedikki bargui earret eará Giellaloktemiin. Álgoálbmotgiellajahki ja Giellaloktema álggaheapmi galgá oainnusmahttojuvvot stuorra giellakonferánsain jagi 2019 álggus.

Sámediggi vuoruha sámi mánáid 2019:s, sihke go guoská doarjagii giellaarenaid ásaheapmái mánáide ja nuoraide, ja ulbmillaš doaibmabijuid bokte loktet kvalitehta sámi mánáidgárddiin. Prošeakta Sámi mánát ođđa searvelanjain, mii álggahuvvui 2018:s jotkojuvvo dán áigodagas. Prošeavtta bokte galget sámi mánáidgárddit roahkkadeappot váldit vuolggasaji sámi árvvuin, sámegielain, eallinvuogis, jurddašanvuogis ja áddejumis bargo- ja oahppanmetodain mat geavahuvvojit mánáidgárddiin.

Sámediggi háliida 2019:s ángiruššat máttasámegiela kultur- ja kulturgaskkustanásašusaid ektui. Ollu sámi kulturviessoprošeavttat leat guhkes áiggi vuordán stáhtas ruhtadeami. Saemien Sijte lea ráđđehusa evttohusas jagi 2019 stáhtabušeahta ektui, ožžon álggahanjuolludusa ođđa vistái. Danne áigu Sámediggi ain lasihit doarjaga doaimmaide Saemien Sijtes maid mii álggaheimmet 2015:s, čohkkádushálddašemi ja gaskkusteamii fokuseremiin.

Røros suohkan bodii 2018:s sámi giellahálddašanguvlui ja oažžu bissovaš juolludusa. Aajege gïele- jïh maahtoejarnges ja Plassje maahtoejarnges lea manimuš jagiin leamaš stuorra aktivitehta sámi kulturdoaibmabijuid ektui. Sámediggi háliida 2019:s doarjut Aajege gïele- jïh maahtoejarnge barggus boahhteáiggi kulturguovddáža oažžumis Plassjei. Boahhteáiggi sámi kulturguovddáš duhtada máttasámi servodaga dárbbu oažžut viiddes ja bissovaš sámi kulturdoaibmabijuid sihke go jurddašit máttasámi kulturárbbi gaskkusteami, viidásetfievrrideami ja suodjaleami Plassje-guovllus.

Sámediggi oaidná ahte lea dárbu oainnusmahttit ja doarjut riekteproseassaid mat leat prinsihpalaččat sámi vuoigatvuodáide nannámis ja resursaáššiin. Eana- ja luondduresurssat árbevirolaš sámi guovllus leat ávnnaslaš vuodđun sámi kultuvrra, ealáhusbarggu ja servodateallima viidásetfievrrideapmái ja ovddideapmái. Oktavuohta sámi kulturbarggu ja árbevirolaš ealáhusbarggu gaskka lea erenoamáš nanus. Juste dan dihtii lea dárbu suodjalit sámiid árbevirolaš eallinvugiid ja vuoigatvuodaid mat leat gártaduvvon guovlluid guhkes áiggi geavaheami bokte.

3 Rámmat ja prinsihpat

3.1 Ekonomalaš rámmaeavttut

3.1.1 Ollislaš juolludus Sámediggái

	Bušeahtha 2019	Bušeahtha 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
560.50 Gelda- ja ođasmahttisdepartemeanta - GOD	497 069	311 155	185 914	59,7 %
1429.50 Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	6 000	6 000	0	0,0 %
560.54 Gelda- ja ođasmahttisdep. - GOD - Sámeálbmotfoanda	0	5 566	-5 566	-100,0 %
223.50 Máhttodepartemeanta - MD	0	46 627	-46 627	-100,0 %
231.50 Máhttodepartemeanta - MD	0	22 012	-22 012	-100,0 %
1429.71 Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	0	3 523	-3 523	-100,0 %
320.53 Kulturdepartemeanta - KD	0	83 700	-83 700	-100,0 %
762.50 Dearvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta - DFD	0	5 568	-5 568	-100,0 %
854.50 Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepartemeanta - MDD	0	1 000	-1 000	-100,0 %
Juolluduvvon buohkanassii	503 069	485 151	17 918	3,7 %

Ráđđehus ja Sámediggi leat šiehttan ahte 2019 rájes ásahuvvo ođđa bušeahthaortnet mas jahkásaš juolludeamit Sámediggái vuosttažettiin čohkkejuvvojit ovttá postii stáhtabušeahtha. Kap 560, 50. poastta lea oktasaš bušeahthapoasta mii ruhtada daid sektorsurggiid maidda fágadepartemeanttain lea ovddasvástádus, ja juohke departemeanttas lea ain ovddasvástádus sámi áššiide iežaset sektoris. Dáinna ođđa ortnegiin oažžu Sámediggi eanet ieš mearridit ja vuoruhit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid iešguđet doaibmajuid gaskka.

Ollislaš bušeahtharámma Sámediggái lea lasihuvvon 17 918 000 ruvnnuin dahje 3,7 % Sámedikki 2018 bušeahtha ektui, ja juhkkjuvvo ná:

- 4 000 000 ruvnno Rørosa suohkana searvadahttimii sámegiela hálddašanguvlui
- 1 100 000 ruvnno Sámedikki bargui riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagiin
- 12 818 000 ruvnno gokčat bálká- ja haddegoargnuma, mii lea 2,6 %.

3.1.2 Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus

	Buŋeahhtta 2019	Buŋeahhtta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Doaibmaboađut				
Departemeantaid juolludusat	503 069	485 151	17 918	3,7 %
Submi doaibmaboađut	503 069	485 151	17 918	3,7 %
Doaibmagolut				
Politiikalaš dási doaibma	39 104	38 232	872	2,3 %
Hálddahusa doaibma	133 965	128 750	5 215	4,1 %
Submi doaidmagolut	173 069	166 982	6 087	3,6 %
Doaibmaboađus	330 000	318 169	11 831	3,7 %
Ekonomalaš vaikkoangaskaoamit				
Doarjjamáksimat earaide	292 973	279 322	13 651	4,9 %
Šiehtadus	18 050	17 900	150	0,8 %
Prošakta	17 977	19 587	-1 610	-8,2 %
Konferánsa	1 000	860	140	16,3 %
Evalueren	0	500	-500	-100,0 %
Submi ekonomalaš vaikkoangaskaoamit	330 000	318 169	11 831	3,7 %
JAHKEBOAĐUS	0	0	0	

3.2 Ekonomalaš vaikkoangaskaoamit

Sámediggi juohká čuovvovaččat váldopoasttaide vaikkoangaskaoamiid jahkái 2019:

	Buŋeahhtta 2019	Buŋeahhtta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Doaibmabijut				
Giella	95 583	91 731	3 852	4,2 %
Máhttu	46 571	46 170	401	0,9 %
Areálat, biras ja dálkkádat	2 563	1 500	1 063	70,9 %
Ealáhusat	33 650	34 776	-1 126	-3,2 %
Kultuvra	135 481	129 344	6 137	4,7 %
Kulturmuutosuodjaleapmi	9 087	7 487	1 600	21,4 %
Dearvvašvuohta ja sosiála	3 000	3 131	-131	-4,2 %
Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu	2 065	2 030	35	1,7 %
Ovttasbargošiehtadusat	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi doaibmabijut	330 000	318 169	11 831	3,7 %

Stuorámuš rievdadusat 2019:s leat váikkuhangaskaomiid váldopoasttain:

- Giella: Røros suohkan laktojuvvo sámegiella hálddašanguvui.
- Giella: 3 000 000 ru lea 2019:s sirdojuvvo poasttas 12000 Sámi Giellagáldu kapihttalii 14 Hálddahuslaš dássi. Dás lea sáhka 4 virgeresurssas.
- Areálat, biras ja dálkkádat: 30500 Sámi vuoigatvuodaid eará čuovvuleapmi, areálat ja resurssat lea lasihuvvon 600 000 ruvnnuin.
- Ealáhusat: 850 000 ru lea sirdojuvvon poasttas 41000 Gelbbolašvuoda vuđot hutkás ealáhusat kapihttalii 14 Hálddahuslaš dássi. Dát guoská 1 virgeresursii. 40000 Doarjja vuodđoealáhusaide lasihuvvo 500 000 ruvnnuin. 41002 Doarjja hutkás ealáhusaide lasihuvvo 250 000 ruvnnuin.
- Kultuvra: Doarjja sámi museaide lasihuvvo 2 772 000 ruvnnuin.
- Kultuvra: Doarjja sámi kulturviesuide ja kulturgaskkustanásahusaide lea lasihuvvon 957 000 ruvnnuin.
- Kulturmuitosuođjaleapmi: 1 700 000 ru lea sirdojuvvon ruovttoluotta kapihttalii 14 Hálddahuslaš dássi postii 35001 huksensuođjalanprošeavttat – ohcanvuđot doarjja.

Sámedikki ekonomalaš váikkuhangaskaomiide gullet njuolggadoarjagat organisašuvnnaide ja áhahusaide, iešguđet ohcanvuđot doarjjaortnegat, šiehtadusat, prošeavttat, konferánssat ja evalueremat.

Stáhta ekonomiiijnjuolggadusat gohččot Sámedikki fuolahit ahte doarjjahálddašeapmi lea beaktiil ja ulbmiliid mielde. Dasa gullá maid geatnegasvuohka mii guoská bearráigeahččan- ja duodástanortnegiidda, vai ruhtageavaheapmi lea bures duodáštuvvon.

Sámediggeráđis lea fápmudus hálddašit Sámedikki bušeakta ja das lea ovddasvástádus mearriduvvon mihttomeriin ja boadusolahusas ja raporteremis dievasčoahkkimii ráđi diedáhusas ja jahkediedáhusas. Sámediggeráđđái addojuvvo maiddái fápmudus hálddašit doaimmaid mat Sámediggái leat addojuvvon lágaid mielde.

Sámediggeráđis lea váldi ođđasis juogadit 20 % váikkuhangaskaoamiin, mii lea 65 832 200 ru. Dát váldi ii guoskka hálddahusa doaibmagoluide 134 804 000 ru ja politihkalaš dási doaibmagoluide 39 104 000 ru. Sámediggeráđđi maid ii sáhte eará láhkai geavahit poasttaid mat eai leat dán jagi bušeaktas ja reviderejuvvon bušeaktas.

Sámediggeráđđi galgá bušeaktajagi ovddidit ášši Sámedikki dievasčoahkkimii jos ruđat geavahuvvojit eará láhkai.

3.2.1 Njuoggodoarjagat

Njuolggodoarjagiid hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi delegere válddi.

Doarjjaortnegiid ovttaskas ortnegat spesifiserejuvvojit lagabuiidda Sámedikki njuolggodoarjjaortnegiid njuolggadusain. Sámediggeráđđi mearrida dáid njuolggadusaid earret go daid maid Sámedikki dievasčoahkkinn mearrida bušeakta meannudeamis.

Stáhta ekonomiiijnjuolggadusaid mielde ii leat gáibádus ahte hábme njuolggadusaid njuolggodoarjagiidda, danin áigu sámediggeráđđi čađahit geahččalanortnega 2019:s mas njuolggadusaid sadjái hábmejuvvo doarjjareive masa buot doarjjaeavttut leat čállon.

Stáhta ekonomiijanjuolggadusaid mielde galgá njuolggodoarjagiid doarjjavuosttáivaldi nammuhuvvot juolludusmearrádusas dahje bušeahtaproposišuvnnas dainna vugiin ahte doarjjajuollodeapmi lea merkejuvvon sutnje guoskevaš. Doarjjavuosttávaldit leat dánin namuhuvvon tabeallain njuolggodoarjagiin.

3.2.2 Ohcanvuđot doarjagat

Ohcanvuđot doarjjaortnegiid hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá válddi.

Doarjjaortnegiid ovttaskas ortnegat spesifiserejuvvojit lagabuidda Sámedikki ohcanvuđot doarjjaortnegiid njuolggadusain. Sámediggeráđđi mearrida dáid njuolggadusaid muhto ii daid maid Sámedikki dievasčoahkkin mearrida bušeahta meannudeamis.

Sámediggeráđis lea fápmudus rievdadit ohcanáigemeeriid.

Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána sámediggeráđi mearrádusain ja daid orgánaid mearrádusain maid sámediggeráđdi lea delegeren válddi. Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána maid dáid dievasčoahkkinjođihangotti mearrádusain.

3.3 Ođđa bušeahttaortnega ođđa meannudanvuogádat

Sámediggi miedai áššis 013/2018 ođđa bušeahttaortnegii Sámediggái sámi giela, kultuvrra ja servodateallima várás. 2019 bušeahttajagi rájes sirdojuvvojit juolludusat mat bohtet Sámediggái ovttastii 50 'Sámi giella, kultuvra ja servodateallin'. Dát čuovvuvuo jahkásaš dieđáhusain Stuorradiggái gidđasešuvnnas sámedipolitihka birra, mas ovdánandovdomearkkat sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis, ovdánandovdomearkkat bálvalusfálaldagas sámi ássiide ja hástalusat sámi servodahkii bohtet ovdan. Vealtameahtun deatlaš lea ahte Sámedikki dievasčoahkkin meannuda ášši mas biddjojuvvojit eavttut ja rámmat Sámedikki bargui departemeantaid ektui dan dieđáhusas. Dieinna lágiin bidjá Sámediggi rámmaid konsultašuvnnaide ja gulahallamii departemeanttain stuorradiggedieđáhusa birra, ja dan čuovvu gulahallamii Stuorradikkiin sámedipolitihka ovdáneami ja vuoruhemiid birra. Dál láve Sámediggi meannudit jahkedieđáhusa kapihttaliin boahteáiggi hástalusaid. Dasa lassin meannuda Sámediggi sierra ášši bušeahtadárbbuid birra mas fokuserejuvvojit konkrehta áššit. Jagi 2019 rájes lea áigumuš ahte dákkár bušeahtta dárbbuid sadjái biddjojuvvo sierra ášši dievasčoahkkinii čakčamánu guovddáš ovdánandovdomearkkaid ja hástalusaid birra maid ferte bidjat gilgora, mii ferte čuovvuvuvot ja vuoruhuvvot manjit jagi stuorradiggedieđáhusas sámedipolitihka birra. Ášši hápmi, viidodat ja sisdoallu dievasčoahkkinii ferte ovddiduvvot áiggi badjel.

3.4 Šiehtadusat ja njuolggadusat

3.4.1 EEO-njuolggadusat

EEO-šiehtadus lea šiehtadus Norgga, Islánda ja Liechtenstein, ja nuppe bealde EO-riikkaid ja Eurohpalaš searvevuoda gaskka. EEO-šiehtadusa bokte lea Norga čadnojuvvon EO siskkit márkani. EEO-šiehtadusa ulbmiliin lea nannet gávppašeami ja ekonomalaš báttiid nu ahte leat seammalágan eavttut ja njuolggadusat beliid gaskka. EEO-láhka čadaha Norgga rievttis EEO-šiehtadusa guovddáš

mearrádusaid, earret eará njuolggadusaid stáhtadoarjaga birra. Njuolggadusat stáhtadoarjaga birra leat Norggas seamma go EO:s.

Go Norga lea searvan EEO-šiehtadussii, de lea dohkkehan dihto ráddjejumiid go guoská nationála politihka hábmemii, nugo stáhtadoarjaga ja guovllupolitihka surggiin. EEO-šiehtadus ii atte makkárga oppalaš lobi spiehkastit stáhtadoarjannjuolggadusain sámi dahje eará álgoálbmotberoštumiid ovddideamis.

Danne go stáhtadoarjja sáhtta ráfehuhttit márkaniid nu ahte dat váikkuha EEO-guovllu gávpeoktavuođa, lea váldonjuolggadussan dat ahte stáhtadoarjja lea lobiheapmi, muhto leat mearriduvvon mánnga spiehkastaga maid vuodul sáhtta addit doarjagiid mat ovddidivčče servodatlaš ja politihkalaš mihttomeriid. Sámedikki doarjjaortnegat leat hábmejuvvon nu ahte dávistit EEO-njuolggadusaide

3.4.2 Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin

Sámediggi dagai 2004:s váldošiehtadusa sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin, maid Sámi dáiddárráđđi ovddasta. Ulbmilin lea ovddidit buori ja girjás sámi kultureallima, ja láhčit dili sámi girjjálašvuoda, musihka, dánssa, teáhtera, filmma, govvaáidaga ja dáiddaduoji duddjomii ja gaskkusteapmái. Dáiddáršiehtadus guoská sohppojuvvon doaibmabijuide dáiddasuorggis, mat čadahuvvojit ekonomalaš rámmaid siskkobealde maid bealit sohpet. Juohke jagi dahkkojuvvo šiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin.

3.4.3 Duoji váldošiehtadus

Sámediggi lea 2005:s dahkan váldošiehtadusa duodjeealáhussii duodjeorganisašuvnnaiguin, Sámiid Duoji Riikaorganisašuvnnain ja Duojáriid ealáhusserviin. Šiehtadusa ulbmilin lea gievrudit ealáhusduoji, buoridit gánnáhahttivuođa ja oažžut buoret jođu gálvvuide maid ieža duddjojit. Eaktun dákkár ovddideapmái lea ahte gelbbolašvuodálokten, buvttaovddideapmi, márkanfievrrideapmi ja vuovdin deattuhuvvojit. Sámediggi šiehtada juohke jagi ealáhusšiehtadusa duodjái, mas leat doaibmabijut maiguin lea áigumuš ovddidit ealáhusa politihkalaš mihttomeriid ja njuolggadusaid mielde maid Sámediggi áiggis áigái mearrida.

3.5 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat

3.5.1 Vuodđolága § 108

Vuodđolága § 108 lea bajimuš riektenjuolggadus stáhta eiseválddiide ja geatnegahtta Norgga stáhta láhčit dili nu ahte sámi álbmot sáhtta sihkkarastit ja ovddidit gielas, kultuvrras ja servodateallimis.

Geavahas mearkkaša dat ahte stáhta eiseválddiin lea geatnegasvuohta aktiivvalaččat láhčit doaibmabijuid sápmelaččaid kulturovdanbuktimii ja suodjalit dakkár sámepolitihkas mii áitá sámi gielaidja kulturvuođosa. Vuodđolága § 108 ráddje stáhta doaibmafriijavuoda sihke láhkamearrádusproseassain ja hálddašangeavahas, ja dán geatnegasvuođa boadusin lea ain ovddidit ealli sámi kultuvrra. Suodjaleami geažil mii lea Vuodđolága § 108 mielde lea hálddašeami geatnegasvuohta nannosit deattuhit sámi kultuvrra beroštumiid duohtademiid mearrideami

oktavuođas. Dát gusto álo, beroškeahttá vuolgágo duohtadeapmi njuolga lága vuodul vai ii.

3.5.2 ILO Konvenšuvdna nr. 169 ja konsultašuvdnarieki

Stáhta eiseválddit ja Sámediggi dahke 2005:s "šiehtadusa das makkár bargovuogi mielde stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvnnat galget dáhpáhuvvat". Konsultašuvdnaortnet guoská iešguðegelágan áššiide, nugo lágaide, láhkaásahusaide, ovttaskas mearrádusaide, njuolggadusaide, doaibmajuiide ja mearrádusaide (ovdamearkka dihte stuorradiggedieđáhusain). Geatnegasvuolta konsulteret sáhtta guoskat buot ideála ja ávnaslaš beliide sámi kultuvrras.

Šiehtadus galgá gozihit álgoálbmogiid vuoigatvuoda friija ja ovdagihtii dieđiheami vuodul miehtat buot áššiin mat gusket sidjiide (álgoálbmogiidda), ja lea jurddašuvvon ahte dat leat mielde ollašuttimin stáhta álbmotrievttálaš geatnegasvuoda konsultašuvnnaid ektui álgoálbmogiiguin. Šiehtadus lea ILO konvenšuvdna 169 art. 6 implementeren, ja ulbmilin lea buori jáhkus konsulteret, áigumušain joksat ovttafielalašvuoda beliid gaskka.

Šiehtadusas leat bargovuogit mat mitalit mo galgá friija ja ovdagihtii dieđiheami vuodul miehtat dahje ii miehtat lágalaš ja hálddahuslaš doaibmajuiide mat gusket sápmelaččaide, dahje prošeavttaide mat gusket sápmelaččaid eatnamiidda, guovlluide dahje eará resurssaide. Šiehtadusa sisdoallu geatnegahtta goappašiid beliid. Sámediggi lea ohcalan mekanismma mii bearráigeahčášii gozihuvvo go konsulterengeatnegasvuolta šiehtadusa mielde. Konsultašuvdnašiehtadus ii guoskka ekonomalaš doaibmajuiide dahje bušeahttadoaibmajuiide.

4 Giella

Servodatmihttu:

- Sámegielat ja dárogiella leat ovttáárvosaš gielat.

Beaivválaččat vásihit sápmelaččat ja earát ahte sámegielain ii leat seamma árvu go dárogielas. Dán vásihit sihke almmolaš ásahusaiguin gulahallamis, astoáiggefálaldagain, neahtafálaldagain, mánáidgárddis, skuvllas, vuorrasiidruovttus ja muđui servodagas. Sámedikki váldobargun lea earret eará sámegielaid nannet ja ovddidit boahtteáiggis. Buot sámiide galget sihkkarastojuvvot vejolašvuodát geavahit sámi giellaarenaid, sámi bálvalusfálaldagaid ja geavahit iežaset giela almmolaš ásahusaid gulahallamis. Sámiid vuoigatvuohta oahppat, geavahit ja ovddidit iežaset eatnigiela lea vuodđovuoigatvuohta mii ii leat vel buot sámiide duohtavuohtan.

NAČ 2016: 18 - Váibmogiella ovddida ollu doaimmaid ja láhkarietvadamid mat galget nannet ja sihkkarastit sámegielaid boahtteáiggi. Dán čielggadeami čuovvulit ja bidjat áigái doaimmaid lea deatalaš bargu mainna Sámediggi lea bargan 2017 rájes, ja mainna bargat ain.

Servodatmihttomeari olaheapmi gáibida giellaáŋgiruššama buot surggiin servodagas. Sámediggi áigu

NAČ 2016: 18 - Váibmogiella čuovvolanbarggus bidjat deattu dasa ahte giellaáŋgiruššan ferte earenoamážit vuoruhuvvot mánáid- ja nuoraidarenain, muhto maid dai eará servodatsurggiin gos sámegielat galggašii leat lunddolaš giella. Danin lea Sámediggi mearridan bidjat johtui Sámi giellaloktema 2019:s. Giellaloktema váldomihhtu lea oažžut olles servodaga mielde čalmmustahttit ja ovddidit sámegielaid buot surggiin, sihke almmolaš ja priváhta servodagas. Dasa dárbbášuvvojit ollu návccat ja Sámediggi hástala buohkaid searvat dása.

Ovttastuvvan Našuvnnat (ON) lea mearridan ahte 2019 galgá leat riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid jahki. Dat heive bures Sámedikki bargguide earret eará giellalokten. Álgoálbmotgielaid jahki ja Sámedikki giellaloktema álggaheapmi galgá čalmmustahttot stuorát giellakonferánsain 2019 álggus.

Sámedikki váikkuhangaskaoamit sámegielaid seailuheapmái ja ovddideapmái leat hálldahuslaš resurssat ja ekonomalaš resurssat mat bohtet ovdan dán bušeahtas.

1.Eami-

álbmogiin lea vuoigatvuohta ealáskahttit, geavahit ja ovddidit sin historjjá, giela, njálmmálaš árbevieruid, filosofijaid, čállinvugiid ja girjjálašvuoda ja sirdit dáid boahttevaš buolvvaide, ja dain lea maid vuoigatvuohta nammadit sin báikkálaš servodagaid, báikkiid ja olbmuid ja doalahit daid namahusaid.

(Artihkal 13.1 ON julggaštus álgoálbmotgiid vuoigatvuodaid birra)

Sámedikki áŋgiruššansuorggit sámegielaid várás:

- Sámegielaid geavaheapmi.
- Sámegielaid ovdánahttin.
- "Váibmogiella" čuovvoleapmi

Hálddahusa resurssat - giellaossodat:

Kapihttalis 14 Hálddahusdási, leat giellaossodaga báikkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.

Ossodagas leat 21 jahkedoaimma golmma juhkosis:

- Giellahálddašeapmi ja -politihkka.
- Báikenamma ja gielladikšun.
- Terminologijja.

Giellaossodagas lea ovddasvástádus čuovvulit politihkalaš proseassaid mat gullet giellapolitihkalaš suorgái. Dasa gullá maid giellaovdáneapmi ja giellahálddašeapmi buot sámegielaide, sihkkarastin dihte sámegielaid boakteáiggi. Ossodagas lea maid ovddasvástádus čuovvulit báikenamma- ja terminologijjaáššid, ja hálddašit Sámedikki doarjjaortnegiid gielladoaimmaide Sámedikki vuoruhemiid ja mearriduvvon njuolggadusaid mielde. Dasa lassin lea ossodagas ovddasvástádus siskkáldas jorgalanbálvalusas sihke lulli-, julev- ja davvisámegillii.

4.1 Giella váikkuhangaskaoamit

4.1.1 Sámegielaid áŋgiruššansuorggit

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Sámegielaid geavaheapmi	43 809	40 648	3 161	7,8 %
Sámegielaid ovdánahttin	47 774	46 783	991	2,1 %
Váibmogiella	4 000	4 300	-300	-7,0 %
Submi	95 583	91 731	3 852	4,2 %

4.2 Sámegielaid geavaheapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttu:

- Sii geat ássat sámegiela hálddašan guovllus galget beassat geavahit sámegiela go gulahallet almmolaš ásausaiguin.

Almmolašvuolta galgá sámegiela hálddašanguovllus čuovvut Sámelága 3. kapihttala ja bálvalit álbmoga sámegillii, sihke čálalaččat ja njálmmálaččat. Dat dagaha ahte sámegiella geavahuvvo árrjalaččat dain servodatsurggiin mii guoská suohkaniidda ja fylkkasuohkaniidda.

Sámegiela hálddašanguovlu lea deatalaš sámegielaid geavaheamis. Suohkanat ja fylkkasuohkanat hálddašanguovllus ovddidit Sámediggái ahte guovttegielalašdoarjja ii govčča buot olggosgoluid sámegiela bálvalusain ja bargguin suohkaniid ja fylkasuohkaniid dásis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus diedihit Gonagassii mo sámegielaid dilli lea Norggas juohke 4. jagi. Dasa lea dárbu čađahit giellaikkademiid.

4.2.1 Čoahkketabealla - sámegielaid geavaheapmi

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja	39 387	36 324	3 063	8,4 %
Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja	4 022	3 924	98	2,5 %
13100 Giellaisskadeapmi - prošakta	400	400	0	0,0 %
Submi	43 809	40 648	3 161	7,8 %

4.2.2 Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Vuoddo- doarja 2019	Bálvalus- doarja 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
10000 Guovdageainnu suohkan	7 023	1 750	5 273	6 679	344	5,2 %
10001 Kárášjoga gielda	6 306	1 750	4 556	6 115	191	3,1 %
10002 Deanu gielda	3 867	1 750	2 117	3 758	109	2,9 %
10003 Porsáŋgu gielda	3 663	1 750	1 913	3 539	124	3,5 %
10004 Unjárgga gielda	3 004	1 750	1 254	2 866	138	4,8 %
10005 Gáivuona suohkan	2 867	1 750	1 117	2 785	82	2,9 %
10006 Divttasvuona suohkan	2 978	1 750	1 228	2 732	246	9,0 %
10007 Snåasen tjielte	2 105	1 750	355	2 136	-31	-1,5 %
10008 Loabága suohkan	1 999	1 750	249	1 987	12	0,6 %
10009 Raavrhvjhke tjielte	1 837	1 750	87	1 890	-53	-2,8 %
10014 Aarborten tjielte	1 781	1 750	31	1 837	-56	-3,0 %
10015 Røros suohkan	1 957	1 750	207	0	1 957	-
Submi	39 387	21 000	18 387	36 324	3 063	8,4 %

Bálvalusdoarjja rehkenastojuvvo ohppiid logu vuođul geain lei sámegiella vuosttaš- dahje nubbingiellan 2017/18 skuvlajagi ja ássiid logu vuođul geat 30.06.2017 ledje čálihuuvon Sámedikki válgajienastuslohkui. Sivvan 2019-2018 erohussii lea ohppiidlogu rievdan 2016/17 skuvlajagis 2017/18 skuvlajahká.

4.2.3 Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
10050 Finnmarkku fylkkagielda	939	916	23	2,5 %
10051 Romssa fylkkasuohkan	939	916	23	2,5 %
10052 Nordlándda fylkkasuohkan	1 205	1 176	29	2,5 %
10053 Trøndelága fylkkasuohkan	939	916	23	2,5 %
Submi	4 022	3 924	98	2,5 %

4.2.4 Giellaisskadeapmi - prošakta

Buorre giellaplánen ferte váldit vuolggasaji iešguđege guovlluid gielladilis ja váldit vuhtii dan ahte gielain leat sierralágan hástalusat. Dat gáibida buori duogášdieđuid maid oažžu earret eará giellaisskadeamiid bokte. Sámediggi lea ovtas SSB:in ráhkadan metoda mot háhkat nu buriid ja doallelaš dieđuid go vejolaš gielladili birra. Sámediggi lea sámelága giellanjuolggadusaid vuođul geatnegahttojuvvon raportteret Gonagassii sámegielaid dili birra juohke njealját jagi. Dán vuođul áigu Sámediggi čađahit giellaisskadeami. 400 000 ruvno biddjo prošektii.

4.3 Sámegielaid ovdánahttin

Ángiruššansuorggi mihttu:

- Álbmogis lea vejolašvuohta oahppat ja ovddidit sámegiela.

Sámegielain leat iešguđelágan dárbbut ja hástalusat ja Sámediggi oaidná stuorra ovddasvástádusa nannet sámi álbmoga giellaovdánahttinvejolašvuođaid buot guovlluin. Dán bargui váldá Sámediggi vuoddu NAČ 2016: 18 - Váibmogiela árvalusain, gos ávžžuhit ángiruššat doaibmabijuid mánáide ja nuoraide. Dan oktavuodas lea Sámediggi 2018is sirren suohkaniid ja fylkkasuohkaniid giellaovdánahttinbargguid guovttegielatdoarjagis, nu ahte eanet návccat biddjojit mánáide ja nuoraide.

Doarjja sámi giellaguovddážiidda lea vuoruhuvvon dasa ahte lágiduvvojit giellakurssat ja giellaarenat báikkálaččat iešguđege dásiide. Sámi álbmot galgá sáhttit searvat doaimmaide ja dakko bokte sihke oahppat ja geavahit sámegiela árjjalaččat buot servodatsurggiin. Giellaguovddážat galget maid sáhttit čohkket ja almmuhit báikenamaid dain guovlluin maid Sámediggi vuoruha.

Sámegielaid nannemii ja ovddideapmái lea deatalaš ahte leat árjjalaš báikkálaš birrasat. Go báikegottiin leat mánggalágan gielladoaibmabijut, de šaddet fálddagat álbmogii báikkálaččat ja leat vuodđun árjjalaš giellabirrasii. Gielladilis iešguđege giellaguovlluin leat hui stuora erohusat, ja deatalaš lea heivehit gielladoaibmabijuid iešguđege guovlluid várás.

Servodagas lea stuorra dárbu sámegielat fágabargiide buot surggiin. Lasihan dihtii sámegielat fágabargiid boahpteáiggis, geain lea nanu njálmmálaš ja čálalaš giella, juolluda Sámediggi stipeandda ohppiide joatkaskuvllas geain lea sámegiella fágan. Dat unnit sámegielat lea erenoamaš ráššis dilis. Dan dihte ásaheavva sierra stipeanda ortnega dáidda gazzet alit oahppu dain gielain.

Riektačállinrávagirji davvisámegillii almmuhuvvui 2016:s. Dát lea ávkkálaš girji sihke girječállide, jorgaleddjiide ja earáide geat čállet davvisámegillii. Dákkár girji galgá maid ráhkaduvvot julev- ja lullisámegillii, ja Sámediggi vuoruha dain jagá bušeahtas joatkit barggu julevsámegiela riektačállinrávagirjiin mii álgghuvvui 2018:s. Dát lea ovtasbargu Ruota Sámedikkiin.

Sámediggi atná davviriikkalaš giellaovttasbarggu dárbbaslažžan sámegielaid oktasaš vuoddu seailluheami dáfus. Davviriikkalaš giellaovttasbargu lea deatalaš sámegielaid nannema, ovddideami ja giellageavaheami lasiheami dáfus. Sámi Giellagáldus lea bajimus ovddasvástádus davviriikkalaš giellaovttasbarggus mii guoská terminologijja ja čállingielaid normeremii iešguđege sámegielas. Sámi Giellagáldu lea ruhtaduvvon prošeaktahámis jagi 2018 lohppii. 2019 rájes ii leat Sámi Giellagáldus šat olggobeale ruhtadeaddjit, danin lea dat sirdojuvvon hálddabusbušehtii, kap. 14.

2018 rájes sirdojuvvui 2,7 miljon ruvnnu mii galgá geavahuvvot gielladoaibmabijuide julev-, mátta- ja márkosámi guovlluin Norlándda fylkkamánnis Sámediggái. Dain ruđain lea Sámediggi geavahan kr 300.000 hálddahusa resurssaide muhtun muddui gokčat ođđa virggi masa 2018 čakčamánu álggii olmmoš. Virggi váldobargun lea olggos guvlui oktavuodas dáid guovlluid giellabirrasiguin ja veahkehit rávvaggiiguin ja oaivademiiguin giellabarggus ja giellaohcamiid čállimiin. Báhcán ruđat leat juogaduvvon giellaprošeaktapostii mas leat sierra vuoruheamit, giellatjehppái Árranis ja studeanttaide geat lohket mátta- ja julevsámegiela.

4.3.1 Čoahkketabealla - sámegielaid ovdánahttin

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja	13 130	12 108	1 022	8,4 %
Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja	1 360	1 327	33	2,5 %
Giellaguovddážat - njuolggodoarjja	21 550	21 018	532	2,5 %
13400 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - konferánša	100	0	100	-
Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarjja	7 534	6 130	1 404	22,9 %
Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja	3 000	3 000	0	0,0 %
Giellastipeanda alit oahppu - ohcanvuđot doarjja	300	0	300	-
13300 Julevsámegiel riektáčállinrávagirji - prošeakta	200	200	0	0,0 %
13500 Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid jahki 2019 - prošeakta	600	0	600	-
12000 Sámi Giellagáldu - prošeakta a)	0	3 000	-3 000	-100,0 %
Submi	47 774	46 783	991	2,1 %

a) Sámi giellagálddu golut leat 2019 rájis hálddahus doaibmagoluid siste. Dát guoska 4 virgái.

4.3.2 Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
10010 Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja	13 130	12 108	1 022	8,4 %
Submi	13 130	12 108	1 022	8,4 %

Sámegiela hálddašanguovllu suohkanat ožžot guovttegielatdoarjaga ja ovdánahttinbargu. Ovdánahttinbargu galgá suohkaniid 3-jagi giellaplánaid vuođu geavahuvvot vuostamužžan nannet sámegiela dili mánáidgárddiin ja skuvllain. Doarjja ii galgga mannat suohkaniid láhkageatnegahtton doaimmaide, muhto liigedoaimmaide nannen ja ovddidan dihtii suohkaniid sámegielat mánáid sámegiela dili.

4.3.3 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
10054 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja	1 360	1 327	33	2,5 %
Submi	1 360	1 327	33	2,5 %

4.3.4 Giellaguovddážat - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
10100 Sámi giella- ja kulturg. - Porsáŋggu giella	964	940	24	2,6 %
10101 Giellasiida - Sámi giellaguovddáš - Gáivuona suohkan	964	940	24	2,6 %
10102 Árran julesáme guovdásj	964	940	24	2,6 %
10103 Várdobáiki sámi guovddáš	964	940	24	2,6 %
10104 Isak Saba guovddáš - Unjárgga giella	964	940	24	2,6 %
10105 Deanu giallagáddi - Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddáš (SEG)	964	940	24	2,6 %
10106 Gáisi Giellaguovddáš, Romssa suohkan	964	940	24	2,6 %
10107 Aajege, Røros - Trøndelága fylkkasuohkan	964	940	24	2,6 %
10108 Áltá Sámi Giellaguovddáš	964	940	24	2,6 %
10109 Ástávuona giellagoahtie - Loabága suohkan	964	940	24	2,6 %
10110 Gielem nastedh - Snåasen tjielte	964	940	24	2,6 %
10111 Gielearnie - Raavrhvijkhe tjielte	964	940	24	2,6 %
10112 Omasvuona giellaguovddáš - Omasvuona suohkan	964	940	24	2,6 %
10114 Giellagiisá - Guovdageainnu suohkan	964	940	24	2,6 %
10113 Aktivitehtadoarjja	8 054	7 858	196	2,5 %
Submi	21 550	21 018	532	2,5 %

4.3.5 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - seminára

Juohke jagi lágida Sámediggi ovtas muhtun giellaguovddážiin gielladeaivvadeami buot sámi giellaguovddážiid várás. Mihttomearrin deaivvademiin lea lonohallat vásihusaid ja ideaid, ja viidáset ovddidit giellaguovddážiid. Dasa várrejuvvo 100.000 ru seminárii 2019:s.

4.3.6 Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
11000 Giellaprošeavttat	7 534	6 130	1 404	22,9 %
Submi	7 534	6 130	1 404	22,9 %

Vuorueamit 2019 doarjjaortnega - Giellaprošeavttat:

- Rahkadit ja/dahje jorgalit giellaapplikašuvnnaid, ja sámegillii spealutmánáide ja nuoraide.
- Sámegielkurssat rávisolbmuide.
- Lohkan- ja čállinveahkkeortnegat sámegielagiidda.
- Váikkuhit Biibbala jorgaleami lulli- ja julevsámigielaide.
- Giellaovddidandoaibmabijut sámi giellaguovddážiidda ásanamuttus.
- Sámi báikenamaid čohkken.
- Sámegirjiid ráhkadeapmi sámegielain, earenoamážit vuoruhuvvojit digitála čovdosat.
- Terminologijaprošeavttat.
- Váikkuhit dan ahte sámi mediafálaldagaide, mat leat ásaheavvomin, bohtet ovddidanprošeavttat dassáži go šaddet dássedis doarjjaortnegat.
- Gielladoaibmabijut čálmmustit riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid jagi 2019.
- Gielladikšundoaibmabijut ja buori giellaarenat.
- Ovddidit málliid vai giellaresurssat mat leat guovllus oktiibuot sáhttet váikkuhit buoret giellaoahpahusa.

4.3.6.1 Sámi gielladoaimmabijut máttá-, julev- ja márkasámi guovllus

Sámediggi háliida ahte erenoamážit máttá-, julev- ja márkasámi guovllut ohcet doarjaga giellaprošeavttaide mat vuoruhuvvojit dan jagi. Danne lea rahppojuvvon vejolašvuohta ahte giellaguovddážat diein guovlluin sáhttet ohcat doarjaga guovtti manimus vuoruhemiide.

4.3.7 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
11100 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide	3 000	3 000	0	0,0 %
Submi	3 000	3 000	0	0,0 %

Movttiidahttin dihtii nuoraid válljet sámegiela fágan joatkkaskuvllas, juolluda Sámediggi stipeandda ohppiide geain lea sámegiella fágasuorggis. Oahppit geat válljejit sámegiela vuosttašgiellan vuoruhuvvojit bajimussii.

4.3.8 Giellastipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
11200 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuđot doarjja	300	0	300	-
Submi	300	0	300	-

Dan oktavuođas go Sámediggái fievrdivvojedje ruđat julevsámegiela, markasámegiela ja máttasámegiela nannemii maid Norlánda fylkkasuohkan ovdal lea hálddašan, de ásaha Sámediggi 2019:s earret eará ođđa stipeandaortnega. Stipeanda galgá váikkuhit dasa ahte eambbogat válddášedje alit oahpu eanemus uhkiduvvon sámegielain.

Doarjaortnega mihttomearri – Giellastipeanda alit ohppui:

- Movttiidahttit eambbogiid lohkat eanemus uhkiduvvon sámegielaid.

Vuoruheamit 2019:s doarjaortnegis:

- Alit ohppui máttasámegillii ja julevsámegillii, ja sámi giellaohppui márkosámi guovllu studeanttaide.

Dán ortnegii várrejuvvo 300 000 ru.

4.3.9 Julevsámegiel riektáčállinrávagirji - prošakta

Riektáčállinrávagat leat ávkkálaččat ja buorit veahkkeneavvut julevsámegiela riektáčállimis. Njuolggadusaide čujuheapmi ja gihppaga ovdamearkkaid geavaheapmi lea veahkkin sidjiide geat dárbbasit vástádusa čálalaš gažaldagaide. Mo earret eará geavahit sirrenmearkka, eará čállinmearkkaid ja mo juohkit sániid. Girji lea ávkin julevsámegiela geavaheapmái ja ovddideapmái. Bargu lea álggahuvvon 2018:s ja lea ásahuvvo bargojoavku gos leat julevsámegiel giellabargit sihke Norgga ja Ruota bealde. Bargu joatká 2019:s ja 200 000 ru biddjojuvvo prošektii.

4.3.10 Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid jahki 2019 - prošeakta

Ovttastuvvan Našuvnnat (ON) lea mearridan ahte 2019 galgá leat Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid jahki. Dan oktavuođas galget álggahuvvot sierralágan gielladoaimmabijut 2019:s, mat galget sihke váikkuhit álgoálbmotgielaid stáhtusa oainnusmahttima ja loktema servodagas. Sámediggi searvá bargui sihke riikkaidgaskasaš stivrenjoavkkus ja báikkálaččat. Earret eará galgá Sámi Allaskuvlla lágideat báikenammasymposia masa servet ollugat. Várrejuvvo 1 100 000 ru 2019:s giellajagi čuovvuleapmái ja dasa searvamii.

Ráđđehus lea 2019 stádabušeahtta evttohusas evttohan juolludit 1 100 000 ru. Sámediggai riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid jági bargguin. 500 000 ru sirdojuvvo kap 4.3.6 Giellaproševttat. Reasta submi 600 000 ru várrejuvvo čuovvolit ja searvat giellajahkai.

4.4 "Váibmogiella" čuovvuleapmi

Ángiruššansuorggi mihttu

- Sihkkarastit ja ovddidit sámi gielaid boahpteáiggi

Almmolaččat nammaduvvon giellalávdegoddi almmuhii "NAČ 2016:18 Váibmogiella" golggothmánu 2016. Čielggadeapmi lea leamaš viiddis gulaskuddamis ja sámi servodagas leat stuora vuordámušat dasa ahte raporta čuovvuluvvo. Sámediggi lea álggahan čuovvolanbarggu ja bidjan johtui bargguid sihke ođđa giellaguovllu hábmet, árvvoštallat giellaresursasguovddážiid ásaheami ja giellaodastusain man namma lea giellalokten.

Sámediggi lea dievasčoahkkimis mearridan giellaloktema strategiijaid oktan doaimmabijuiguin. Vuordimis lea ahte bargu ádjána muhtun jagiid. Dása biddjojuvvo 4 000 000 ru 2019:s váibmogiella čuovvuleapmai.

4.4.1 Čoahkketabealla - Váibmogiella

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
13200 Giellalokten - prošeakta	3 000	4 300	-1 300	-30,2 %
13210 Ođđa giellaguovlu - prošeakta	1 000	0	1 000	-
Submi	4 000	4 300	-300	-7,0 %

a) 2018is lei poastta namma Giellaodastus - prošeakta.

4.4.2 Giellalokten - prošeakta

Giellalokten lea ollislaš ja ulbmildidolaš ángiruššan nannet sámegiellaid geavaheami buot dásiin servodagas.. Doaimmabijut dárbbášuvvojit mat leat sihke stáhta, fylkkagielladalaš ja gielladalaš hálddašeami, ealáhusaid, giellabirrasiid, ovttaskas giellageavaheaddji ja mánáid ja nuoraid várás. Giellalokten galgá leat mielde sihkkarastimin buriid rámmaeavttuid sámegielaide, viidáseappot ovddideamen dálá giellaásahusaid ja vuodđudeamen ođđa giellaásahusaid, ásaht buriid bearraigeahččan- ja áittardandoaimmaid, loktemin almmolaš hálddašeami gelbbolašvuoda sámegielain, rekrutteremin fágagelbbolašvuoda, viidáseappot ovddideamen oahpahusfálaldagaid ja buriid giellabirrasiid ja láchit buriid sámegiellat fálaldagaid mánáide ja nuoraide. Dása biddjojuvvo 3 000 000 ru 2019:s.

4.4.3 Ođđa giellaguovlu - prošakta

Sámegiela hálddašanguovlu lea evttohuvvon rievdaduvvot sámi giellaguovlun sierra gieldakategoriijaiguin. Dán oktavuodas galget čadahuvvot viiddis proseassat gielddaiguin, konsultašuvnnat ráđđehusain, ođđa doarjjamálle ráhkaduvvot. Várrejuvvo 1 000 000 ru dasa 2019:s.

5 Máhttu

Servodatmihttu:

- Sámi servodagas lea máhttu, gelbbolašvuohta ja gálggat mat adnojit vai bastá sihkkarastit ja ovddidit gielas, kultuvrras ja servodateallimis.

Sámedikki barggu áigumuš lea máhttovuđot servodat mas okta vuodđogeđggiin lea árbediehtu. Máhttovuđot servodat ovddiduvvo fárrolaga árbedieđuiguin, ja ođđa diehtagiin ja ođđa teknologijain.

Sámi servodaga ovddideapmi min árvvuid vuodul gielalaččat ja kultuvrralaččat, eaktuda ahte sámi mánáidgárde- ja vuodđoskuvlafálaldagas lea alla kvalitehta.

Sámedikki bajimuš mihttomearri sámi alit ohppui ja dutkamii lea ahte suorgi váikkuha dárbblaš kapasitehtain ja gelbbolašvuodain vai sámi servodat ovdána nu movt Sámediggi háliida.

Sámediggi áigu bidjat searaid čuovvovaš ángiruššansurggiide vai jovssašii máhttosuorggi mihttomeriid:

- Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdollui.
- Mánáidgárdiid giellabargui.
- Gelbbolašvuoda loktemii mánáidgárdiin.
- Pedagogalaš ávdnasiidda
- Skuvllaid sámi sisdollui.
- Oahppobirrasii ja skuvlaovddideapmái.
- Oahpponeavvuide.
- Alit oahpu ja dutkama váldái, ovddasvástádussii ja rollaide.
- Oahppo- ja dutkandárbbuide.
- Rekruteremii sámi alit ohppui ja dutkamii.

Hálddahuslaš resurssat - Máhttu

Ossodaga báikkát, mátkkit ja gelbbolašvuodálokten leat mielde kapihttalas 14 Hálddahusdássii.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas leat 16,8 jahkebarggu mat leat juogaduvvon golmma juhkosii:

- Mánáidgárdi juogus.
- Vuodđooahpahusa juogus.
- Alit oahpu ja dutkama juogus.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas (BOA) lea ovddasvástádus politihkkaovddideamis, nu maid konsultašuvnnaid bokte

Riikkain gos gávdnojit čearddalaš, oskkoldatlaš dahje gielalaš unnitlogut dahje olbmot geat gullet eamiálbmogii, de mánás, gii gullá dáidda unnitloguide dahje eamiálbmogii, ii galgga gieldit vuoigatvuoda ovtas eará miellahtuiguin geat gullet su jovkui, eallit nu ahte dat dávista sin kultuvrii, dovddastit gullevašvuoda iežaset oskkoldahkii, eallit oskkoldaga mielde dahje geavahit iežaset giela.
(ON konvenšuvnna artihkal 30 máná vuoigatvuodaid birra)

1. Eami-álbmogiin lea riekti vuodđudit ja hálddašit sin oahpahusvuođadaga ja ásusaid mat fáallet oahpahusa sin iežaset gillii, dakkár vuogi mielde mii heive sin kultuvrralaš oahpahus- ja oahppomálliide.

2. Eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmui, erenoamážit mánáin, lea vuoigatvuoda visot oahpahusa dásiide ja oahpahushámiide mat stáhtas leat, vealaheami haga.

3. Stáhtat galget, ovtasráđiid eamiálbmogiiguin, álggahit beaktilis doaimmaid nu ahte eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmot, erenoamážit mánát ja sii guđet ássat servodagaset olggobealde, ožžot vejolašvuoda ožžut oahpahusa iežaset kultuvrras ja iežaset gillii.

(Artihkal 14 ON julggašus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

eiseválddiiguin fágasurggiin mánáidgárdi, vuodđooahpahus ja alit oahppu ja dutkan. Ossodagas lea maid ovddasvástádus hálldašit Sámedikki doarjjaruđaid Sámedikki vuoruhemiid ja njuolggadusaid mielde. Sámedikkis lea váldi revideret ja mearridit vuodđo- ja joatkkaoahpu sámegeielaid oahpahusa oahppoplánaid ja earenoamáš sámi fágaid oahppoplánaid, vrd. oahpahuslága § 6-4, nuppi lađđasa. Dasto lea ovddasvástádus searvat ovttárvosaš parallealla sámi oahppoplánaid ovddideapmái ja mearridit sámi sisdoalu dán oahppoplánain, vrd. oahpahuslága § 6-4 goalmát lađđasa, ja mearridit dábálaš oahppoplánaid sámi sisdoalu. Ossodagas lea maid ovddasvástádus Sámedikki oahpponeavvoguovddáža doaimmaheames.

5.1 Máhtu váikkuhangaskaoamit

5.1.1 Máhtu áŋgiruššansuorggit

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu	11 820	10 030	1 790	17,8 %
Giellabargu mánáidgárddis	4 371	5 900	-1 529	-25,9 %
Gelbbolašvuoda lokten mánáidgárddiin	200	200	0	0,0 %
Pedagogalaš ávdnasat	1 540	1 540	0	0,0 %
Sámi sisdoallu skuvllas	2 500	2 500	0	0,0 %
Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	900	1 010	-110	-10,9 %
Oahpponeavvut	22 790	22 540	250	1,1 %
Rekruteret sámi alit oahppu ja dutkamii	2 450	2 450	0	0,0 %
Submi	46 571	46 170	401	0,9 %

5.2 Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu

Áŋgiruššaánsuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáin lea mánáidgárdefálaldat mas lea buorre kvalitehta ja mii lea huksejuvvon sámi árvvuid, sámi kultuvrra ja árbedieđu ala.

Ollu mánáidgárddit addet buori sámi mánáidgárdefálaldaga dál, muhto ođđa rámmaplána bidjá ođđa gáibádusaid sisdoallui.

Sámi servodat lea girjái. Dat mearkkaša ahte juohke mánáidgárdi ferte vuoruhit bargguid sin báikkálaš kultuvrra mielde. Dat gáibida ahte bargiin lea sámi giella- ja kulturádejuvumi vai nagodit sihkkarastit, doarjut ja ovddidit sámi giella ja kultuvrra. Dasa lassin ferte bargat systemáhtalaččat dán implementeret mánáidgárddiide. Lassi gelbbolašvuodta ja dihtomielalašvuodta sámi kultuvrii ja systemáhtalaš implementeren sihke pedagogalaš plánemii ja mánáidgárddiid juohke beaivái sihkkarastášii buori kvalitehta sámi mánáidgárdemánáide.

Dálá lágat (Lov om barnehager 2006) ii atte buohkaide geat háliidit vuoigatvuodta oažžut sámi mánáidgárdefálaldaga. Sámediggi lea bargamin rievdadit lága vai šattašii vuoigatvuodtan oažžut sámi mánáidgárdefálaldaga.

5.2.1 Čoahkketabealla - sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
21200 Sámi mánáidgárddit ja ossodagat - ohcanvuđot doarjja	7 430	7 430	0	0,0 %
23000 NAČ 2016: 18 - Váibmogiella - prošeakta	4 390	2 600	1 790	68,8 %
Submi	11 820	10 030	1 790	17,8 %

5.2.2 Doarjja sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
21200 Sámi mánáidgárddit ja ossodagat - ohcanvuđot doarjja	7 430	7 430	0	0,0 %
Submi	7 430	7 430	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

- Sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagain dáža mánáidgárddiin lea fálaldat mii lea huksejuvvon sámi giela ja kultuvrra ala.

Vuoruheamit 2019 - ohcanvuđot doarjagat - sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

- Doaibmabijut mat ovddidit ja leat vuodđuduvvon sámi árvvuide, gillii, kultuvrii ja árbedieđuide.

5.2.3 Sámi mánát ođđa searvelanjain - prošeakta

Sámediggi lea NAČ 2016:18 - Váibmogiella doaibmabijuid čuovvoleamis 2017:s álggahan prošeavtta Sámi mánát ođđa searvelanjain. Prošeakta álggahuvvui ovdaprošeavttain mii čađahuvvui áigodagas golggothmánu 2017 njukčamánnui 2018. Ovdaprošeavttas lea ráhkaduvvon váldoulbmil, prošeaktaulbmil, čađahan- ja implementerenplána. Váldoprošeakta álggahuvvui cuorjomanus 2018 ja das lea áigerámman vihtta jagi.

Prošeakta galgá ulbmildidolaš doaibmabijuiiguin loktet sámi mánáidgárddiid kvalitehta, earret eará pedagogalaš vuogi rievdademiin, vai mánáidgárddiid vuolggasadjin livčče sámi árvvut, gielat, eallinvuohki, jurddašuvuohki ja áddejupmi bargo- ja oahppanvugiin. Prošeakta galgá dahkat mánáidgárdebargiid ain eambbo oadjebassan ja dihtomiellalažžan sin rollii go lea sáhka pedagogalaš barggus sámi mánáidgárddis. Prošeaktii 2019:s biddjojuvvo 4 390 000 ru.

5.3 Giellabargu mánáidgárddiin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Mánát ohppet, nannejit ja ovddidit sámi gielaset mánáidgárddiin.

Sámi giellabarggu mánáidgárddiin ferte buorebut systematiseret ja implementeret pedagogalaš barggus. Mánáidgárddit fertejit válljet bargovugiid mánáid gielladuogáža vuodul vai dat movttiidahtášii oahppat. Joksán dihte dán áigu Sámediggi bargat iešguđegelágan doaibmabijuiiguin nugo ovdamearkka dihte giellalávgomáliiguin, rekrutteremiin ja eará doaibmabijuiiguin mat ovddidit sámi giela.

Doppe gos eai leat sámi mánáidgárddit lea dárbu mánáide addit sámi giellafálaldaga guoskevaš mánáidgárddis. Dákkár oktavuodain fertejit mánáidgárddiin leat sámezielat bargit geain lea ovddasvástádus oahpaheamis.

5.3.1 Čoahkketabealla - giellabargu mánáidgárddiin

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
21210 Sámi giellaoahpahus - ohcanvuđot doarjja	1 845	2 740	-895	-32,7 %
21220 Prošeavttat ja ovddidanbarggut - ohcanvuđot doarjja	1 845	2 740	-895	-32,7 %
21400 Julevsáme giellatjehppe - Árran mánnáigárdde AS - njuolggadoarjja	681	420	261	62,1 %
Submi	4 371	5 900	-1 529	-25,9 %

5.3.2 Doarjja sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
21210 Sámi giellaoahpahus - ohcanvuđot doarjja	1 845	2 740	-895	-32,7 %
Submi	1 845	2 740	-895	-32,7 %

Doarjjaortnega mihttomearri - sámi giellaoahpahus:

- Mánáidgárddit fáallet sámi giellaoahpahusa.

Vuoruheamit 2019 - ohcanvuđot doarjagat - sámi giellaoahpahus:

- Doaibmabijut mat láhčēt saji sámi giellaoahpahussii.

5.3.3 Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargui - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
21220 Prošeavttat ja ovddidanbarggut - ohcanvuđot doarjja	1 845	2 740	-895	-32,7 %
Submi	1 845	2 740	-895	-32,7 %

Doarjjaortnega mihttomearri - prošeavttat ja ovddidanbarggut:

- Buorre kvalitehta mánáidgárddiid sámi gielas ja kulturbarggus.

Vuoruheamit 2019 - ohcanvuđot doarjagat - prošeavttat ja ovddidanbarggut:

- Giellalávgunprošeavttat.
- Báikkálaš ovddidanprošeavttat.
- Ođđa mánáidgárddiid ásaheapmi.
- Doaibmabijut mat nannejit giellabarggu nugo “giellačeahppi” prošeavttain.

5.3.4 Juvlesámi giellatjehppe - njuolggodoarjja Árran mánnáigárddáj

Sámediggi addá njuolggodoarjaga prošeaktii Árran mánnáigárdde giellatjehppe nannen dihtii giellaovddidanbarggu mánáidgárddis. Biddjojuvvo 681 000 ru njuolggodoarjjan Árran mánnáigárddáj.

5.4 Gelbbolašvuoda lokten mánáidgárddiin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Mánáidgárdebargit leat sámegiela, ja sis lea sámegiela kulturgelbbolašvuoda.

Ollu guovlluin leat mánáidgárddiin unnán dahje ii oktage sámegiela bargi, ja bargi geas lea sámegiela kulturgelbbolašvuoda. Danne šaddá sámegiela- ja kulturbargu hui váttis. Guovlluin gos bargiin lea buorre sámegiela- ja kulturmáhttu, lea liikká dárbu loktet gelbbolašvuoda. Hástalussan lea maid rekruteret sámegiela bargiid geain lea mánggabealat gelbbolašvuoda.

Sámediggi addá stipeandda mánáidgárdeoahppostudeanttaide, muhto eanet váldi váikkuhit politihka, mii dagašii álkibun rekrutteret ja doalahit sihke mánáidgárdeoahpaheddjiid ja assistenttaid, ii leat Sámedikkis. Dattege Sámediggi váikkuha guovddáš proseassaid earret eará konsultašuvnnaid bokte. Sámediggi áigu ovtta guovddáš eiseváldiiguin bargat dan ala ahte mánáidgárdeoahpaheddjiid stáhtus loktejuvvošii, eanet albmát rekrutterejuvvošedje virggiide ja sámegiela bargit bisuhuvvošedje mánáidgárdevirggiin.

5.4.1 Čoahkketabealla - gelbbolašvuoda lokten mánáidgárddiin

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
22500 Seminára mánáidgárdebargiide – konferánsa	200	200	0	0,0 %
Submi	200	200	0	0,0 %

Oassin gelbbolašvuodaloktenbarggus lágida Sámediggi jahkásaččat guokte seminára mánáidgárdebargiide, ovtta seminára máttasámi mánáidgárddiid bargiide ja nuppi seminára eará sámegiela mánáidgárddiid bargiide.

5.5 Pedagogalaš ávdnasat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáin leat sámegiela girjjit ja duhkorasat mánáidgárddiin.

Oppalaččat leat unnán sámegiela pedagogalaš ávdnasat mánáidgárddiin. Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat veahkehit mánáid oahppat, ovddidit ja bisuhit sámegiela giela ja kultuvrra.

Sámediggi áigu doarjjaortnegiin bargat dan ala ahte ráhkaduvvojit doarvái pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat mat leat heivehuvvon daid mánáidgárddiid geavahussii main lea sámegiela fáldat.

5.5.1 Čoahkketabealla - pedagogalaš ávdnasat

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
21230 Pedagogalaš ávdnasat - ohcanvođot doarjja	1 540	1 540	0	0,0 %
Submi	1 540	1 540	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - pedagogalaš ávdnasat:

- Mánáidgárdiide gávdnojit doarvái pedagogalaš ávdnasat main lea sámii sisdoallu.

Vuoruheamit 2019 - ohcanvuđot doarjja - pedagogalaš ávdnasat:

- Pedagogalaš ávdnasat mat váldet vuolggasaji sámiiid árbevirolaš luonddu oainnus movt olmmoš lea oassi luonddus, seamma vuogi mielde go buot eará eallit leat. Sisdoallu galgá váikkuhit dan ahte mánát ožžot oaidnit, áddet luonddu, ja movttidahttojuvvojit eallit luonddus ja váldit vára luonddu resurssain, ožžot áddejumi das ahte buot lea luoikkasin ja ahte dát árbediehtu sirdášuvvašii buolvvas buolvii.

5.6 Sámi sisdoallu skuvllas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiid oahpahusas sámegealas ja sámegeallii lea buorre kvalitehta.

Dan ahte leago oahpahusas buorre kvalitehta mearridit mánaga beali. Álggos ferte sihkkarastit vuoigatvuođaid oahpahuslága ja friijaskuvllalága revideremiin. Dasto ii berre vuoigatvuođaid praktiseren leat dan duohken guđe gieđddas dahje fylkkagieđddas skuvlla vázzá. Okta hástalusain mii dagaha ahte sámi oahppit eai oaččo oahpahusa masa sis lea vuoigatvuohta, lea dat go skuvlaeaggádat ja skuvlajođiheaddjit eai dieđe doarvái bures makkár vuoigatvuohta sámi ohppiin lea oažžut oahpahusa sámegealas. Dasto lea oahpahus sámegealas ja sámegeallii ollu gieđddaide ja eará skuvlajođiheddjiide ekonomalaš hástalus. Dálá refušuvdnaortnet ii vuhtii váldde skuvllaid dárbbu dásiid juohkimis ja hospiteremis. Sámediggi áigu gulahallamiin guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin oččodit áigái buoriid ekonomalaš rámmaeavttuid sámi oahpahussii.

Sámediggi áigu gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte váikkuhit ahte nationála oahpahus- ja oahppopolitiikka sisdoalus leat mihttomearit ja strategiijat mat sihkkarastet kvalitehta dáfus buori oahpahusfálaldaga sámi ohppiide álgoálbmotrievttálaš standárddaid mielde.

Sámedikki mielas lea erenoamáš deatalaš bargu gozihit ollislaš oahppofálaldaga sámi ohppiide geain leat erenoamáš dárbbut. Dát oahppit dárbbasit oahpahusa sin gillii ja sin kultuvra vuodul. Seammás ferte oahppofálaldat leat heivehuvvon ovttaskas oahppi dassái.

Deatalaš lea ahte sámi árbediehtu implementerejuvvo skuvlla oahppoplánaide. Árbediehtu lea min máhttoárbbi oassin maid mii galgat seailluhit. Doarjjaortnegiin “Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas” movttiidahtta Sámediggi vuodđoskuvllaid čađahit prošeavttaid mat gusket sámi kultuvrii ja árbevieruide.

5.6.1 Čoahkketabealla - sámi sisdoallu skuvllas

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
22600 Oahppoplánaid revideren - prošeakta	2 000	2 000	0	0,0 %
Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas – ohcanvuđot doarjja	500	500	0	0,0 %
Submi	2 500	2 500	0	0,0 %

5.6.2 Oahppoplánaid revideren - prošeakta

Oahppoplánaid sisdoallu lea deatlaš váikkuhangaskaoapmi go áigu sihkkarastit buori sisdoalu sámi oahpahusas. Sámedikkis lea váldi mearridit vuodđoskuvlla sámegiela fága oahppoplánaid, joatkkaoahpu earenoamáš sámi fágaid ja sámi sisdoalu sámi parallealla ovttáárvosaš oahppoplánaid ja dábálaš oahppoplánaid. Oahppoplána ođđa bajimuš oasi oppalaš oassi lea konsulterejuvvon Sámedikkiin, ja mearriduvvui 2017 čavčča. Bajimuš oassi - árvvut ja prinsihpat, lea oahpahuslága láhkaásahus ja čieknjudahtta oahpahus ulbmila.

Oahppoplána ođđa oppalaš oassi nanne dan ahte sámi kulturárbi lea Norgga kulturárbbi oassin ja dárkkuha ahte sámegiella ja dárogiella leat ovttáárvosaš gielat. Dokumeanta bidjá sámi skuvllii erenoamáš ovddasvástádusa addit oahpahusa sámegiellas ja sámegillii, maid vuodđun leat sámi árvvut, kultuvra ja servodateallin. Oppasámi perspektiiva mii addá sáji ovttasbargat oktasaš sámi oahppofálaldaga ektui rastá riikarájiid ja árbediehtu namuhuvvojit earenoamáš árvun sámi skuvllas. Dasto leat ođđa bajimuš oasis vuordámušat dasa ahte buot mánát galget oahppat sápmelaččaid birra álgoálbmogin ja ahte buot sámi oahppit galget oažžut oahpahusa sámegiellas jus dan háliidit.

Sámediggi soabai 2016:s marjja konsultašuvnnaid Máhtodepartemeanttain ođasmahttit Máhttoloktema - sámi oahppoplánaid bálddalaga dábálaš oahppoplánaid revideremiin. Dát šaddá leat stuorra ja deatlaš bargu maid Sámediggi áigu 2019:s vuoruhit, ja šaddá gáibidit nana bargoeallju boahpteáiggis 2020 rádjái. Dán bargui biddjojuvvo 2019:s 2 000 000 ru.

5.6.3 Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
21130 Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas	500	500	0	0,0 %
Submi	500	500	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - árbediehtu vuodđoskuvllas 2019:

- Implementeret sámi árbediehtu vuodđoskuvllii ja oahppoplánaide (báikkálaš).

Doarjjaortnega 2019 vuoruheamit - árbediehtu vuodđoskuvllas:

- Doaibmabijut/prošeavttat mat dagahivčče ahte sámi árbediehtu geavahuvvošii eambbo skuvllas ja main máhtu seailuheapmi dáhpuhuvvá boarrásat buolvvas nuorat bulvii, ja mas birgen, duodji ja sámi giellaoahppu leat guovddážis.
- Prošeavttat main oahppit ožžot sámi giellaoahpu geavatláš barggu bokte.
- Oahppoprošeavttat mat dagahit ahte njálmmálaš muitalanárbevierru, luohiti ja duodji eambbo geavahuvvo.
- Doaibmabijut meahcásteamis ja bivddus/guolásteamis main guovddážis lea sámi giellaoahppu geavatláš barggu bokte.
- Verdestallan.

5.7 Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buorit ja oadjebas oahppobirrasat.

Buorit ja oadjebas oahppobirrasat ovddidit oahppama, ohppiid oadjebasvuoda ja hutkáivuoda. Sihke váhnemat/ovddassteaddjit oahpaheddjiin, skuvlajođiheddjiin ja skuvlaeaiggádiin lea ovddasvástádus duddjot buriid ja oadjebas oahppobirrasiid. Sámediggái lea deatalaš ahte ohppiin lea oadjebas ja buorre fysalaš ja psykososiála oahppobiras, mii movttiidahtta oahppat ja mas ii gávdno givssideapmi ja vealaheapmi.

2016 ohppiidiskadeapmi čájeha ahte 6,3 proseantta buot ohppiin Norggas givssiduvvojat guovttegolmma geardde mánnui dahje dávjjit. Givssideapmi lea maid váttisvuohtan sámi servodagain ja dat lea Sámedikki mielas hui duođalaš ášši. Danne lea Sámediggi searvan nátionála ángiruššamii “Searvágaid givssideami vuostá 2017-2020”, mas 13 iešguđet organisašuvnna leat geatnegahtán iežaset bidjat johtui iešguđelágan doaibmajuid mat gusket skuvllaide ja mánáidgárddiide eastadan dihte givssideami.

Davviriikkalaš skuvlaovttasbarggus ii leat sámi oahpahusa láhčín riikkarájiid rastá mielde. Sámediggi oaidná ahte davviriikkalaš ovttasbarggus oktasaš skuvlapolitihka ektui mas sámegealla ja sámi árvvut leat vuodđun lea ávkkálaš. Sámediggi háliida oahpásmuvvat skuvlapolitihkalaš hástalusaid mat sápmelaččain Suomas ja Ruotas leat ja dasa mo mii oaktii ráđiid sáhtášeimmet bargat ovttas sámi skuvlafálaldagaiguin. Dasa gullet maidái sámi oahpponeavvut.

5.7.1 Čoahkketabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
22400 Fierpmádat sámegealloahpahussii - Sámi allaskuvla - njuolggodoarjja	500	500	0	0,0 %
22401 MoU on Cooperation on Indigenous Education - prošeakta	150	150	0	0,0 %
22900 Rájiidrasttildeddji skuvlaovttasbargu Sámis - prošeakta a)	250	250	0	0,0 %
22402 Erenoamášpedagogalaš fágabeaivvit - konferánsa	0	110	-110	-100,0 %
Submi	900	1 010	-110	-10,9 %

a) 2018is lei poastta namma prošeavtta oktasašskuvla Sirkmá bajásaddanguovddáš / Ohcejoga skuvla čuovvleapmi - prošeakta.

5.7.2 Sámegealloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Sámi oahpaheddjiid ja vánhemiid/fuolaheddjiid jietna ii leat doarvái bures gozihuvvon oahpahaspolitihkas. Sámediggi ruhtada oahpaheaddjifierpmádaga NetSam nannen dihtii ovttasbarggu sámi oahpaheddjiid gaskka. Fierpmádat lea gelbbolašvuoda loktema gaskaoapmi sámi skuvllas ja guoská oahpaheddjiide, skuvlajođiheddjiide ja skuvlaeaiggádiidda sámi guovlluid sámi skuvllain. Sámi allaskuvlla Sámi oahpahasguovddáš koordinere fierpmádaga. NetSam lea deatalaš oassi ođđa oahppoplánaid implementeremis. Fierpmádat lea álggahan ovttasbarggu vuodđoskuvlla vánhenlávdegottiin/FUG:ain formaliseren dihtii arena sámi ohppiid vánhemiidda ja fuolaheddjiide. 2019:s biddjojuvvo njuolggodoarjagii 500 000 ru.

5.7.3 MoU on Cooperation on Indigenous Education - prošeakta

Deatalaš lávki sámi mánáide buriid rámmaeavttuid rahčamis oahpahusas lea vásihusaid ja fágalaš čovdosiid lonohallan eará eamiálbmogiiguin. Sámediggi lea álgoálbmotovttasbarggu oassin dahkan ovttasbargošiehtadusa Memorandum of Understanding/ MoU on Cooperation on Indigenous Education, sirkumpolára guovlluid eamiálbmogiiguin. Ovttasbargošiehtadus geatnegahtta beliid doallat konferánssa oahpahusa birra juohke goalmmat jagi. Boahtte konferánssa dollojuvvo 2019:s. 2019:s biddjojuvvo prošeaktii 150 000 ru.

5.7.4 Prošeavtta čuovvoleapmi "Rádjiidrasttildeaddji skuvlaovttasbargu Sámis"

Prošeavtta "Rádjiidrasttildeaddji skuvlaovttasbargu Sámis" mihttomearrin lea ásaht guovtti stáhta gaska oktasá sámeskuvlla. Raporta ferte leat gárvis buori áiggis ovdal 2019 reviderejuvvo bušeahta. Sámedikkis lea áigumuš čuovvulit prošeaktajoavkku raportta viidáset barggus, ja áigu čuovvulanbarggus bidjat vuodđun dan ahte raporttas lea ávki eará skuvllaide rádjaguovlluin gos leat oahppit mángga riikkas. Várrejuvvo 250 000 ru viidáset bargui mihttomeari duohtan dahkamii guovtti stáhta gaskasaš oktasá sámeskuvllas dainna eavttuin ahte ásahanbargu álggahuvvo.

5.8 Oahpponeavvut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiide gávdnojit sámi oahpponeavvut mat dávistit vuodđooahpahusa oahppoplánadahkosii.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi oahpponeavvuid ovddideames. Buot golmma sámegielas váilot ain ollu oahpponeavvut. Sihkkarastin dihtii ulbmilaš ja ollislaš oahpponeavvoovddideami, lea Sámediggi mearridan doaibmaplána oahpponeavvuid ovddideapmái jagiide 2015-2019. Doaibmaplána lea vuodđun 2019 vuoruhemiide. Doaibmaplána ođasmahttojuvvo 2019:s. Sámediggi áigu 2019:s giddet fuomášumi dasa ahte oahpponeavvut galget gávdnot vuodđooahpahussii, ja vuoruhit álggahuvvon oahpponeavvoprošeavttaid gárvviteami. Muđui lea dán jagi vuoruhemiin mielde Máhttoloktema ja Máhttoloktema sámi fágaođasmahttin. Dat mearkkaša ahte álggahuvvon oahpponeavvoprošeavttain lea vejolašvuohta ođasmahttit oahpponeavvuid ođđa fágaplánaid mielde ovdal go váldojuvvojit atnui.

5.8.1 Čoahkketabealla - oahpponeavvut

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
21000 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuodot doarjja a)	19 440	19 440	0	0,0 %
22700 Rámmašiehtadusat sámi lágádusain - šiehtadus	2 500	2 500	0	0,0 %
22000 Ovttas - Aktan - Aktasne – njuolgodoarjja	750	500	250	50,0 %
22810 Movttiidahttin doaimbidju oahpponeavvoovddideddjiide - konferánssa	100	100	0	0,0 %
Submi	22 790	22 540	250	1,1 %

5.8.2 Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmái - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
21000 Doarjagat oahpponeavvovráhkadeapmái	19 440	19 440	0	0,0 %
Submi	19 440	19 440	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - oahpponeavvuid ovddideapmi:

- Sámi ohppiide leat sámi oahpponeavvut buot golmma sámegillii buot fágain ja mat dávistit vuodđoohpahusa oahppoplánadahkosii.

Doarjjaortnega 2019 vuoruheamit - oahpponeavvuid ovddideapmi:

Oahpponeavvut máttasámegillii:

- Servodatfága, Servodatmáhttu 8. - 10. jahkecehkiide.
- Servodatfága, Historjá 5. - 10. jahkecehkiide.
- Luonddufága 5. - 7. jahkecehkiide.
- Sámegiella nubbingiellan, oahpponeavvut mat beavttálmahttet barggu oččodit nuppigiela ohppiid doaibmi guovttegielalažžan.
- Doarjja álggahuvvon ja dáláš oahpponeavvoprošeavttaide, maid lea dárbu heivehit ođđa oahppoplánaide mat ovddiduvvojit fágaid ođasmahttima oktavuodas.

Oahpponeavvut julevsámegillii:

- Servodatfága, servodatmáhttu 8. - 10. jahkecehkiide.
- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 2 8.-10. Jahkeceahkkái / Sámegiella 3 joatkkasskuvla oahpahus dássi 4-60.
- Sámegiella vuosttašgiellan, jo 1
- Sámegiella vuosttašgiellan 8.-10. jahkeceahkkái.
- Sámegiella nubbingiellan, oahpponeavvut mat beavttálmahttet barggu oččodit nuppigiela ohppiid doaibmi guovttegielalažžan.
- Doarjja álggahuvvon ja dáláš oahpponeavvoprošeavttaide, maid lea dárbu heivehit ođđa oahppoplánaide mat ovddiduvvojit fágaid ođasmahttima oktavuodas.

Oahpponeavvut davvisámegillii:

- Boazodoallofága joatkkasskuvlla oahpahusas-
- Sámegiella nubbingiellan, oahpponeavvut mat beavttálmahttet barggu oččodit nuppigiela ohppiid doaibmi guovttegielagin.
- Doarjja álggahuvvon ja dáláš oahpponeavvoprošeavttaide, maid lea dárbu heivehit ođđa oahppoplánaide mat ovddiduvvojit fágaid ođasmahttima oktavuodas.

Earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut davvi-, julev- ja máttasámegillii dábálaš heiveheapmái lassin:

- Jietnagirjijt ohppiide geain lea fuones oaidnu, ADHD konsentrašuvdnaváttisvuodaiguin, dysleksi dahje eará lohkanválttisvuodát, fysalaš doaibmahehttejupmi man geažil lea váttis lohkat girjji, omd. CP, ME dahje Parkinson, kognitiivvalaš hástalusat ja giellaváttisvuodát dávdda dahje váttu geažil.
- Oahpponeavvut mat vuhtii váldet inkluderema, sosiálalaš gaskavuodaid ja doaimma oktii ráđiid earáiguin.
- Oahpponeavvut main lea čielga progresašuvdna ja dássejuohkin.

Doaresfágalaš fáddá:

- Oahpponeavvut givssideami, gárrema, veahkaválddi ja vearredaguid birra.

5.8.3 Rámmašiehtadusat sámi lágádusaiguin - šiehtadus

Sámediggi lea ásahan rámmašiehtadusaid sámi lágádusaiguin sámi oahpponeavvuid buvttadeamis. Šiehtadusaide várrejuvvo 2 500 000 ru 2019:s.

5.8.4 Ovttas - Aktan - Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Oahpponeavvoportála Ovttas lea 2018:s ferten bissehit barggu digitála oahpponeavvuid almmuhanreaiddu ođasmahttimiin. Vai sáhtta álggahit ja čadahit plánejuvvon proseassaid 2019:s de lasihuvvo 250 000 ru. Várrejuvvo 750 000 ru. njuolggodoarjjan Sámi allaskuvlii 2019is.

5.8.5 Konferánssa/seminára oahpponeavvudahkkiide

Dan sivas go váilot sihke dábálaš oahpponeavvut ja digitála oahpponeavvut dárbbášuvvojit ollu oahpponeavvudahkkit ja alla gelbbolašvuhta digitála oahpponeavvuid ovdideamis. Dál eai leat nu ollu sámi oahpponeavvudahkkit, ja leat earenoamáš unnán geain lea gelbbolašvuhta mátta- ja julevsámegielas. Sámediggi lea 2018:s álggahan movttiidahttindoaimbajuid oahpponeavvudahkkiid rekrutterema várás. 2019:s jotkkojuvvo dáinna bargguin, ođđa ja ásahuvvon oahpponeavvudahkkiid čuovvulemiin. 2019:s biddjojuvvo 100 000 ru konferánsii.

5.9 Digitála oahpponeavvuid ráhkadeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Digitála oahpponeavvut gávdnojit sámegielaide buot fágain ja lea automatihkka das ahte nationála digitála oahpponeavvut/oahppanresurssat jorgaluvvojit sámegillii ja leat fidnemis sámegillii.

Servodat lea 2019:s guhkás digitaliserejuvvon, ja lea hui deatalaš ahte sámi oahpponeavvut/oahppanresurssat čuvvot digitála ovdáneami amaset bázahallat. Sturra hástalus lea go juolludemiiguin maid Sámediggi oažžu stáhtabušeahtas ii leat vejolaš buvttadit oahpponeavvuid/oahppanresurssaid mat dárbbášuvvojit. Lassin dasa go Sámediggi oažžu unnán bušeahta ovddasvástideaddji eiseválddiin buvttadit oahpponeavvuid, de sámegielat eai vuhtii váldojuvvo go čadahuvvojit sturra nationála ángiruššamat digitála oahpponeavvuid/oahppanresurssaid ektui.

Gávdnojit ovdamearkkat das ahte stáhta lea váldán ovddasvástádusa ollu oahpponeavvuid jorgaleamis sisafárrejeaddji gielaide, muhto ii leat vuoruhan sámegielaide. Sámediggái lea deatalaš vuoruhit 2019:s nu ahte leat rutiinnat maiddá dasa ahte sámi mánát oččosedje buori ávkki nationála áŋgiruššamiin.

5.10 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi alit oahpus ja dutkamis lágaidda ja lánkaásahusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Sámedikki váldi alit oahpus ja dutkamis lea deatalaš dasa mainna lágiin dát suorgi goziha sámi servodaga máhttoovddidandárbbu.

Sámi sisdoalu nannema dihtii alit oahpus ja dutkamis áigu Sámediggi 2019:s joatkit bargguin gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin.

5.11 Oahppo- ja dutkanfálaldat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Fálaldat ja aktivitehta sámi alit oahpu ja dutkama siskkobealde mii dávista gelbbolašvuoda ja máhttodárbbu sámi servodagas.

Sámi servodat rievda nugo muđui ge servodat oppa áiggi. Ulbmilin lea ahte oahppofálaldagat ja dutkandoaimmat dávistit dárbbu mii sámi servodagas lea áiggis áigái.

Danne áigu Sámediggi gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin, bargat dan ala ahte oahppo- ja dutkanásahusat lánččet ja heivehit iežaset fálaldagaid ja dutkama, dárbbuide dávistettiin.

Doaimmat almmolaš suorggis sáhttet ohcat Norgga dutkanráđi doarjaga ovtta bargi virgádeapmái gii háliida váldit doavttergráda. Doavttergrádabargu galgá leat relevánta doaimma ovddasvástádussuorgái. Doavttergráda galgá čađahuvvot golmma dahje njeallje jagi badjel, ja galgá leat ovttasbargu grádaaddi ásašusain.

Sámediggi áigu 2019:s ráhkkanahhtit ohcama almmolaš PhD hárrái Norgga dutkanráđđái. Doavttergrádabargu galgá válddahit árbedieđuid boahpteáiggi hálldašeami.

5.12 Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta.

Sámegiela oahpaheddjiid váilun mánáidgárdiin ja vuodđoskuvllain lea hui duodalaš, ja dat guoská earenoamážit julev- ja máttasámi giellaguovlluide. Sámediggi vuoruha danne 2019:s rekrutterema mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahppui, ja áigu gulahallat guoskevaš aktevrraiguin nannen dihtii rekrutterema dáidda oahpuide.

5.12.1 Stipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
21110 Stipeanda alit ohppui	2 450	2 450	0	0,0 %
Submi	2 450	2 450	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - stipeanda alit ohppui:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit main lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta.

Doarjjaortnega 2019 vuoruheamit - stipeanda alit ohppui:

- Mánáidgárdeoahpaheaddji oahppu.
- Vuodđoskuvlaoahpaheaddji oahppu 5-jagi master 1-7 ja 5-10, sámegielain fágasuorggis.
- Eará oahpaheaddjioahppu (PPU j.s.).

5.13 Árbediehtu

Ángiruššansuorggi mihttomearri

- Árbediehtu deattuhuvvo máhttovuogádahkan eará máhtu lassin.

Sámediggi lea okta mánnga aktevrra gaskkas mas lea ovddasvástádus Árbedieđuinn, ja das lea ovddasvástádus sámi eiseváldin. Čájeha go Sámediggi lea bargan Árbedieđuiguin ahte lea dárbu čilget movt Árbediehtu galgá hálldašuvvot.

Sámediggi bidjá bargojoavkku 2019:s mii galgá buktit evttohusa viidáset bargui Árbedieđuiguin. Bargojovkui čohkkejuvvojit fágaolbmot ásaheam main Árbediehtu lea sin bargun. Vuodđun biddjojuvvo ahte bargojoavku gulahallá áigeguovdilis aktevrraiguin Árbedieđuidd siskkobealde.

6 Areálat, biras ja dálkkádat

Servodatmihttu:

- Árbevirolaš sámi guovllu areálat ja luondduresurssat geavahuvvojit ávnnaslaš vuodđun sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima joatkimii ja ovddideapmái.

Resursaguovllut, luondduvalljodat, kulturmuittut ja kultureanadat leat deatalaš oasis sámi kultuvrra ávnnaslaš kulturvuodus. Sihke báikegottit, sámi ealáhusat ja meahcásteaddjit geaidda luondduvuodus lea áibbas deatalaš, vásihit eanet ja eanet sisabahkkemiid mat leat mielde hedjonahttimin birgenlági ja vejolašvuodaid doaimmahit kultuvrraset. Sámediggái lea deatalaš sihkkarastit ahte sámii leat mielde sámi guovlluid luondduresurssaid geavaheamis, hálddašeamis ja gáhttemis. Sámiide ferte suodjalit daid árbevirolaš eallinvugiid ja vuoigatvuodaid maid sii leat háhkan guovlluid guhkes áiggi geavaheami bokte, go kulturdoaimmaheami ja árbevirolaš ealáhusdoaimmaheami gaskavuotta lea nu nanus.

Ceavzilis sámi báikegottit leat váldoeaktun sámi kultuvrra, ealáhusaid ja servodatovddideami nannemii ja ovddideapmái. Maiddái areála- ja resursahálddašeapmái lea guovddáš hástalussan váikkuhit dássidis ássanovddideami sihkkarastima.

Sámediggediedáhus areála ja birrasa birra lea vuodđun Sámedikki vuoruhemiide areála- ja biraspolitihkas boahpte jagiin. Diedáhusas nannejuvvo ahte sámiiid geográfalaš geavahan- ja ássanguvlui gullet stuorra oasis Norggas. Dát guovlu lea sámiiid kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuodus. Dán guvlui čatnasit eana- ja resursavuoigatvuodát, vuoigatvuodát maid Sámediggi barggus bokte háliida čalmmustahttit ja nannet.

1. Álgóálbmogiin leat rievttit daidda eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii árbevirolaččat leat eaiggádan dehe guovlluide gosa leat ásaiduvvan, dehe maid sii leat eará vuogi mielde geavahan dehe háhkan.

2. Álgóálbmogiin lea riekti eaiggáduššat, geavahit, ovdánahttit ja leat bajilgeahččit eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii háldejit árbevirolaš eaiggátvuoda bokte dehe eará árbevirolaš hálddu dehe geavaheami bokte, ja maid eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii leat háhkan eará láhkái.

3. Stáhtat galget addit daidda eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide rievttálaš dohkkeheami ja gáhttema. Dakkár dohkkeheamis galgá leat dohkálaš áktejupmi guoskevaš álgóálbmogiid vieruide, árbevieruide ja eananvuoigatvuodavuogádat.

(Artihkal 26 ON julggaštus álgóálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

Sámedikki areálii, birrasii ja dálkkádhkii guoski áŋgiruššansuorggit:

- Areálaid hálldašeapmi.
- Luondduresurssat.
- Luonddušláddivuohta.
- Dálkkádat.
- Meahcásteapmi.

Hálddahuslaš resurssat - areála- ja birasjuogus:

Areála- ja birasjuhkosa báikkát, mátkkit ja gealbudeapmi gullet kapihttalii 14 Hálddahusdási.

Areála- ja birasjuogus gullá kulturmuhto-, areála- ja birasossodahkii (KAB). Ossodaga 18,2 jahkedoaimma juohkásit golmma juhkosii:

- Kulturmuhtujuogus
- Areála- ja birasjuogus
- Vistesuodjalus- ja kultureanadatjuogus

Areála- ja birasjuhkosis lea ovddasvástádus Sámedikki plána- ja huksenlága § 3-1 hálldašeamis ja dan vuodul dat addá gulaskuddancealkámušaid gielddaplánaide ja muddenplánaide ja bagada gielddaid plánejeddjiiid Sámedikki plánaveahki geavaheami oktavuodas. Areálaáššiid geográfalaš hálldašanguvlui gullet Finnmárku, Romssa, Nordlándda fylkkat ja 36 gieldda Trøndelága fylkkas, 6 gieldda Hedmárku fylkkas ja 3 gieldda Møre ja Romsdal fylkkas, sullii 40 proseanta Norgga eanaareálas. Juhkosis lea ovddasvástádus buot energii- ja areála- ja birasáššiid konsultašuvnnain.

6.1 Areálaide, birrasii ja dálkkádhkii guoski váikkuhangaskaoamit

6.1.1 Areálaide, birrasii ja dálkkádhkii guoski áŋgiruššansuorggit

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Árbediehtu areálahálldašeamis	2 213	1 500	713	47,5 %
Luondduvalljodat	350	0	350	-
Submi	2 563	1 500	1 063	70,9 %

6.2 Areálahálldašeapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luondduvuođus lea sihkarastojuvvon buot plánemiin, ja Sámediggi lea deatalaš eavttuidbiddji ja konsultašuvdnabealli areálahálldašeamis.

Ođđaáiggi servodaga ovddidandárbbut mielddisbuktet eanet ja eanet sisabahkkemiid areálaide. Árbevirolaš sámi ealáhusat, boazodoallu, guolásteapmi, eanadoallu ja meahcásteapmi vásihit dáid hástalusaid iešguđege láhkai. Areálat hálldašuvvojit eanaš báikkálaččat gielddain, plána- ja huksenlága vuodul mii lea deataleamos stivrenreaidu. Buot plánain galgá lága vuodul sihkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuođosa. Areálahálldašeddjiiid bealis ii čađahuvvo dát dál doarvái bures. Sámediggi galgá vaikkehit dan ahte šattašii buoret áddejupmi sámi luonddugeavaheapmái ja árvovuđđui.

Stáhta lea álbmotrievttálaččat geatnegahttojuvvon sihkkarastit sámi kultuvrra ávnnaslaš vuđđosa ja sihkkarastit sámi oassálastima sámi guovlluid luondduresurssaid geavaheamis, hálddašeamis ja gáhttemis. Areála- ja resursahálddašeapmi čađahuvvo ollu beliiguin ovtasbargguin. Stáhta ja regionála eiseválddiin leat deatalaš rollat, seammá lea maid dain sámi servodagain mat hálddašit areálaid ja resurssaid. Sámedikkis leat geatnegahtti ovtasbargošiehtadusat muhtumiiguin dain. Muđui lágiduvvo ovtasdoaimman stáhtain 2005 mannosaš konsultašuvdnašiehtadusa vuodul, man vuodul stáhta lea geatnegahttojuvvon konsulteret Sámedikki buot áššiin mat gusket sámi beroštumiide.

Biologalašvulljodaga konvenšuvdna dohkkeha álgoálbmogiid árbedieđu ja nanne ahte stáhtat leat geatnegahttojuvvon dakkár máhtu árvvusatnit, gáhttet ja viidáseappot fievrridit. Sámedikki mihttomearrin lea ahte árbediehtu ja báikkálaš máhttu, dás maiddái sámi nissoniid máhttu ja áddejupmi, dohkkehuvvojit ja váldojuvvojit atnui areálaid ja luondduresurssaid hálddašeamis seamma dásis go dutkanvuđot máhtu.

6.2.1 Čoahkketabealla - árbediehtu arealahálddašeamis

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
30000 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja	613	500	113	22,6 %
30500 Eará čuovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid - ohcanvuđot doarjja	1 600	1 000	600	60,0 %
Submi	2 213	1 500	713	47,5 %

6.2.2 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja

Protect Sápmi vuodđudus galgá bargat dan ala ahte sámi vuoigatvuodaoamasteaddjit sáhttet friija miedihit huksenáššiin ovddalgihtii addojuvvon dieđuid vuodul. Vuodđun biddjojuvvo ahte vuodđudus galgá ieš eanet birgegoahtit ruđalaččat.. Jahkái 2019 várrejuvvo 613 000 ru njuolggodoarjjan.

6.2.3 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid eará čuoovvuleapmi - ohcanvuđot doarjagat

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
30500 Eará čuoovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid	1 600	1 000	600	60,0 %
Submi	1 600	1 000	600	60,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid čuoovvuleapmi:

- Sámi berošteddjiin ja vuoigatvuodaoamasteddjiin lea duohta vejolašvuohta beassat konsultašuvnnaide vai besset ovdagihtii dieđuid vuodul addit friija miediheami plánaide ja doaibmabijuide areála- ja resursahálddašeami oktavuodas.

Doarjjaortnega jagi 2019 vuoruheamit - Sámi areála- ja resursahálddašeami eará čuoovvuleapmi:

- Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmil lea addit juridihkalaš veahki sámi vuoigatvuodaoamasteddjiide dakkár áššiin maid ferte lohtet duopmostuoluide ja main lea prinsihpalaš mihtilmasvuohta das mii guoská eana- ja resursavuoigatvuodaid fuolaheapmái.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat čatnasit bagadeapmái ja ovdaiskkademiide dan oktavuodas go áigot rievttálaččat gáibidit oktasaš vuoigatvuodaid Finnmárkkukommišuvnna ektui, dás maiddái vuoigatvuodat mearra- ja vuotnaguovlluid bivdosajiide.
- Fierpmádagat ja organisašuvnnat mat barget eana- ja resursavuoigatvuodaid dohkkehemiin olggobealde Finnmárkku (Sámi vuoigatvuodálávdegoddi).

6.3 Luondduressat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ávkkástallan sámi guovlluid luondduressaiguin dáhphuvvá dakkár vugiin mii fuolaha sámi vuoigatvuodaoamasteddjiid ja báikegottiid beroštusaid ja vuoigatvuodaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriektái.

Dálá servodatovddideapmi mielddisbuktá dárbbu buvttadit eanet energiija ja váldit atnui eanet resurssaid mat eai ođasmuva. Dat guoská maiddái ovddideapmái sámi servodagas. Sámedikki vuolggasadjin lea sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodatovddideami luondduvuđđosa. Dat guoská maid ohcangieđahallamii ja konsultašuvnnaide huksenohcamiid birra energiija- dahje minerálaávkkástallama oktavuodas. Dát mielddisbuktet dávjá stuorra sisabahkkemiid daidda guovlluide gosa ovdal eai leat leamaš sisabahkkemat. Sámediggi oaivvilda ahte dat ii galgga leat hehttehussan sámiid árbevirolaš ealáhusguovlluide, ja dan láhkai hedjonahttit sámi kultuvrra ovdánanvejolašvuodaid.

Sámediggi vuordá ahte báikkálaš ja guovddáš eiseválddit láchet sámi vuoigatvuodaoamasteddjiide ja báikegottiide buori ja duohta mielváikkuheami luondduressaiguin ávkkástallama oktavuodas sámi guovlluin, ja ahte mearrádusat dakkár ávkkástallama oktavuodas leat álbmotrievttálaš rámmaid siskkobealde.

6.4 Luondduvaljodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Luondduvaljodaga suodjaleapmi bidjá nana vuodu sámi kultuvrii ja ealáhusdoaimmaheapmái. Suodjalanguovlluid hálddašeapmi váldá vuodu suodjaluvvon guovlluid árbevirolaš geavaheamis ja dahká vejolažžan joatkit dakkár geavaheami.

6.4.1 Čoahkketabealla - luondduvaljodat

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
31002 Suodjalanstivrrat - seminára	350	0	350	-
Submi	350	0	350	-

Oktilašvuotta sámi ceavzilis luondugeavaheamis ja árijalaš oassálastin luondduvaljodaga hálddašeamis sihkkarastá sámi kultuvrra luondduvuđđosa boahhtevaš buolvvaide. Suodjalanguovlluid hálddašeapmi ferte vuodđuduvvot dasa ahte suodjalanguovlluid ain sáhtta geavahit árbevirolaš vuogi mielde. Sámediggi háliida ahte báikkálaš olbmot besset ain geavahit iežaset resursaguovlluid dáin guovlluin. Sámiin lea nana oktilašvuotta meahcásteamis doloža rájes otnáži. Ođđaáiggi servodagain šaddá deataleappo ja deataleappo bisuhit máhtu iežas kultuvrras ja historjjás.

6.4.2 Suodjalanstivrrat - seminára

Gelbbolašvuotta sámi luonddudoalu birra, maddái boazodoalu birra, ja oppalaš sámi kulturgelbbolašvuotta, ferte deattuhuvvot nannosit suodjalanguovlluid hálddašeamis. Sámediggi lea nammadan 42 lahtu oktiibuot 21 álbmotmeahcce- ja suodjalanguovlostivrii gozihit sámi beroštumiid ollislaš vuogi mielde. Sámedikki oaidna dárbbu fagáseminarii sámi ovddasteaddjiide suodjanguovllustivrrain, nannen dihte sin vejolašvuoda fuolahit sámi beroštumiid stivrra oktavuodas. Dán seminárii várrejuvvo 350 000 ru 2019:s.

6.5 Dálkkádat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusat ja sámi kultuvra leat nannosat dálkkádatrievdamiid ektui ja álgoálbmotvuoigatvuodát deattuhuvvojit go váidudeaddji doaibmabijut ja heiveheamit dálkkádatrievdamiid geažil plánejuvvojit.

Sámediggi barga sihkkarastit ahte álgoálbmot máhttu luonddu birra ja rievdadusaid deattuhuvvojit nationála ja riihkaidgaskasaš dálkkadatpolitihkkas.

6.6 Meahcásteapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi meahcásteapmi biddjojuvvo vuodđun sámi guovlluid areálaid ja luondduresurssaid hálldašeamis.

Meahcásteapmi lea deatalaš oassi ávnnaslaš kulturvuđđosis. Sámediggi áigut bargat dan ala ahte meahcásteapmi čielgaset lágalaččat dohkkehuvvo. Dasa gullá sihke ruovttudoalu ealáhusvuodđu ja meahcásteapmi kulturguoddin ja sámi identitehtaguoddin. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte giliid vuoigatvuohta ođasmuvvi resurssaide iežaset lagasguovlluin dohkkehuvvo ja hálldašuvvo báikkálaččat.

7 Ealáhusat

Servodatmihttu:

- Nana ja juohkelágan ealáhuseallin vuodđun gievrras báikegottiide gosa olbmot háliidit ásahit.

Sámedikki árvohákanpolitihkka vuodđuduvvá máhttovuđot ealáhusovddideapmái, mas eanet máhttu ja ođđa dieđa, ovtas árbedieđuiguin leat vuodđun boahhteáiggi ealáhuseallimii. Sámediggi háliida nana ja juohkelágan ealáhusaid mat vuodđuduvvet sámi kultuvrii, lundui ja birrasii ja vuhtii váldet daid. Dieinna lágiin sihkkarastit ahte árbevirolaš ja ođđa ealáhusaid sáhtta ovdánahttit bálddalagaid.

Sihkkarastin dihtii ahte sámi eallinvuodđu, ássan, kultuvra ja giella ovdánit bures, de ferte deattuhit luonddu, birrasa ja ođasmuvvi ealáhusaid. Sámediggi áigu vuoruhit ođasmuvvi ealáhusovddideami ovdabeallái ealáhusovddideami mii ii leat ođasmuvvi, ja bidjat mángga buolvva perspektiivva vuodđun.

Olmmošlohku sámi guovlluin ii leat lassánan nu ollu go buot fylkkain riikkas. Jagi 2000 rájes jahkái 2017 lea sámi gielddain (24 gieldda) olmmošlohku proseantalogu mielde njiedjan -8,4 %. Buot fylkkain lea olmmošlohku lassánan iešguđege dásis, (Norlánddas) 1,7 % ja (Oslos) 31,5 %. Demográfalaš ovdáneapmi lea ahte eanet olbmot fárrejit gávpogiidda, erenoamážit nuorat geardi, hástala Sámedikki jurddašit ođđa vuogi mielde go guoská ealáhusovddidanbargui, maiddá go guoská váikkuhangaskomiid geavaheapmái ja ortnegiid mihttomearrái.

Go geahččat bargosadjeovdáneami sámi guovlluin muđui riikka ektui, de vuoittáhallet sámi gielddat. Jagi 2000 rájes lea bargosadjeovdáneapmi leamaš 18,4 % unnit priváhta suorggis go muđui riikkas. Almmolaš suorggis lea ahtanuššan 20,4 % unnit go muđui riikkas. Dát logut leat duodalaččat sámi guovlluid ektui.

Sámediggi áigu 2019:s hábmiet ođđa ealáhuspolitihka diedáhusa hámis jagis 2019. Diedáhusas galgá geahčadit dáláš ealáhusstruktuvra ja deomografalaš ovddidandovdomearkkatvuodđun ja ođasmahttit Sámedikki ealáhuspolitihkka. Sámediggediedáhus galgá vuhtiiváldit daid demograflaš ja ealáhuslaš rievadadusat mat dáhpuhuvvet ja leat dáhpuhuvvan sámi guovllus. Doarjjadoaibmagaskaoamiid

1. Eamiálbmogiin lea riekti doalahit ja ovddidit sin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiálalaš vuogádagaid ja ásahusaid vai leat oadjebasat ahte besset eallit iežaset birgejumi ja ovdáneami mielde, ja friddja doaibmat iežaset árbevirolaš dahje eará ekonomalaš doaimmain.

(Artihkal 20 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

1. Duodji, giliide ja báikegottiide gullelaš doaimmat, luondduruovttudoallu ja dan álbmoga árbevirolaš doaimmat, nugo bivdu, guolástus- ja čoagginealáhusat, galget dovddastuvvot dehálaš oassin dáid álbmogiid kultuvrra seailluheamis ja maiddá ekonomalaš iešbirgenláhkin ja ovdánahttimin. Álo go lea áigeguovdil, de galget ráđdehusat veahkkálagaid dáid álbmogiiguin nannet ja ovddidit dáid doaimmaid.

(Artihkal 23 ILO konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain)

oanehis ja guhkit áigge bohtosat galget maid veardiduvvot heivehit gaskaoamiid daid politihkkalaš mihttuide mat leat oassin dieđáhusbarggus.

Sámedikki áŋgiruššansuorggit ealáhusaid siskkobealde:

- Vuodđoealáhusat.
- Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcceealáhusat, árvohákan ja ođđaásaheamit.
- Hutkás ealáhusat.
- Duodji.

Hálddahušdási resurssat - ealáhusjuogus

Kapihttalis 14 Hálddahušdási, leat ealáhusjuhkosa báikkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.

Ealáhusjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa, 20,8 jahkedoaimma:

- Ealáhusjuogus
- Kulturjuogus
- Dearvvašvuodajuogus

Ealáhusjuhkosis lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid mat gullet ealáhuspolitihkalaš suorgái čuovvuleames. Dasa gullet vuodđoealáhusat ja meahcástan/lotnolasealáhusat, ja oppalaš ealáhusovddideapmi vuodđun barggolašvuhtii ja ássamii. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjjaruđaid hálddašeamis Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

7.1 Ealáhusaid váikkuhangaskaoamit

7.1.1 Áŋgiruššansuorggit - ealáhusat

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Vuodđoealáhusat	7 500	6 500	1 000	15,4 %
Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvohákan ja ođđaásaheamit	9 461	10 200	-739	-7,2 %
Hutkás ealáhusat a)	2 650	3 404	-754	-22,2 %
Duodji	14 039	14 672	-633	-4,3 %
Submi	33 650	34 776	-1 126	-3,2 %

a) 850 000 ruvnno sirdojuvvon hálddahuš doaibmagoluide. Dát guoska 1 virgái.

Ekonomalaš váikkuhangaskaomiide mat addojuvvojit ealáhuskapihttala bokte gusto ealáhusovddidan doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu). Ealáhusovddidanruđaid sáhtta lassin SED-guvlui addit duodjái sámi kulturealáhusaide, sámi mátkeealáhusaide, boazodoalu lassiealáhusaide, ja ealáhusprošeavttaide mat láchčojuvvojit boazodoalu várás miehtá riikka. Kapihttalis 7.6 sáhtát oaidnit guđe geográfalaš guovllut gullet SED-guvlui.

7.2 Vuodđoealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Vuodđoealáhusat seailudit sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi.

Sámi guovlluin leat vuodđoealáhusat stuorámuš barggolašvuoda addit, mas ollislaš barggolašvuodta 2016:s lei 1627. Dattetge leat bargosajit geahppánan 810:in jagi 2000 rájes (Telemarksforskning 2017).

Guolástusaid siskkobealde geahppáneapmi lea bisánan. Gáŋgaviikka, Deanu ja Unjárgga gielddain leat bivdofatnasat lassánan 118:s 150:ái jagi 2010 rájes jahkái 2016 (Guolástusdirektoráhta). Buoremus strategii ja dasa movt ovddidit mearrasámi servodaga, lea sihkkarastit sámiide vuoigatvuodaid guolásteapmái ja ahte mariidnaresurssat hálldašuvvojit buori vuogi mielde. Ássama, barggolašvuoda, vuoigatvuodaid ja ekonomalaš ovddideami gaskka lea nana čatnaseapmi. Danne lea vuodđun ceavzilis mearrasámi servodagaide hui deatalaš ahte árvohákan sáhtta lassánit ja dáhpáhuvvat báikkálaččat, ja nu bidjat vuodu dássidis ássamii ja ealli mearrasámi kultuvrii. Sámediggi lea ožžon čađa mánja prinsihpalaš ášši guolástusaid siskkobealde mat leat váikkuhan dán ovdáneami. Sámediggi áigu vuoruhit váikkuhanfámu guolástuspolitihkas konsultašuvdnaortnega árijalaš geavaheami bokte, searvat guolástusreguleremiidda ja čuovvulit vuotnalávdegotti barggu, ja ovtasbargat ja gulahallat guolástusealáhusa organisašuvnnaiguin.

Sámediggi áigu váikkuhit dan ahte biebmodepartemeantta lassána Sámis, ja nannet rekrutterema vuodđoealáhusaide ja lotnolasealáhusaide. Vaikko oapmedoaluid lohku unnu de ii unno árvohákan vásttolaččat. Dán sáhtta čilget dainna lágiin ahte sihke eanadoalus sturrot ovtadagat ja buvttadeapmi ovtadaga nammii stuorru. Sámediggi áigu vuoruhit váikkuhanfámu oažžuma eanadoallopolitihkkii gulahallama oažžuma ja konsultašuvnna bokte guovddáš eanadoalloeiseválddiiguin, ja dasto sihkkarastit áigeguovdilis máhtu ja oktiordnejuvvon politihka hábmema ealáhusa siskkobealde. Sámediggi áigu movttiidahtit nuoraid áŋgiruššat eanadoaluin.

Boazodoallu lea ovdánan eará láhkai muđui vuodđoealáhusaid ektui. Dolliid lohku lea sturron ja unnán guđdet ealáhusa. Dasto lea hástaleaddji nuoraide ásaht boazodoalus, váttis rámmaeavttuid geažil earret eará siidaoasi ja boazologu oktavuodas. Sámediggi galgá ovddiduvvot guovddáš aktevrán boazodoallopolitihkas Sámedikki boazodoalodieđáhusa čuovvuleami bokte. Sámediggi galgá geavahit konsultašuvdnaortnega árijalaččat sihkkarastin dihtii Sámedikki váikkuhanfámu guovddáš proseassain, dieđáhusain ja láhkaásahusain, ja addit cealkámuša boazodoallošiehtadussii. Sámediggi áigu doalahit ja ovddidit buori gulahallama boazodoaluin, Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaserviin ja orohagaiguin/siiddaiguin, ja dasto searvat regionála gulahallanforaide ja čuovvulit Sámedikki nammadan boazodoallostivrra, ja doallat lávga gulahallama eará boazodoalloeiseválddiiguin.

Eanadoallo- ja biebmodepartemeantta lei 2016:s bidjan boazodoallolága ja eanajuohkolága rievdadusaid gulaskuddamii. Gulaskuddamis lei sáhka boazodoallolága ja eanajuohkolága rievdadit. Gulaskuddamis ođđa eanajuohkolága evttohusas mánja gulaskuddanáhusa dovddahedje ahte boazodoalus galggašedje leat seamma eanajuohkogaskaoamit go earáin. Dattege eai evttohuvvon konkrehta láhkarievdadusat joatkevaš proposišuvdnabarggus, earret eará dainna čujuhusain ahte dákkár evttohusat eai lean gulaskuddama oassin. Evttohus sisttisdoallá maid mánja čuoggá

gealboloktema birra riektivuogádagas eanet máhtuin sáme- ja boazodoallorievtti birra ja njuolggadusaiguin soabaheami birra, vrd. Prop. 101 L (2012-2013) čuoggá 2.3 .

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte dát evttohus gieđahallojuvvo viidásabbot. Rievdadus guoská earret eará dasa ahte eanajuohkolága mandáhtta viiddiduvvo nu ahte sáhtá čadahit sihke riektemearrideaddji ja riektierievdadeaddji áššiid siskkáldasat boazodoalus.

Boraspirepolitihkas lea stuorra váikkuhanfápmu mihttomearrái vuodđoealáhusaid siskkobealde. Sámedikki mihttomearrin lea ahte boraspirehálddašeapmi hábmejuvvo nu ahte boraspirenálit unnimus lági mielde vaháguhttet sámi guohtonealáhusaid, ahte boraspirenálii sámi guovlluin lea dakkár dásis ahte dat ii áitte sámi guohtonealáhusaid ceavzilvuoda, ja ahte vásihusvuđot ja árbediehtu guohtonealáhusaid ja boraspiriid birra lea oassi máhttovuodus go mearrádusat boraspirepolitihkas ja -hálddašeamis dahkkojuvvojit.

Sámediggi áigu ovtas Birasdirektoráhtain ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikaservviin (NBR) čadahit seminára árbedieđuid birra mii guoská boazodollui ja boraspiriide guorahallan dihtii mainna lágiin vásihusvuđot máhtu boazodoalu ja boraspiriid birra sáhtá meroštallat ja mainna lágiin dán máhtu sáhtášii čohkket ja heivehit boraspirehálddašeamis. Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea dasto bidjan bargojoavkku mii galgá ovtasbargat rájaid rastá boraspirepolitihka birra. Joavkkus leat golbma politihkalaččat válljejuvvon lahtu, okta guđege sámedikkis Norggas, Ruotas ja Suomas ja dan jodiha Ruota beale Sámedikki ovddasteaddji.

Dat go vuodđoealáhusat leat sámi gielaid ja kultuvrra deatalaš bisuheaddjit, dahká ahte dain ealáhusain lea deatalaš doaibma sámi servodagas. Jos Sámedikkis ii leat nana politihkalaš áŋgiruššan vuodđoealáhusain, de unnot vuodđoealáhusat ain eanet, ja eavttut bargat dáiguin ealáhusaiguin unnot. Politihkalaš proseassaid ja doarjjaortnegiid bokte galgá Sámediggi leat mielde ealáskahttimin ealáhusdoaimma vuodđoealáhusain.

7.2.1 Čoahkketabealla - vuodđoealáhusat

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
40000 Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	7 000	6 000	1 000	16,7 %
40050 Boazodoalloláhka ja boazodoallohálddašeapmi guorahallama mas čielggaduvo dárbu rievdatit boazodoallolágaid - prošeahta	500	500	0	0,0 %
Submi	7 500	6 500	1 000	15,4 %

7.2.2 Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
40000 Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	7 000	6 000	1 000	16,7 %
Submi	7 000	6 000	1 000	16,7 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Vuodđoealáhusat:

- Eanet bargosajit vuodđoealáhusain ovdal jagi 2025.

Vuoruheamit 2019:s - doarjja mariidnaealáhusaide:

- Láhčči doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit buoret árvoháhkama ja viidáset nállašuhhtima mariidnavarasávdnasiid ektui, erenoamážit dainna áigumušain ahte bisuhit ja nannet guollevuostáiváldinrusttegiid.
- Bivdofatnasiid, reaidduid ja dávviriid vuosttaš gearddi investeren.
- Nuoraidguolástusprošeavttat.

Vuoruheamit 2019:s - doarjja eanadollui:

- Dálá doaibmavistiid divvun ja viiddideapmi.
- Láhčči doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit rekrutterema, buoret árvoháhkama ja ovddideami eanadoalus.

Vuoruheamit 2019:s - doarjja boazodollui:

- Ovttasbargoprošeavttat boazodoalus mat váikkuhit boazodoalu areálavuoddu sihkkarastima.
- Gelbbolašvuoda- ja kapasitehta buorideapmi boazodoalus.
- Oktasašprošeavttat mat dorjot boazodoalu bearašvuodot ealáhussan.
- Ovttasbargoprošeavttat boazodoalu árbedieđuid sirdimis buolvvas buolvii.

7.2.3 Guorahallan boazodoallolága ja boazodoallohálddašeami geahčadeamis - prošeakta

Sámediggi lea sámediggedieđáhusas boazodoalu birra (2016) gávnahan ahte boazodoallolágas ja – hálddašeamis leat mánnga beali mat leat čuolbmái go geahččá Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid ektui. Manimus jagiid leat boahán mánnga rievdadusa boazodoallolágas ja almmolaš boazodoallohálddašeamis, almmá Sámedikki ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvvi (NBR) mieđiheami haga. Sámediggi ja NBR leaba nammadan lándegotti, mii galgá veardidit makkár rievdadusat boazodoallolágas leat dárbbaslaččat nannet ja ovdánahttit boazodoalu bearašvuodot ealáhussan ja eallinvuohkin. Nannet kulturlaš guoddevašvuoda, boazodoalu giela ja muđui ovdaneapmi boazodoalu álgoálbmot ealáhussan, mas ekonomalaš sisboahhtu ferte sihkarasttojuvvot lágain ja njuolggadusain. Dán prošeaktii várrejuvvo 500 000 ruvno 2019:s.

7.3 Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkana ja ođđaásaheamit

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ásahandávjodat lagabus Norgga gaskameari ollislaččat ja 2 % ahtanuššan fitnodaga nammii.

Sámediggi oaidná ahte lea stuorrunvejolašvuodda kulturealáhusain, ealáhushutkama, mátkeealáhusat, báikkálaš borramuš ja nana vuodđoealáhusat. Dát ealáhusat ja oalgeealáhusat ovddastit ođasmuvvi resurssaid mat váikkuhit buori ealáhus- ja servodatovdáneami sámi guovlluin boahhteáiggis. Danne áigu Sámediggi deattuhit ovddidanproseassaid ja -prošeavttaid mat guoskkahit potenciála dain ealáhusain.

Árvoháhkama nannen viidáseappot ráhkadeami, borramušbuvttadeami ja báikkálaš borramušain. Vuodđoealáhusat ja meahcástemiin leat vuodđu sámi kultuvrii ja ássamii. Vuodđoealáhusain lea

guhkes árbevierru lotnolasealáhusaiguin ja dát ealáhusheiveheapmi galgá bisuhuvvot. Sámediggi áigu bargat ovttasbarggu boazodoalu, eanadoalu, meahcásteami, mariidnaealáhusaid ja mátkeealáhusaid doaimmaid gaskkas lohtet áŋgiruššama báikkálaš borramušain ja árttalaš borramušain. Sámi borramušvieruin ja sámi kultuvrras lea stuorra ovdu dán áŋgiruššamis. Meahccebuktagat leat maid deatalaš lasáhus ruovttudollui ollu sámi guovlluin.

Sámediggi áigu áŋgiruššat ceavzilis ovdánemiin, ođasmuvvi resurssaiguin ja áigu ain vuoruhit luondduvuđot ealáhusaid ovddideami.

Ealáhushutkan, innovašuvdna ja ođđaháhkkan leat dehálaččat sámi servodaga ođasmahttimii ja ovdáneapmái. Innovašuvnnat leat guovddášis jus galgá olahit eanet gánnáhahttivuođa ja dan bokte ásahit eanet ođđa bargosajiid. Ealáhussiida Sápmi lea mielde nationála ealáhussiidaprográmmas ja dan fierpmádaga bokte nationálalaččat (SIVA) ja regionála (fylkkasuohkanat, eará ealáhussiiddat ja máhttuguovddášat) leat dat aktiivvalaččat mielde váikkuheamen ahte bohtet ođđa fitnodagat ja innovašuvnnat ealáhusaide sámi guovlluin. Sámediggi áigu danin láchit dili nu ahte Sápmi ealáhussiida ovdánahttojuvvo ja oažžu rámmaid vai sáhtta leat guovddáš reaidun fitnodagaid ovddideames min guovlluin.

Sihke našonála ja regionála dasis lea fokus ealáhusovdaneapmái. Áŋgiruššan sámi mátkeealáhusii galgá huksejuvvot albma ja jáhkehahti sámi mátkeealáhus buvttagiidda. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte mátkeealáhusovddideapmi ollislaččat go geahččá, nanne sámi giela, kultuvrra ja eallinvuogi buori ja etihkalaččat dohkálaš vuogi mielde. Sámit ieža fertejit bidjat eavttuid dan ealáhuspoltiikhkalaš mátkeealáhusovddideapmái mii geavvá.

7.3.1 Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkkan ja ođđaásaheamit

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
40510 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuodot doarjja	6 800	7 300	-500	-6,8 %
40530 Sápmi Ealáhussiida - njuolggodoarjja	410	400	10	2,5 %
40540 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja	251	200	51	25,5 %
41011 Sámi mátkeealáhusat - prošeakta	1 000	1 000	0	0,0 %
41012 Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuodot doarjja	1 000	1 000	0	0,0 %
40520 Sámi ealáhus dieđahus - prošeakta	0	300	-300	-100,0 %
Submi	9 461	10 200	-739	-7,2 %

7.3.2 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuodot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
40510 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuodot doarjja	6 800	7 300	-500	-6,8 %
Submi	6 800	7 300	-500	-6,8 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Ealáhusat, fitnodatovddideapmi, lotnolas- ja meahcástanealáhusat,

- Fitnodatahtanuššan lahkana 2 % sámi guovlluin.

Vuoruheamit 2019 - doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide:

- Doaibmabijut mat mearkkašahtti láhkai váikkuhit hutkáivuoda ja fitnodatovddideami.
- Doaibmabijut mat lasihit sámi guovlluid lagasborramuša ja eará borramušbuktagiid vuovdima.
- Doaibmabijut mat váikkuhit gánnáhahtti álggahemiid meahcásteamis ja lotnolasdoaimmain.

7.3.3 Sápmi ealáhussiida - njuolggodoarjja

Sápmi Ealáhussiida lea oassi nationála ealáhussiidaprográmmas ja mas Sis-Finnmárku lea doaibmaguovllun. Ealáhussiida bása lea Deanus/Unjárggas mas lea oktavuoha Porsáŋgu ja Kárášjoga gielddaide. Ealáhuseallimis sámi guovlluin leat ollu smávva fitnodagat main lea stuorra vejolašvuohta ahtanuššat ja ovdánit. Ovttasbargu, fierpmádathuksen, gelbbolašvuođa lokten ja árrjalaš doarjjaapparáhta lea deatalaš buori ovdáneapmái ealáhuseallimis. Sápmi ealáhussiida goziha dán doaimma. Várrejuvvo 410 000 ru njuolggodoarjjan Sápmi Ealáhussiidii 2019:s.

7.3.4 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja

Ođđaásaheamit leat vealtameahttun deatalaččat ahtanuššamii ja ođasmahttimii ealáhuseallimis ja dan bokte eanet bargosajiide. Jos galggaš lihkostuvvat eanet ealáhushutkamiin ja eanet ođđaásahemiiguin, de lea dárbu álgit juo vuoddoskuvllas ja joatkkaskuvllas. Nuorra ealáhushutkan bargá sierra oahppoáigumušaiguin konkrehta bargo- ja prošeaktabargamušaiguin mat earret eará loahpahuvvot gilvuguin. Doarjaga bokte áigu Nuorra Ealáhushutkan erenoamážit deattuhit sámi guovlluid. Várrejuvvo 251 000 ru njuolggodoarjjan Nuorra Ealáhushutkamii 2019:s.

7.3.5 Sámi mátkeeláhusat - prošeakta

Sámi mátkeeláhus lea meroštallojuvvon mátkeeláhussan mas sámi kulturoasit leat doaimma guovddážis. Prošeavtta Johtit (sámi mátkeeláhusprošeakta) jođiha ja čadaha Davvi Norgga Mátkeeláhusat mas lea sierra prošeaktajođiheaddji dán barggus. Sámediggi lea ollu jagiid áŋgiruššan sámi mátkeeláhusaiguin dán prošeavtta bokte. Prošeavtta jođiha stivrenjoavku mas Sámediggi lea áicin. Dán prošeaktii várrejuvvo 1 000 000 ru 2019:s.

Deatalaš oassi barggus sámi mátkeeláhusaid nannemiin lea buoridit máhttovuođu ja searvvahit dutkanbirrasa vai sáhtta sihkkareappot diehtit guđe strategijaid válljet sámi mátkeeláhusaid ovddideami rivttes guvlui. Sámediggi lea 2018:s váldán álgaga ovttasbargui Davvi universitehta, UiT Ártkalaš universitehta ja Sámi allaskuvlla gaskka dutkanprográmma ektui mii sáhtta váikkuhit aktevrraid ovddideami ja loktema prošeavttas Johtit. Dainna bargguin jotkojuvvo 2019:s.

7.3.6 Sámi mátkeeláhusat - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
41012 Sámi mátkeeláhusat	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	1 000	1 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi mátkeeláhusat:

- Ollu sámi mátkeeláhusaktevrrat mat doibmetbirrajagi fitnodahkan.

Vuoruheamit 2019:s doarjjaortnegis - Sámi mátkeeláhusat:

- Ovddidan- ja investerenprošeavttat mat sáhttet čujuhit innovašuvdnii ja ođđa jurddašeapmái.
- Doaibmabijut/prošeavttat mat sáhttet addit birra jagi barggolašvuoda fitnodagas.

7.4 Hutkás ealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Sámi hutkás ealáhusain lea stuorra vejolašvuhta šaddat oktan deatalaš ealáhusgeainnuin sámiide boahtteáiggis. Analysat čájehit ahte kulturealáhusat sámi guovlluin leat lassánan johtileappot manjimuš 10 jagiin go muđui Norggas. Sámediggeráđđi mearridii 2017:s doaibmaplána sámi hutkás ealáhusaid várás 2017 - 2019. Sámediggi joatká dárna ángiruššamiin 2019:s.

7.4.1 Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
41002 Hutkás ealáhusat – ohcanvuđot doarjja	750	500	250	50,0 %
41000 Gelbbolašvuodavuođot kulturealáhusat - prošeakta a)	1 900	2 750	-850	-30,9 %
41003 Sámi musihkkafeatavahku Álttas - njuolggođoarjja b)	0	154	-154	
Submi	2 650	3 404	-754	-22,2 %

a) 850 000 ruvnno sirdojuvvon hálddahus doaibmagoluide. Dát guoska 1 virgái.
b) Sámi musihkkafeatavahku Álttas lea 2019is sirdojuvvon kultuvrakápihttalii.

7.4.2 Doarjja hutkás ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
41002 Hutkás ealáhusat – ohcanvuđot doarjja	750	500	250	50,0 %
Submi	750	500	250	50,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Hutkás ealáhusat:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Vuoruheamit 2019:s doarjaortnegis - Hutkás ealáhusat:

- Aktevrat sámi kultur- ja hutkás ealáhusaid siskkobealde mat álggahit ovddidanprošeavttaid mat buvttihit ođđa buktagiid/bálvalusaid dahje ođđa/innoatiiva buvttadanvugiid.
- Prošeavttat/doaibmabijut mat váikkuhit dan ahte buktagat ja bálvalusaid sámi kulturdovdomearkkaid vuodul jukset ođđa ja stuorát márkaniid.
- Investieremat mat nannejit dietnasa ja leat dárbbaslaččat háhkan dihtii stuorát gánnáhahttivuođa kultur- ja hutkás ealáhusaktevrraide.

7.4.3 Gelbbolašvuodavuođot hutkás ealáhusat - prošeakta

Sámi hutkás ealáhusat leat priváhta fitnodagat mat ovdan buktet ja vuvdet kultuvrralaš buktagiid gálvvuid dahje bálvalusaid. Eaktun oažžut buori ovdáneami dán ealáhusas lea ahte gánnáhahttivuohta deattuhuvvo. Sámediggi lea mánggaid jagiid lágidan Dáhttu prográmma mas leat hui buorit bohtosat. Sámediggi háliida joatkit dainna ángiruššamiin 2019:s. Prošeaktii várrejuvvo 1 900 000 ru 2019:s.

7.5 Duodji

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet duojarat geain duodji lea ealáhussan.

Sámedikkis lea áigumuš ovddidit duoji boahpteáiggeguvllot ja geasuheaddji ealáhussan. ležas dujiid eanet vuovdin stuorát márkaniidda lea guovddášis Sámedikki ángiruššamis. Dainna oavvilduvvo ahte duodjeealáhus nagoda heivehit rievdadusaide ja hástalusaid ealáhusas, ja ahte ámmátlašvuohta, sisaboahu ja gánnáhahttivuohta ealáhusas buorránit.

Duoji ealáhussiehtadus lea Sámedikki deataleamos gaskaoapmi dán ealáhusa ovddideamis. Ealáhussiehtadus lea earret eará doaibmadoarjaortnet duojaridda, investieren- ja ovddidandoarja, ásahanstipeanda, čálgoortnegat, vuovdima ovddideaddji doaibmabijut ja doarja organisašuvnnaide. Duodjeinstituhta searvvaheapmi duoji ángiruššamii lea deatalaš vai oččošeimmet buoremus vejolaš beavttu duoji ealáhussiehtadus.

7.5.1 Čoahkketabealla - duodji

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
41030 Doarja Duodjeinstituhtii - njuolggodoarja	5 168	5 042	126	2,5 %
41020 Doarja duodjeealáhusa ovddideapmái ja rekrutteremii - Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvra - njuolggodoarja	1 671	1 630	41	2,5 %
Duoji ealáhussiehtadus - šiehtadus	7 200	7 500	-300	-4,0 %
41040 Bagadallanortnega evalueren	0	500	-500	-100,0 %
Submi	14 039	14 672	-633	-4,3 %

7.5.2 Duodjeinstituhta - njuolggodoarja

Duodjeinstituhta lea guovddáš aktevrá duoji siskkobealde ja dan doaibman lea ovddidit ja veahkehit fágagelbbolašvuodain duoji siskkobealde, addit veahki buvttavuođideapmái ja buvttadanbagadusa,

vuolggahit geahččalan- ja ovddidanbargui searvama. Bagadeaddjivirggit gullet doarjagii. Njuolggodoarjjan Duodjeinstituhtii várrejuvvo 5 168 000 ru 2019:s.

7.5.3 Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii

Oahpahuskantuvrra ulbmilin lea addit oahpu nuoraide šaddat čeahpes fágabargin, ja fállat viidáset oahpu boazodoalu ja duodjebargiide dainna áigumušain ahte váldit fágareivve fágaoahpahuslága mielde. Oahpahuskantuvra bargá árrjalaččat fitnoohppiid rekrutteremiin boazodoalus ja duojis, ja movttiidahtá boazodoalu ja duodjebargiid váldit fitnoohppiid. Kantuvra lea mielde buorideamen fágaid gelbbolašvuođa ja renommé. Sámedikki doarjja manná kantuvrra bargui duoji siskkobealde. Njuolggodoarjjan boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii várrejuvvo 1 671 000 ru 2019:s.

7.5.4 Duoji ealáhusšiehtadus

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
41050 Doaibmadoarjja - ohcanvuđot doarjagat	2 100	1 850	250	13,5 %
41051 Investeren- ja ovddidandoarjja, konsuleantaveahki, álggahandoarjja ja proševttat - ohcanvuđot doarjja	1 500	1 500	0	0,0 %
41052 Duodjestipeanda - ohcanvuđot doarjagat	200	150	50	33,3 %
41053 Čálgoortnegat - ohcanvuđot doarjagat	50	50	0	0,0 %
41054 Gelbbolašvuohta, oahpahus, kurssat	300	450	-150	-33,3 %
41056 Duojárriid Ealáhus Searvi - njuolggodoarjagat	600	600	0	0,0 %
41057 Sámiid Duodji - njuolggodoarjagat	1 250	1 250	0	0,0 %
41058 Faga- ja ekonomiiálávdegoddi	200	100	100	100,0 %
41062 Márkanheiveheapmi	1 000	1 300	-300	
41061 Hospiteren	0	100	-100	-100,0 %
41055 Doaibmabijut mat buoridit vuovdima - ohcanvuđot doarjagat	0	150	-150	-100,0 %
Submi	7 200	7 500	-300	-4,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doaibmadoarjja:

- Buoridit iežas duddjon árbevirolaš buktagiid gávpejođu.

Vuoruheamit 2019:s ohcanvuđot doarjja - Doaibmadoarjja:

- Duojárát, geat leat dohkkehuvvon duodjeregistaris ja geain gávpejohtu lea badjel 50 000 ruvnno (brutto).
- Dohkkehuvvon duojárát geain lea fápmuduvvon rehketdoalli.

Doarjjaortnega mihttomearri - Investeren- ja ovddidandoarjja:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja sisabohtu buorránit.

Vuoruheamit 2019:s ohcanvuđot doarjja - Investeren- ja ovddidandoarjja:

- Fitnodagat main fitnodatovddideapmi deattuhuvvo.

Doarjjaortnega mihttomearri - Duodjestipeanda:

- Eanet olbmot geain lea formála gelbbolašvuohta duoji siskkobealde.

Vuoruheamit 2019:s ohcanvuđot doarjja - Duodjestipeanda:

- Joatkkaskuvlla oahppit geat olles áigge lohket Jo1 Design ja giehtaduodji dahje Jo2 Design ja giehtaduodji.
- Norgga studeanttat geat olles áigge lohket duoji Sámi áhpádušguovdásis dahje duoji bachelor- ja masterdasis.

Doarjjaortnega mihttomearri - Čálgoortnegat:

- Buorit čálgoortnegat daid duojáriidda geat leat dohkkehuvvon duodjeregistaris.

Vuoruheamit 2019 ohcanvuđot doarjja - Čálgoortnegat:

- Váhnenruđat.
- Buohcciruhtaortnet.

7.6 Ealáhusovddideami doarjjadoaibmaguovlu (SED-guovlu)

2011 Guovdageaidnu	2022 Davvesiida, čuovvovaš vuodđobiirret
2012 Áltá, čuovvovaš vuodđobiirret:	0103 Dáigevuotna
0101 Stierdná	0104 Gihppovuotna
0102 Sievju	0105 Dorskkášvuotna/Beahkkervuotna
0103 Uhcca Liidnevuoatna	0106 Davvesiida
0104 Stuora Liidnevuoatna	0107 Idjavuoatna
0105 Gámavuotna	0108 Irgevuoatna/Áttamvuotna
0106 Fielvuotna	0109 Lagesvuonbahta/Gussanjárga
0107 Nyv oll	0110 Šeste (Čiesti)/Godviknes
0108 (Stuora) Girenjárga	0111 Váttesbákt-seaibbuš
0110 Latni	0112 Gappatvárra
0201 Lákkonjárgeahči	0113 Eretoaivvit
0202 Dáhppeluokta/Vuojatluokta (Rivargohppi)	0114 Vuonjalráššá
0203 Lákkovuonbahta	2023 Gámgaviika
0204 Dálbmeluokta	2025 Deatnu
0205 Vasbotnelv	2027 Unjárga
2014 Láhppi	2030 Máttá-Várjjat, čuovvovaš vuodđobiirret:
2017 Fálesnuorri	0101 Buodgáibeaski
2018 Muosát, čuovvovaš vuodđobiirret	0102 Reais(a)vuonna
0119 Muorral(vuotna)	0103 Spuvnes /Sállam
0120 Vuotkevuoatna (Uhcca-vuonaš)	0104 Njávdam
0121 Muotki	0402 Lávvonjárga
0122 Gunnarnes	0403 Juranjohka
0123 Tufjord	0404 Ruovdevuonna
0124 Fávle-lžžát	0405 Vuorjám(johka)
2019 Nordkapp, følgende grunnkretser:	0503 Čoalbmejávri
0113 Oarjabealli-Vuotnabađaguovlu	0504 Máiddet/Skrotnes
0114 Nuortaváhkeguovlu	0505 Bajit Báhcceveadi
0115 Goaskinvákke - Rákkonjáv-guovlu	1902 Romsa, čuovvovaš vuodđobiirret:
0117 Skuohttanjárga	3301 Čie(k)ŋalluokta
0118 Mannskarvik-Reaipváhki (Ráiváhki)	3302 Leaibedievvá
0119 Spierktanjárga (Spiersta)	3303 Moskaluokta
0200 Geaissavearra	3304 Moskavuovdi
0201 Geaissavearra	3305 Rivnnje/Vuotnasida
0202 Kniskkárnjárga	3306 Suortu (dávít/siskit)
0203 Duvavuotna (Irvuotna)	3307 Várpenjárga
0204 Magerøystua	3308 Su(o)rgomohkki
0205 Finnvik	3309 Guohcavuopmi
0206 Váttavuotna (Váttavuonaneret)	3310 Ullsfjordmoane -
Bygdasarnes	1913 Skánit
2020 Porsángu	1919 Rivttát
2021 Kárášjohka	1920 Loabát

1923 Siellat

1925 Ráisavuotna, čuovvovaš vuodđobiiret:

- 0101 Gumpedallá
- 0102 Øvre Bakkejord
- 0103 Skuoddovuovdi
- 0104 Smørsgård
- 0201 Lurrusoarda / Ráb-oassa
- 0207 Boazojohka
- 0208 Áisajávri

1933 Báhcavuotna

1936 Gálsá

1938 Ivgu

1939 Omasvuotna

1940 Gáivuotna

1941 Skiervá

1942 Ráisa

1943 Návuoatna

1805 Nárviika, čuovvovaš vuodđobiiret:

- 0102 Hearjjak
- 0109 Áravuopmi
- 0110 Jogasiida/Eanosiida
- 0111 Luodnegohpie

1849 Hábmer, čuovvovaš vuodđobiiret:

- 0116 Strávnjunnie
- 0117 Vædtja (Veaggovárr)
- 0118 Jávresoalgge
- 0119 Grensefjellene -Rádjevárit

1850 Divtasvuotna

1853 Evenášši, čuovvovaš vuodđobiiret:

- 0109 Evenáššmárku
- 0110 Gállogieddi
- 0111 Leairusáide/Osmárkku
- 0114 Leangáviika/Duorgga (Snubba)
- 0117 Veaggo

Lássin geográfalaš doaibmaguvlui sáhtttá doarjja addojuvvot ealáhusovdáneapmái dáidda:

- Duodji miehtá riikka
- Sámi kultuvrralaš ealáhusaide miehtá riikka
- Sámi mátkke ealáhusaide miehtá riikka
- Lassiealáhusaide boazodoalus

8 Kultuvra

Servodatmihttu:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta.

Servodaga vejolašvuohta ilbmadih hutkáivuoda mánggalágan dáidaga ja kultuvrra bokte nanne ovdáneami, ovttáárvosašvuođa ja gierdavašvuođa servodagas. Danne lea ealli ja girjás dáidda ja kultureallin deatálaččat sámi servodaga ovddideamis.

Sámedikki váldobargamuš kulturpolitihkas lea láchit diliid nu ahte sámi dáidda- ja kulturdoaimmat ovddiduvvojit. Sámediggi galgá leat okta deatáleamos eavttuid biddjin sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis. Buriid rámmaeavttuid sihkkarastima bokte sámi dáiddáriidda, sámi kulturásahusaide, ja valáštallamii galgá Sámediggi iešguđege váikkuhangaskaomiid bokte nannet ja viidáset ovddidit sámi kultuvrra. Nationála, regionála ja báikkálaš eiseválddiin lea maiddá ovddasvástádus das ahte sámi dáidagis ja kultuvrras leat seamma ovdánavjolašvuođat go muđui dáidda- ja kultureallimis Norggas.

Sámedikkis lea buorre ovttasbargu dáiddárganisašuvnnaiguin, ja dáiddáršiehtadus Sámedikki ja Sámi dáiddárráđi gaska lea guovddáš gaskaoapmi. Šiehtadus lea ráhkaduvvon vai sáhttit ovttas dáiddáriiguin nannet sámi dáidaga vuoruhemiid.

Sámi dáidda ja kultuvra leat guhkes áiggi badjel ožžon saji riikkaidgaskasaš márkaniin, ja lea manjumuš jagiin nannosit ovdánan sierra riikkaidgaskasaš arenain. Sámi filbma lea vásihan beroštumi riikkaidgaskasaččat buvttademiiguin «7 Sámi Stories» ja dál manjumasat «Sámevarra». Sámi dáidda lea olahan guhkás go 7 sámi dáiddára besse Documenta 14 čájáhusii, mii lea máilmmi stuorámuš dáiddadáhpáhus ja lágiduvvo dušše juohke viđat jagi. Sámediggi áigu doarjut viidáseappot internašonaliserema maid sámi dáidda ja kultuvra vásihit, ja láchit diliid dasa ahte dat vuoruhuvvo dán bušeahtas.

Sámediggái lea deatálaš háhkat fágalaččat nana sámi ásaheamis dan bokte ahte gulahallat ja váikkuhit ekonomalaš rámmaiguin. Dasto ferte sámi ásaheamis addit ovddidan ja ođđasis jurddašan vejolašvuođa vai dain šattašedje buorit arenat sámi dáidaga ja kultuvrra várás.

1.

Álgoálbmogiin lea riekti seailluhit, hovdet, suodjalit ja ovddidit iežas kulturárbbi ja árbevirolaš máhtu ja iežaskulturilbmanemiid, ja maiddá ilbmanemiid iežaset diehtagis, teknologiijas ja kultuvrras, dása gullet maid olmmošlaš ja genehtalaš resurssat, gilvagas, dálkasat, máhttu elliid ja šattuid iešvuođaid birra, njálmmálaš viidásetfievrrideapmi, girjjálašvuohta, minstarat, valáštallandoaimmat ja árbevirolaš stohkosat, govat ja doaibmi dáidda. Sis lea maid riekti seailluhit hovdet, suddjet ja ovddidit immateriála vuoigatvuođaid dákkár kulturárbbi ja árbevirolaš máhttui, ja dákkár kulturilbmanemiide.

2. Ovttas álgoálbmogiiguin galget stáhtat gávdnat beaktilis doaibmabijuid dohkkehan dihte ja suddjema dihte dáid vuoigatvuođaid doaimmaheamis.

*(Artihkal 31 ON
Álgoálbmotvuoigatvuođaid
julggaštusas)*

Sámedikki bargu hutkás ealáhusaid ovddidemiin guoská maiddái sámi dáiddáriidda ja kulturbargiide, ja danne válddahuvvo dat bušeahtas sihke kultur- ja ealáhuskapihttalas.

Sámedikki áŋgiruššansuorggit kultuvrra siskkobealde:

- Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.
- Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan.
- Sámi girjjálašvuohta ja mediat.
- Sámi valáštallan.

Hálddahusdási resurssat - kulturjuogus

Kapihttalas 14 Hálddahusdási, leat kulturjuhkosa báikkát, mátkkit ja gelbbolašvuođa lokten.

Kulturjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuođaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa, 20,8 jahkedoaimma:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuođajuogus.

Kulturjuogus lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi, ja das lea ovddasvástádus mihttomeriid čuovvuleamis fágasuorggis kultuvra. Juhkosis lea hálddašanoovddasvástádus surggiide nugo njuolggodoarjja sámi kulturviesuide, festiválaide, valáštallamii, teáhterii, museaide, publikašuvnnaide ja mediaide, ohcanvuđot doarjagis kulturprošeavttaide, dasa gullá maiddái doarjja sámi lágádusaide ja dáidda- ja kulturgaskkustanarenaide, dáiddáršiehtadus ja dasto Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegotti (SáNul) čuovvuleapmi.

8.1 Kultuvrra váikkuhangaskaoamit

8.1.1 Áŋgiruššansuorggit - kultuvra

	Bušeahtta 2019	Bušeahtta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	16 356	16 513	-157	-1,0 %
Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	92 021	86 900	5 121	5,9 %
Sámi girjjálašvuohta ja mediat	23 904	23 006	898	3,9 %
Sámi valáštallan	3 200	2 925	275	9,4 %
Submi	135 481	129 344	6 137	4,7 %

8.2 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi dáidda mii ovddida, iskkada ja hástala.

Seammás go girjás sámi dáidda- ja kulturilbmamat leat guovddážis, de lea maid deatalaš ahte dáidda hástala ja ovddida sámi kultuvrra. Sámi dáiddárat leat álohii buvttihaan ságastallama deatalaš servodatáššiid birra sámi servodagas. Danne fertejit sámi dáiddáriin leat rámmat iežaset dáidaga háhkamii ja bargamii. Dat go sámi dáiddárat serve riikkaidgaskasaš arenai, nugo riikkaidgaskasaš dáiddačájáhussii Documenta 14 2017:s lea buorre ovdamearka das man deatalaš sámi dáidaga ja

kultuvrra gaskkusteapmi lea. Sámedikki deataleamos gaskaoamit dán oktavuodas leat min ekonomalaš váikkuhangaskaoamit, muhto maiddái váikkuhanvejolašvuohta mii mis lea konsultašuvnnaid, gulahallama, oktavuoda ja ovttasbarggu bokte eará almmolaš eiseválddiiguin.

Sámediggi oaidná ahte lea lunddolaš politihka hábmemis árrjáláččat gulahallat sámi dáiddárganisašuvnnaiguin politihka ja strategiijaovddideami oktavuodas. Sámi dáiddárráđđi iežas lahttoorganisašuvnnaiguin ovddasta viidát sámi dáiddáriid ja dáiddasurggiid. Sámedikki ulbmilin lea sihke viidáset ovddidit Sámi dáiddárráđi ja ovttasbarggu singuin. Dáiddáršiehtadus lea deataleamos gaskaoapmi mihttomeari juksamii, ja lea šaddan sihke deatalaš strategalaš arena ja váikkuhangaskaoapmi dáidda- ja kulturpolitihka čađaheamis.

Riikkaidgaskasaččat lea Frankfurt 2019 boahpte stuorra prošeakta, dán vuoru sámi girjjálašvuođa várás. Frankfurt lea okta máilmmi stuorámuš jahkásaš girjemeassuin mii lea lágiduvvon badjel 250 jagi. Juohke jagi lea das váldoriika, ja Norga lea válljejuvvon váldoriikan 2019:s. Dan oktavuodas galget jorgaluvvot muhtun buoremus sámi girjjit eangalasgillii, ja galgá maiddái leat viiddis áŋgiruššan sámi dáidagiin ja kultuvrrain, sihke ieš girjemeassu oktavuodas Frankfurttas, muhto maiddái muđui Duiskaeatnamis. Eará stuorra riikkaidgaskasaš arenat mat leat áigeguovdilát sámi dáiddáriidda lea Sakahan 2019, mii lea stuorra riikkaidgaskasaš álgoálbmot dáiddačájáhusarena mii lágiduvvo National Gallerys, Kanádas juohke viđát jagi. Arctic International Film Fund (ISFI) Internašunála Sámi Filbma Instituhta mihttomearrin lea buoridit riikkaidgaskasaš dáiddalaš ja kulturovttasbarggu eará sirkumpolára álgoálbmogiiguin, gelddolaš prošeakta mas leat stuorra vejolašvuođat máilmmeviidosáččat. Dát ja eanet riikkaidgaskasaš áŋgiruššamat sámi dáidaga ja kultuvrra ektui leat oassin vuoruhemiin Kulturdoaimbajuid ohcanvuđot ortnegis.

8.2.1 Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus	8 350	7 900	450	5,7 %
Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi – ohcanvuđot doarjja	2 500	2 500	0	0,0 %
15700 Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja	1 747	1 509	238	15,8 %
15600 Doarjja Noereh! Organisašuvdnii - njuolggodoarjja	209	204	5	2,5 %
17100 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuđot doarjja	3 550	4 200	-650	-15,5 %
17600 Dáiddárkonferánsa - konferánsa	0	200	-200	-100,0 %
Submi	16 356	16 513	-157	-1,0 %

8.2.2 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
19000 Sámi dáiddáršiehtadus - njuolggadoarjja Sámi dáiddárráđđái	8 350	7 900	450	5,7 %
Submi	8 350	7 900	450	5,7 %

Dáiddáršiehtadusa mihttomearri:

- Sámi kulturorganisašuvnnain ja sámi dáiddáriin leat buorit ja einnostanvejolaš rámmaeavttut doaimmaseaset.

Ovttasbargošiehtadusas Sámi dáiddárráđi ja Sámedikki gaskka leat mihttomearit sámi dáiddapolitiikkii ja hálidenlinnjáide movt šiehtadusat sámi dáiddáršiehtadusa birra galget dahkkojuvvot beliid gaskka. Dán dáiddáršiehtadusas lea ekonomalaš rámma ortnega várás maid bealit leat

soahpan. Ekonomalaš rámma máksojuvvo jahkásaččat njuolggodoarjjan Sámi dáiddárráđđái. Jahkái 2019 lea rámma 8 350 000 ru.

8.2.2.1 Sámi dáiddáršiehtadus - juohkin

8.2.3 Musihkkaovddideapmi - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
17012 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi – ohcanvuđot doarjja	2 500	2 500	0	0,0 %
Submi	2 500	2 500	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Musihkkaovddideapmi:

- Luođi ja sámi musihka eanet vuovdin ja leavvan riikka siste ja olgoriikkas, maidđái sámi musihkka sihke árbevirolaš ja ođđa vuogis.

Vuoruheamit 2019:s - ohcanvuđot doarjja musihkkaovddideapmái:

- Sámi musihkkáriid ja artisttaid promoteren, maidđái gierdomátkedoarjja, musihkkavideo, internašonaliseren ja management.
- Luohti ja musihkkabuvttadeamit iešguđege oktavuodain.

8.2.4 Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta - njuolggodoarjja

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta (ISFI) ásaheamuvui 2007:s ja 2014:s dohkkehuvvui dat riikkaidgaskasaš sámi filbmainstituhttan. Instituhtta galgá nannet sámi filmbabuvttadeami ja loktet sihke gelbbolašvuoda ja ekonomalaš vejolašvuodaid buvttadit sámi filmmaid. Dasa lassin galgá ISFI ovddidit ja nannet ovttasbarggu álgoálbmot filmmaservviid gaskka riikkaidgaskasaččat. Várrejuvvo 1 747 000 ru Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhttii njuolggodoarjjan 2019:s.

8.2.5 Noereh - njuolggodoarjja

Noereh lea sámi nuoraidorganisašuvdna Norgga beale Sámis mii vuodđuvuvvui 2009:s. Noereh galgá bargat buot sámi nuoraid ektui, ja áššiiguin mat leat hui deaččat sámi nuoraide. Noereh galgá láhčit diliid nu ahte buot sámi nuorain lea deaivvadanbáiki mii váikkuha sámi identitehtadovddu nannema rastá geografijja ja rájaid. Noereh lea bellodatpolitihkalaččat ja eallinoainnu dáfus bealátkeahkes organisašuvdna. Várrejuvvo 209 000 ru njuolggodoarjjan Noereh organisašuvdnii 2019:s.

8.2.6 Doarjja kulturdoaimbajuide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
17100 Doarjja kulturdoaimmaide a)	3 550	4 200	-650	-15,5 %
Submi	3 550	4 200	-650	-15,5 %

a) Doarjja Bamse-bláđđái lea sirdon Sámi media njuolggodoarjagi.

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja kulturdoaimmabijuide:

- Ealli ja juohkelágan sámi kultureallin.

Vuoruheamit 2019:s - Doarjja kulturdoaimmabijuide:

- Kulturdoalut main deattuhuvvo sámi dáidda, kultuvra ja servodatdigaštallan.
- Prošeavttat mat nannejit ja suodjalit árbevirolaš ja ođđaáiggi kulturilbmadeami.
- Dáiddalaš buvttadeamit.
- Doaimmabijut mat váikkuhit árbedieđuid ja ávnnaskeahtes kulturárbbi bissuma.
- Prošeavttat mat váikkuhit sámi dáidaga ja kultuvrra internašonaliserema ja mat oainnusmahttet sámi dáidaga ja kultuvrra guovddáš riikkaidgaskasaš arenain.

8.3 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Nana sámi ásausat mat hálldašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvrra ja historijá.

Sámi dáiddarat fertejit leat ovttá árvvus buohtastan vejolaš dáža ásausaiguin, maiddá ahte dain leat ekonomalaš rámmat ja vistit/lokálat vai sáhttet hálldašit, gaskkustit, dutkat ja ovddidit. Dieinna lágiin ii leat dál. Sámi kultur- ja kulturgaskkustanarenat leat deatalaš arenat sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi goziheapmái, ovddideapmái ja čalmmusteapmái oppalaččat iešguđege vuogi mielde. Sámi kulturásahusat ja festiválat leat guovddážis sámi servodaga ovddideamis. Ásausat leat servodatorganiserema oasit. Deatalaš lea ahte resurssaiguin ávkkástallojuvvo árrjalaččat, ja ahte barggus mii dahkkojuvvo lea alla kvalitehta. Sámediggi áigu maiddá 2019:s bargat dan ala ahte vuoruhuvvon huksenprošeavttat duohtan dahkkojuvvojit.

8.3.1 Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Sámi festiválat	5 854	5 557	297	5,3 %
Sámi teáhterat	24 388	23 793	595	2,5 %
Sámi museat	41 560	38 288	3 272	8,5 %
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat	19 219	18 262	957	5,2 %
Ásahusovddideapmi	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	92 021	86 900	5 121	5,9 %

8.3.2 Festiválat - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
15100 Riddu Riddu	1 213	1 183	30	2,5 %
15101 Guovdageainnu musihkkafestivála	1 521	1 484	37	2,5 %
15102 Markomeannu	966	942	24	2,5 %
15103 Festivaler Kárášjohka	838	818	20	2,4 %
15104 Raasten Rastah	103	490	-387	-79,0 %
15105 Julevsáme vahkko - Doajmmasiebrre Julevsábme (DSJ)	231	225	6	2,7 %
15106 Romssa sámi vahkko - Stiftelsen Midnight Sun Marathon	197	192	5	2,6 %
41003 Sámi musihkkafeastavahkku Áltas - Audioland AS a)	157	0	157	-
15109 Beaskan Luossarock	126	123	3	2,4 %
15110 Tjaktjen Tjåanghcoe - Saemien Sijte	502	100	402	402,0 %
Submi	5 854	5 557	297	5,3 %

a) Sámi musihkkafeastavahkku Áltas lei Ealáhuskápihtalis 2018s.

Doarjjaortnega mihttomearri - festiválat:

- Sámi festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi kultuvrra.

Sámi festiválat leat juohkeláganat ja čájeha man govdadit dáidda ja kultuvra čalmmustuvvo ja gaskkustuvvo. Dat leat dasto deatalaš arenat erenoamážit sámi musihka ja luoddi ovddideapmái, ođđa háhkamii ja profileremii, muhto maidái sámi dáidagii ja kultuvrii muđui. Raasten Rastah ja Tjaktjen Tjåanghcoe lágiduvvo juohke nuppi jagi ja rullere Sámedikki bušehtas ráhkaduvvon juohkinčoavdaga mield.

8.3.3 Teáhterat - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
15300 Beaivváš Sámi Našunálateáhter	21 631	21 103	528	2,5 %
15301 Áarjelhsaemien Teatere	2 260	2 205	55	2,5 %
15302 Sámi mánáideáhter - Deanu giella	497	485	12	2,5 %
Submi	24 388	23 793	595	2,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Teáhter:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johttit lávdedáidagiin mii addá kulturvásihusaid ja oainnusmahtta sámegielaide.

Sámediggái lea deatalaš ahte sámi teáhteriin leat rámmat neaktit ja gaskkustit sámi dáidaga alla dásis ja ollu olbmuid. Beaivváš Sámi Našunálateáhteris eai leat dál lokálat nu ahte sáhtášedje doaimmahit iežaset barggu dahje iežaset mandáhta nátionálateáhterin sámi álbmoga várás. Sámediggi áigu 2019:s čuovvulit ođđa teáhtervistti plánema.

Deanu Sámi mánáideáhter lea jagi 2014 rájes ožžon njuolggodoarjaga Sámedikkis. Teáhter lea deatalaš arena ođđa taleanttaid fuomášeapmái, ja lea bargan ollu oainnusmahttin dihtii sámegiela lávdegiellan mánáide ja nuoraide. Deanu giella ovtas Sámedikkiin ruhtadit teáhtera doaimma. Eaktun Sámedikki juolludussii lea dat ahte Deanu giella bisuha iežas oasi juolludusas teáhterii.

8.3.4 Museat

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
15500 Árran Julesáme guovdásj - njuolggodorajja	6 856	6 464	392	6,1 %
15501 Saemien Sijte - njuolggodorajja	5 721	5 094	627	12,3 %
15503 RiddoDuottarMuseat - a) - njuolggodorajja	12 073	11 291	782	6,9 %
15504 Deanu ja Várjaga museumssiida b) - njuolggodorajja	9 459	9 033	426	4,7 %
15505 Várdobáiki - c) - njuolggodorajja	3 442	2 870	572	19,9 %
15506 Davviálbmotguovddáš - njuolggodorajja	2 559	2 497	62	2,5 %
15507 Sámi museasearvi - njuolggodorajja	443	432	11	2,5 %
15508 Bååstede - Norsk Folkemuseum - njuolggodorajja	507	607	-100	-16,5 %
15530 Guovdageainnu/Álaheaju-ášši duodaštanguovddáš - prošeakta	500	0	500	-
Submi	41 560	38 288	3 272	8,5 %
a) 500 000 ru lea várrejuvvon ođasmahttit ligenrusttega. Dát lea ovttá gearde lasahus, dušše dán jagi.				
b) 200 000 ruvnnu merkejuvvo nuortasámi kulturbirrasa Nuortalaš gillis hálldašit				
c) 600 000 ru lea várrejuvvon basisčájáhusa bajásráhkadussii				

Doarjjaortnega mihttomearri - Museat:

- Fágalaččat nana sámi museat mat gaskkustit, hálldašit, dutket ja ođasmahttet sámi kulturárbbi.

Árran Julevsame guovdasj lea dahkan šiehtadusa Hans Ragnar Mathisenain su dáiddačoalkkáldaga badjelii váldimis ja hálldašeamis, atnit das ávvira ja muhtun oasi čájehit Árranis. Dárbu lea earáhuhttit lokálaid ja investeret vásttolaččat birrasii 2,3 miljon ru ovddas. Dát investeren juogaduvvo priváhta ruhtadeapmin 10 jagi badjel ja dasa dárbbasuvvo de maddái eanet njuolggodoarjja 230 000 ru Árranii.

Saemien Sijte lea ráđđehusa stádabušeahtha evttohusas 2019 ožžon álggahandoarjaga. Vurdojuvvo ahte ođđa visti garvana 2021is. Sámediggi joatká dan doarjaloktema Saemien Sijte doaimmaide maid mii álggaheimmet 2015:s, deattuhettiin čoakkáldathálldašeami ja gaskkusteamii. 2019 bušeahthas várrejuvvon danin 500 000 ru dan bargui.

Sámi Vuorká Dávvirat Kárášjogas lea oassi RiddoDuottarMuseas (RDM). Sámi Vuorká Dávviid visti lea leamaš divokeahhtá ollu jagiid ja dan lea heahti dál hui ollu divodit. Dán rádjai lea museavisti liggejuvvon oljuin, muhto oljoliiggehat lea hui heittot ja riska lea stuoris ahte dat bisána oalát. Danne ferte investeret ođđa ligenčovdosa mii lea elrávdnjeguovddášliggehat mii fas dárbbas ođđa elrávdjejođđasa vistái ja gáibida eará heivehemiid. Dan dihte merkejuvvo dán jagi ovttagearddi lasahus 500 000 ru. ođasmahttit elrávdnjeguovddášliggehaga.

Várdobáiki fárra čakčat 2018 ođđa lokálaide Evenskjeran maid leat oastán ja loanain ruhtadan. Dat addá Várdobáiki áibbas ođđa vejolašvuodaid ovdánit musean. Sámediggi čuočvula álgaga maid Várdobáiki lea váldán ođđa lokálaid ektui, ja vai nagodit bálvalit geatnegasvuodaid ođđa vистis. Várdobáiki lea 2018:s plánegohtán ođđa čájáhusa museas, mii ii lean rehkenastojuvvon mielde ođđa lokálaid/ođđa vистi oastimis ja divodeamis. Ođđa vuoddočájáhusa museas lea doaisttáži rehkenastojuvvon máksit 6 miljon ru mii vuodduuvvá eará museaid vásihusloguide. Vai Várdobáiki galgá sáhttit bargagohtit ođđa vuoddočájáhusain 2019:s, de biddjojuvvo danne bušehttii álggahanjuolludus 500 000 ru dán bargui.

Sámi historjá ja min kulturárbi galget čalmmustuvvot ja gaskkustuvvot buori ja miellagiddevaš vuogi mielde áigeguovdilis ja ođđaáigásaš čájáhusaiguin ja relevánta dávviiguin. Sámi dávviid máhcaheapmi Norgga álbmotmuseas ja Kulturhistorjjálaš museas sámi museaide Bååstede prošeavtta bokte, lea hui deatalaš doaibma. 2019:s galget vuosttaš dávvirat sirdojuvvot muhtun sámi museaide. Sámediggi áigu 2019:s čuočvulit barggu ja láchit dili nu ahte Norgga álbmotmusea sáhtta

joatkit barggu ráhkkanit sirdit dávviriid sámi museaide. Okta konferánsa ruovttoluotta sirdima, mas riihkagaskkalaš vásáhusat leat mielde, plánejuvvo dollot 2019:is. 2019:is várrejuvvo 507 000 ru njuolggodoarjjan Norgga álbmotmuseai. Sámediggi lea maidái lasihan doarjaga sámi museaide, nu ahte sii leat ráhkkanan vuostaiváldit dávviriid Bååstede oktavuodas.

8.3.4.1 Guovdageainnu/Álaheaju-ášši duođaštanguovddáš - prošeakta

Hui guovddáš oassi sámi historjjás dárbbbaša bissovaš ásahealaš ruovttu. Sámediggi organisere ođđasis barggu Guovdageainnu/Álaheaju-ášši duođaštanguovddáša ásaheamiin Mázii dan oktavuodas go 2019:s lea 40 jagi dassái go nealgudanstreaiikat álggahuvvojedje Sturradikki ovddabealde. Prošeavtta oassin lea árvvoštallat ovtasbargovejolašvuoda áigumušain beakkán sámi dáiddárjoavkku viesu ođđasis ásaheamiin. Dáiddáriid viessu ásaheavui Mázii 1978:s. Prošektii biddjojuvvo kr 500.000.

8.3.5 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásašusat - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
15000 Árran julevsáme guovddáš	2 269	2 214	55	2,5 %
15001 Sámi dáiddaguovddáš	4 948	4 827	121	2,5 %
15002 Davviálbmotguovddáš	1 661	1 620	41	2,5 %
15003 Mearrasámi gelbbolašvuodaguovddáš	816	796	20	2,5 %
15004 Sijti Jarngge	1 627	1 587	40	2,5 %
15005 Várdobáiki	2 356	2 103	253	12,0 %
15006 Bihtánsámi viessu	874	853	21	2,5 %
15007 Oslo sámi viessu	1 451	1 416	35	2,5 %
15008 Lásságámme	318	310	8	2,6 %
15009 Villmarkscampen i Tollådal - Knut Sivertsen	72	70	2	2,9 %
15011 Saemien Sijte	1 227	1 197	30	2,5 %
15012 Áltta Siida	463	452	11	2,4 %
15013 Sjeltie - Sámi kulturpárka	177	173	4	2,3 %
15016 Deanu ja Várjaga museumssiida	488	476	12	2,5 %
15017 Mearrasámi tun	172	168	4	2,4 %
15018 Samisk kultursenter på Røros, Ajege - Trøndelága fylkkasuohkan	300	0	300	-
Submi	19 219	18 262	957	5,2 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásašusat

- Sámi ásašusat leat deaŋalaš resurssat sámi dáiddáriidda ja kulturbargiide.

Sámi kulturviesut ja -ásašusat leat ollu ja mánggaláganat, ja leat deaŋalaš gaskkusteadjit stuorra dáidda- ja kulturvásihusaiguin. Sámediggi lea ollu jagiid bargan lokálaid sihkkarastimiin ásašusaide vai dat sáhttet ovddidit doaimmaset.

Aajege gieles- jii maahtoejarnge /sámi giella- ja gelbbolašvuodaguovddášis lea májimus jagiin leamaš stuorra aktivitehta sámi kulturdoaimbajiguin. Álggahuvvon leat maidái ollu ođđa kulturdoaimbajut oassin boahpteáiggi kulturguovddáša doaimmain. Sámi kulturguovddáš duste plassjesámi servodaga dárbbu oázžut eanet viidát ja bissovaš sámi kulturdoaimbajuid go guoská plassjesámi kulturárbbi gaskkusteapmái, viidáset fievrreapmái ja suodjaleapmái. Stáhtus, doaimma ja sisdoallu sámi kulturguovddášin galgá gustot go ođđa fasilitet Aajeges rahppojuvvojit 2019/2020:s. 2019:s várrejuvvo 300 000 ru njuolggodoarjjan Aajege – Saemien gieles- jii maahtoejarnge/giella- ja gelbbolašvuodaguovddášii sámi kulturguovddáša ásaheapmái ja doibmii Rørosas.

Várdobáiki lea ožžon 12 % lasáhusa 2019:s danne go leat váldán badjelaset ekonomalaš hálddašano vddasvástádusa Vilgesváris, mii ovdal lei sierra bušeahtapoasttas. Sirdin dáhpáhuvai 2018 reviderejuvvon bušeahtas, ja jotkojuvvo 2019:s.

8.3.6 Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahtta 2019	Bušeahtta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
17300 Ásahusovddideapmi	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	1 000	1 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Ásahusovddideapmi:

- Sámi kulturásahusat mat ovdánit fágalaččat ja institušuvnnalaččat.

Vuoruheamit 2019 - Ásahusovddideapmi:

- Prošeavttat maid ulbmilin lea ovddidit ásahusa fágalaččat.
- Prošeavttat mat váikkuhit dáidaga ja kultuvrra gaskkusteamii ođđa vugiid mielde.
- Ovtasbargoprošeavttat ásahusaid gaskka mat sáhttet rahpat ođđa márkaniid sámi dáidaga ja kultuvrra várás.
- Ovtasbargu eará álgoálbmotásahusaiguin mii váikkuha fágalaš ovdáneami ja márkanfievrrideami stuorát ja eanet arenaide.
- Ovddidanprošeavttat sámi ásahusaide gávpogiin.

8.4 Sámi girjjálašvuohta ja mediat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi girjjálašvuohta mas lea buorre kvalitehta almmuhuvvo ja oahpásmahttojuvvo ja buktojuvvo olámuddui.

Sámediggi lea 2018:s girjjálašvuođačilgehusa bokte ja ášši sámi girjjálašvuođa gaskkusteamii bokte bidjan fokusa sámi girjjálašvuođa ollislaš geahčadeapmái, maiddái geahčadit maid galggašii bargat sierra elemeantaid siskkobealde girjjálašvuođa suorggis oazžun dihtii positiivvalaš ovdáneami.

8.4.1 Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohta ja mediat

	Bušeahtta 2019	Bušeahtta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
17050 Čális fal - prošeakta	900	700	200	28,6 %
Doarjja girjjálašvuođa ovddideapmái ja ovdánahttimii – njuolggodoarjja	6 610	8 260	-1 650	-20,0 %
Doarjja sámi girjjálašvuođa prošeaktadoarjagii ohcanvuđot doarjja	1 650	0	1 650	-
Sámi mediat – njuolggodoarjja	4 819	4 360	459	10,5 %
Doarjja Sámi girjebussiide – njuolggodoarjja	9 825	9 586	239	2,5 %
17500 Konferánsa sámi girjjálašvuođa birra - konferánsa	100	100	0	0,0 %
Submi	23 904	23 006	898	3,9 %

8.4.2 Čális fal - prošeakta

Oassin girjjálašvuoda áŋgiruššamis leat Sámedikkis strategiiat dan ektui movt oččodit eanet girječálliid, oažžut almmuhuvvot eanet sámegielat girjjiid ja oažžut eambbogiid lohkat sámegielat girjjiid. Sámediggi álggahii 2015:s girječállinprošeavtta ovttasráđiid Sámi dáiddárráđiin (SDR) ja Sámi girječállinservviin (SGS). Dán rádjai lea dat lihkostuvvan bures, ja Sámediggi joatká ja viidáset ovddida prošeavtta 2019:s. Prošektii várrejuvvo 900 000 ru 2019:s.

8.4.3 Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
17040 Davvi Girji AS	2 725	0	2 725	-
17040 Čálliidlagádus AS	2 065	0	2 065	-
17040 Idut AS	1 076	0	1 076	-
17040 ABC-Company E-skuvla AS	372	0	372	-
17040 DAT AS	372	0	372	-
17010 Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - ohcanvuđot doarjja	0	8 260	-8 260	-100,0 %
Submi	6 610	8 260	-1 650	-20,0 %

Sámediggeráđi čilgehusas sámi girjjálašvuoda birra, maid dievasčoahkkin meannudii 2018:s, evttohuvvui strategiiain nannet doarjjaortnegiid maid ulbmilin lea ovdánahttit ja oainnusmahttit sámi girječálliid ja sámi girjjálašvuoda. Dán čuoovvleapmin rievdaduvvui ohcanvuđot buvttadandoarjjaortnet girjjálašvuhtii ja lagádusdoarjja njuolggodoarjjaortnegin. Dat vihtta sámi lagádusa mat maŋimus viđa jagis leat ožžon lagádusdoarjaga, ožžot dál njuolggodoarjaga.

8.4.4 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
17010 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja	1 650	0	1 650	-
Submi	1 650	0	1 650	-

Sámediggi lea maŋimus jagiid válljen vuoruhit sámi čáppagirjjálašvuoda ja bidjat fokusa dasa, ja lea earret eará rievddadan lagádusdoarjja- ja buvttadandoarjjaortnegiid. Dán čuoovvleapmin lea deatalaš movttiidahttit sámegillii almmuhemiid sámi girjjálašvuoda ohcanvuđotortnegabokte lagádusaide maidda ii guoskka njuolggodoarjjaortnet.

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja:

- Buorre girjjálašvuohta olámuttus sámegillii.

Vuoruheamit 2019:s - Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - ohcanvuđot doarjja:

- Čáppagirjjálašvuohta mas vuodđománus lea sámegillii.
- Fágagirjjálašvuohta mas vuodđománus lea sámegillii.
- Girjjálašvuoda jorgaleapmi mánáid ja nuoraid várás sámegillii.
- Digitála almmuheamit sámegillii čáppagirjjálašvuoda siskkobealde.

8.4.5 Sámi mediat - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
17001 Nuorttanaste	1 182	1 153	29	2,5 %
17002 Ungdomsmagasinet Š - Iđut AS	1 621	1 581	40	2,5 %
17003 Sámis - Čállidlagádus AS	383	374	9	2,4 %
17004 Daerpies Dierie/sørsamisk kirkeblad - Den norske kirke	247	241	6	2,5 %
17005 Bårjås - Árran julevsáme guovdásj	130	127	3	2,4 %
17007 Guovdageainnu Lagasradio (GLR)	335	327	8	2,4 %
17008 NuorajTV	571	557	14	2,5 %
17009 Bamsebláddi - ABC-Company E-skuvla AS	350	0	350	-
Submi	4 819	4 360	459	10,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - sámi mediat:

- Sámi mediat mat buvttihit servodatággirdeami.

Mediat leat dehalaš oassin servodagas ja servodatdigaštallamis. Sámediggái lea deatlaš ahte sámi giella, dáidda ja kultuvra leat olámuttus iešguđege mediain, sierra sajiin ja ahte buvttadeames ja gaskkusteames lea alla kvalitehta.

Sámediggeráđđi ovddidii juovlamánus 2018:is čielggadusa sámi media birra mii čájeha sámi mediafálaldaga dili ja čilge sámi mediapolitihka stuorámuš hástalusaid.

8.4.6 Doarjja Sámi girjebussiide - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
15400 Kárášjohka - Kárášjoga gieilda	708	691	17	2,5 %
15401 Porsángu - Porsángu gieilda	708	691	17	2,5 %
15402 Guovdageaidnu - Guovdageainnu suohkan	330	322	8	2,5 %
15403 Deatnu/Unjárga - Unjárgga gieilda	1 924	1 877	47	2,5 %
15404 Gáivuotna - Gáivuona suohkan	905	883	22	2,5 %
15405 Julevsámi - Divttasvuona suohkan	1 684	1 643	41	2,5 %
15406 Máttasámi - Nordlándda fylkkasuohkan	1 972	1 924	48	2,5 %
15407 Lulli-Romsa - Romssa fylkkasuohkan	662	646	16	2,5 %
15408 Lulli-Trøndelaga - Trøndelága fylkkasuohkan	932	909	23	2,5 %
Submi	9 825	9 586	239	2,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi girjebusset:

- Álkidit olámuttu bibliotekabálvalusat olles sámi álbmogii.

Dál láve Sámediggi juolludit njuolggodoarjaga gávcci sámi girjebussii. Sámediggi lea mearridan ahte doarjjaortnet sámi girjebussiide heaittihuvvo 01.01.2020 rájes.

Sámediggi háliida eanet beavttálmahttit ruđaid geavaheami sámi girjjálašvuoda buvttadeami ja gaskkusteami ektui. Eanet resurssat gaskkusteapmái mearkkaša ahte sáhtta bargat eanet ulbmillaččat nannen dihtii gelbbolašvuoda ja beroštumi sámi girjjálašvuhtii sámi guovlluin. Dasa lassin lea dárbu lasihit doarjaga sámi girjjálašvuoda buvttadeapmái oažžun dihtii eanet almmuhemiid.

Sámediggi áigu 2019:s gulahallat girjebusseeaigadáiguin čielggadan dihtii vejolašvuoda regionála dahje báikkálaš šiehtadusaid ektui fálaldaga joatkimis. Eaktun dasa ahte sáhttit dahkat dákkár

šiehtadusaid lea ahte Sámediggi ii galgga dárbbasit váldit ovddasvástádusa bussiid investeremis boahpteáiggis.

8.4.7 Konferánssa sámi girjjálašvuoda birra - konferánssa

Sámediggi lágida jahkásaččat konferánssa sámi girjjálašvuoda birra. Konferánssa ulbmilin lea čohkket girječálliid, lágádusaid, bibliotehkaid, fágaolbmuid ja eará girjjálašvuoda berošteddjiid ságastallat ja digaštallat sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra birra. Konferánssa lea deatalaš arena gos sámi girječállit sáhttet oažžut fuomášumi ja lohkket besset deaivvadit girječálliguin. Dán konferánsii várrejuvvo 100 000 ru 2019:s.

8.5 Sámi valáštan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Juohkelágan valáštanandoaimmat.

Valáštan lea deatalaš identitehtafáktor. Bures láchččojuvvon valáštanfálaldat sámi álbmoga várás lea deatalaš maidái álbmotdearvvašvuodaperspektiivvas. Olahan dihtii juohkelágan valáštanandoaimmaid fertjit sámi valáštanorganisašuvnnat leat mielde árjjalaččat sámi valáštanlama organiseremis, ekonomalaš resurssaid juohkimis mat addojuvvojit geavahussii sámi valáštanlama várás, ja bargat valáštanfágalaš áššiiguin. Danne lea Sámediggi čadahan proseassa valáštanorganisašuvnnaiguin 2017:s dainna áigumušain ahte ođđasis organiseret sámi valáštanlama. Bealit leat soahpan ahte ásahuvvo arvesuodjeorganisašuvdna sámi valáštanlama várás mas leat golbma vuollásaš sierra lihtu, sierra lihtu čuoigan-, frijvalaštallama ja njoarosteamii várás, sierra lihtu heargevuoddjima várás ja sierra lihtu spábbačiekčama várás. Mihttomearriin lea ahte ođđa organisašuvdnamále gustogoadášii 01.01.2019 rájes.

8.5.1 Čoahkketabealla - sámi valáštan

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Sámi valáštan	3 100	2 825	275	9,7 %
85004 Kultur- ja valáštanstipeanda	100	100	0	0,0 %
Submi	3 200	2 925	275	9,4 %

8.5.2 Sámi valáštan - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
15200 Sámiid Válaštan Lihtu - Norga (SVL-N)	3 100	1 214	1 886	155,4 %
15202 Sámiid Válaštan Lihtu (SVL-N)-AWG	0	1 048	-1 048	-100,0 %
15203 Sámi Heargevuoddjinihtu	0	243	-243	-100,0 %
15204 FA Sápmi	0	320	-320	-100,0 %
Submi	3 100	2 825	275	9,7 %

8.5.3 Kultur- ja valášťallanstipeanda - stipeanda

Sámedikki kultur- ja valášťallanstipeanda galgá movttiidahttit sámi nuoraid áŋggirdit dáidaga, kultuvrra ja valášťallama siskkobealde. Sámediggi juohká jahkásaččat njeallje stipeandda nuoraide geat áŋggirdit musihka, dáidaga, kultuvrra ja valášťallama siskkobealde. Dáid stipeanddaide várrejuvvo 100 000 ru 2019:s.

9 Kulturmuitosuodjalus

Servodatmihttu:

- Sámi kulturárbi bidjá eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkkemiidda.

Sámi kulturmuittut leat dat luottat maid mii oaidnit min máttuid luonddugeavaheamis ja leahkimis luonddus. Dat duođaštit eallineavttuid, ceavzinstrategiijaid, resursageavaheami, oskku ja heiveheami eanadahkii. Dát eanadat gaskkusta maiddái máhtu resursavalljodaga ja guhkesáiggi ássama birra. Oasit árbediedus geavahuvvojit ain árjjalaččat sámi servodagain, buohtalaga ođđa máhtuiguin. Kulturmuittuid sihkkarastin ja daid máhttogaskkusteapmi lea deatlaš dasa ahte sihkkarastit ja viidáseappot fievrerit sámi kultuvrra. Máhttu eanadat- ja resursaheiveheami birra, mii bohtá ovdan sámi kulturbirrasii, lea árvvolaš guhkás olggobeallái sámi servodagaid. Dakkár máhtu lea ovdamearkka dihtii áigeguovdil geavahit digaštallamis dálkkádatrievdama birra.

Sámedikkis, sámiid bajimus politihkalaš eiseváldin, lea hálddašanovdasvástádus sámi kulturmuittuin ja bidjá váldoeavttuid dán bargui. Dat čuovvu álbmotrievttis, ja guorrasa dasa ahte Sámediggi galgá oázžut eanet váikkuhanfámu go guoská mearridanváldái dakkár áššiin main lea erenoamáš mearkkašupmi sámi álbmogi.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi visteárbbi gáhttemis. “Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid identifiseren ja registreren” prošeavtta bokte leat registrerejuvvon lagabui 900 ráfáidahttojuvvon vistti. Visttiid boahhtevaš dikšuma ja hálddašeami bajimus prinsihpat leat ráhkaduvvon. Daid ferte konkretiseret ja čuovvulit hálddašanplánaiguin.

Stuorradiggi lea rievddadan Kulturmuitalága § 4 nuppi lađđasa. Láhka nanne ahte buot sámi kulturmuittut mat leat boarrásat go 1917 leat automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon. Dát láhkarietvadás dávista dasa maid Sámedikki dievasčoahkkin ovdal lea mearridan.

1.

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta geavahit ja ealáskahttit sin kultuvrralaš dábiid ja árbevieruid. Dása gullá vuoigatvuohta seailluhit, suodjalit ja ovddidit ovddeš, dálá ja boahhtevaš kulturovdanbuktimiid, nugo arkeologalaš ja historjjálaš báikkiid, dávviriid, málliid, meanuid, teknologiijaid, govva- ja lávdedáidaga ja girjjálašvuođa.

2. Stáhtat galget beaktilis vugiiguin, ovdamearkka dihte ođđasis ásaheami bokte veahkkálagaid eamiálbmogiin fuolahit kultuvrralaš, intellektuála, oskkoldatlaš ja vuoigatvuohta omdaga máhcaheami go dat lea leamaš váldon eamiálbmogiin eret almmá sin friddja ja diehttevaš ovdalgihtii miediheami haga, dahje mat leat váldon sis eret sin lágaid, dábiid ja árbevieruid vuostá.

(Artihkal 11 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

Sámedikki áŋgiruššansuorggit kulturmuittosuodjalusas:

- Kulturmuittuid hálldašeapmi
- Sámi kulturmuittosuodjalusa rámmaeavttut
- Sámi kulturárbbi oainnusindahkan.
- Vistesuodjalus

Hálddahuslaš resurssat - kulturmuittosuodjalus

Vistiid ja kultureanadagaid juhkosa ja kulturmuittojuhkosa báikkát, mátkkit ja gealbudeapmi gullet kapihttalii 14 Hálldahuslaš dássi.

Kulturmuittujuogus ja vistiid ja kultureanadagaid juogus gullet kulturmuitt-, areála- ja birasossodahkii (KAB). Ossodaga 18,2 jahkedoaimma juohkásit golmma juhkosii:

- Kulturmuittujuogus
- Areála- ja birasjuogus
- Vistesuodjalus- ja kultureanadatjuogus

Sámedikkis lea váldi kulturlága bokte hálldašit sámi kulturmuittuid. Kulturmuittojuhkosa váldobargamuššan lea registreret sámi kulturmuittuid, dás maiddá sámi vistiid, registreret ávnnaskeahkes kulturárbbi, njálmmálaš árbevieruid ja sámi kulturbirasiid. Dasa gullet báikediđoštallamat, jearahallamat, báikediđoštannaporttat, govvahálldašeapmi ja registreren nationála diehtovuđđui Askeladdenii. Dasa lassin ráhkaduvvojit dikšunplánat sámi kulturmuittuid ja kulturbirasiid várás.

Juogus hálldaša maiddá ohcanvuđot doarjjaortnegiid kulturmuittuid ja vistesuodjaleami várás. Dasa gullá maid ohcciid bagadeapmi. Juogus ovddida maiddá gulaskuddancealkámušaid gieldda ja regionála plánaide. Sámedikkis lea oktavuohta 134 gielddain, 8 fylkkagielddain, 3 arkeologalaš riikaoassemuseain, sámi museaiguin ja guovllu eará museaiguin.

Juhkosis lea ovddasvástádus Ceavccageađggi kulturmuittoguovllu ja Sää'msijdd kulturbirrasa dikšumis ja hálldašeamis.

9.1 Váikkuhangaskaoamit kulturmuittosuodjaleami várás

9.1.1 Áŋgiruššansuorgi - kulturmuittosuodjaleapmi

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Kulturmuittuid hálldašeapmi	3 087	3 187	-100	-3,1 %
Vistesuodjalus	6 000	4 300	1 700	39,5 %
Submi	9 087	7 487	1 600	21,4 %

9.2 Kulturmuittuid hálldašeapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut hálldašuvvojit iežamet historjjá ja árvvuid vuodul.

Sámedikki bargu galgá dagahit ahte eanet sámi kulturmuittut registrerejuvvojit ja divvojuvvojit. Dán barggu bokte nannejuvvo máhttu sámi vieruid ja historijá birra, ja vuoddu sámi kulturmuittuid gáhttemii ja suodjaleapmái.

Hálddašeapmái gullet doarjagat, Sámedikki opmodaga čuovvuleapmi, Sää'msijdd kulturbiras ja iešguđet prošeavttat sámi kulturmuittuid registrerema, dikšuma, sihkkarastima ja láhčima oktavuodas, dás maiddái sámi vистit. Sámedikkis lea doaibmavuđot, máhttovuđot ja einnostahtti hálddašeapmi kulturmuittolága ja plána- ja huksenlága vuodul.

Sámediggi lea ráhkadan plána arkeologalaš kulturmuittuid dikšuma ja láhčima várás 2020 rádjai. Viidát válljejuvvo kulturbirrasat sámi ássanguovllus galget áimmahuššojuvvot ja gaskkustuvvot. Riikaantikvára ruhtada osiid prošeavttain. Ruhtadeapmi eaktuda ahte Sámediggi máksá iežasoasi prošeavttain.

9.2.1 Čoahkketabealla - kulturmuittohálddašeapmi

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
35000 Doarjja sámi kulturmuittosuodjalussii - Ohcanvuđot doarjja	2 400	2 400	0	0,0 %
36400 Doarjja Ceavccegeađgi kulturmuittoguovllu dikšun - ja gasskustanbargui - prošeakta	487	487	0	0,0 %
36500 BARK - kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta	200	200	0	0,0 %
36000 Nuortasámi kulturbiras Nuortalaš gilis - prošeakta a)	0	100	-100	-100,0 %
Submi	3 087	3 187	-100	-3,1 %

a) 100 000 ruvnno sirdojuvvon Deanu ja Várjjaga museasiidii, merkejuvvo nuortasámi kulturbirrasa Nuortalaš gilis hálddašit

9.2.2 Doarjagat sámi kulturmuittosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
35000 Doarjja sámi kulturmuittosuodjalussii	2 400	2 400	0	0,0 %
Submi	2 400	2 400	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - sámi kulturmuittut:

- Sámi kulturmuittut dahkkojuvvojit oainnusin, divvojuvvojit ja gaskkustuvvojit resursan sámi servodagaide ja almmolašvuhtii muđui

Sámi kulturmuittosuodjalusa ohcanvuđot doarjagiid vuoruheamit 2019:

Vistesuodjalanprošeavttaide:

- Ráhkadit antikváralaš ovddeštanplánaid automáhtalaččat ráfáidahttojuvvo ja suodjalan veara sámi vистiid várás
- Ovddeštit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvo ja suodjalan veara sámi vистiid, vистit main lea erenoamáš mearkkašupmi sámi báikegottiide vuoruhuvvojit.
- Gaskkusteapmi automáhtalaččat ráfáidahttojuvvo ja suodjalan veara sámi vистiid oktavuodas.

Registrerema ja duođašteami várás:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi kulturbirrasiid ja kulturmuittuid registreren. Dat guovllut vuoruhuvvojit, gos eai leat sámi kulturmuittut nu bures iskkaduvvon.
- Čohkket ja duođaštit sámi ávnnaskeahtes kulturmuittuid eanadagas.
- Čohkket njálmmálaš historjjáid ja muittuid mat čatnasit nuppi máilmmisoahtái ja boaldimii, eváhkkui ja ođđasishuksemii Davvi-Romssas ja Finnmárkkus.

Dikšuma ja lámčima várás:

- Ráhkadit dikšunplána sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás.
- Dikšundoaibmajut kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás ja daid lámčin vuoruhettiin erenoamážit prošeavttaid Riikaantikvára BARK prográmmas.

9.2.3 Ceavccageađggi dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta

Ceavccageađgi kulturmuittoguovlu ráfáidahttojuvvui 1988:s ja dan hálddaša Sámediggi. Sámediggi áigu 2019:s bargat viidáseappot Ceavccageađgi kulturmuittoguovllu párkenšillju divvumiin. Dasa lassin vuoruhuvvojit 2019:s kulturbálgáid ja bálvalusvistiid divvun ja kárten ja duođašteapmi ja fysihkalaš ja digitála gaskkusteami ovddideapmi joatkin. Várjjat siida ovddiduvvo sámi máilmmiárbeguovlun. Prošektii várrejuvvo 487 000 ruvnno jagi 2019 várás.

9.2.4 BARK - kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta

Válljejuvvon arkeologalaš kulturmuittuid gáhttenprográmma (BARK) lea prográmma man ulbmil lea dikšuma bokte sihkkarastit ahte válljejuvvon ovddasteaddji arkeologalaš kulturmuittut ja kulturbirrasat galget leat olbmuid olámuttus. Sámedikkis leat mángga jagiid leamaš prošeavttat dán prográmmas ja áigu maiddái 2019:s čuovvulit dan. Jahkái 2019 várrejuvvo 200 000 ruvnno iežasoassin BARK prošeavttaide.

9.3 Sámi kulturmuittosuodjalusa rámmaeavttut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea formála hálddašanváltti sámi kulturmuittuin kulturmuittolága mielde.

Sámi kulturmuittuid hálddašaneiseváltti kulturmuittolága vuodul sirdojuvvui Sámediggái geahččalanortnegin 2001:s. Dát geahččalanortnet lea ain fámus. Dattetge galgá Sámediggi leat deataleamos eavttuidbiddjin sámi kulturmuittosuodjalusas. Dat eaktuda ahte kulturmuittoláhka rievdaduvvo. Dakkár geahččalanortnet dávista maiddái álbmotriektái go Sámediggi lea álgoálbmotparlameanta.

Viidáseappot leat buorit ekonomalaš rámmaeavttut áibbas deatalaččat sámi kulturmuittuid hálddašeapmái. Dan ollašuhttin dihtii ferte Sámediggi oažžut duohta konsultašuvdnavejolašvuoda ráđđehusain sámi kulturmuittosuodjalusa juolludemiid birra.

Máhttohivvodat sámi ássanguovlluid ja kulturmuittuid logu birra lea lassáneamen, erenoamážit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi vистиid oktavuodas. Buriid rámmaeavttuid oažžu maiddái

ovttasbarggu bokte guoskevaš beliiguin kulturmuitosuodjalusas. Sámediggi bargá dál lagas oktavuodas muhtun fylkkagiieldaiguin, ovttasbargu mii lea ávkin buot ovttasbargoguimmiide.

9.4 Sámi kulturárbbi oainnusmahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut leat vuodđun máhtto- ja árvoháhkamii.

Sámi kulturmuittuid oainnusindahkan addá eanet máhtu sámi historjjá ja eallivugiid birra. Sámediggi bargá dan ala ahte sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid gaskkusteapmi galgá dahkkojuvvot njálmmálaš ja čálalaš ovdanbuktimiid bokte ja kulturmuittuid láchčima ja geavaheami bokte. Sámi kulturmuittut galget geavahuvvot resurssaid ja eanadagaid geavaheami duodaštepmái ja Sámediggi ferte bidjat eavttuid sámi kulturárbbi gaskkusteapmái.

Sámi kulturmuittut galget geavahuvvot resurssaid ja eanadagaid geavaheami duodašteapmái. Sámediggi áigu jagis 2019 bargat dainna ahte luondudiedalaš vuogit válđojuvvojat atnui ja ovddiduvvojat sámi kulturmuitosuodjaleamis, dás earret eará ¹⁴C-áigemeroštallamat, dendrokronologijja ja LIDAR-skánnen - gč. plána.

9.5 Vistesuodjaleapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi antikváralaš visttiin lea buorre kvalitehta

Vistesuodjalusprošeakta maid Sámediggi čađahii Riikaantikvára válmmaštuvai 2017:s. Registrerejuvvon, automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid lohku lea lassánan 60 rájes sullii 900 rádjai. Sámedikki ovddasvástádus lea hálldašit dáid visttiid ja gaskkustit dan historjjá maid dat ovddastit. Registrerenprošeakta lea vuolggahan vuordámušaid sámi báikegottiid bealis ja dat geatnegahtta daid oassálastiid geain lea ovddasvástádus ollašuhttit dáid vuordámušaid, ja čuovvulit dan čielga ovddasvástádusa mii lea biddjojuvvon kulturmuitalágas. Riikaantikvára lea juolludan merkejuvvon ruđaid Sámediggái nannet automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid suodjalanbarggu čuovvoleami. Sámediggi áigu dan čuovvulit nu ahte nanne ráfáidahttojuvvon kulturmuittuid doarjaga mii lea ovttaskas olbmuid oamastusa várás, ja čuovvulit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálldašanplána maid Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan.

Identifiserejuvvon ja registrerejuvvon sámi kulturmuittuid lohku lassána jagis jahkái, ja lea mielde oainnusindahkamin sámi historjjá ja sámi leahkima eanet ja eanet guovlluin. Ollu lea ain dagakeahtta, muhto kulturmuittuid lassánan lohku veahkeha bures ovdanbuktit davviguovlluid mánggabealat historjjá.

9.5.1 Čoahkketabealla - vistesuodjaleapmi

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
35001 Vistesuodjalus prošeakta - ohcanvuđot doarjja	6 000	4 300	1 700	39,5 %
Submi	6 000	4 300	1 700	39,5 %
a) 1 700 000 ruvno lea fievriduvvon ruottoluotta hálddahusa doalbmagoluin				

Doarjjaortnega mihttomearri - Vistesuodjalanprošeakta:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon vистиid ja rusttegiid sihkkarastin, bajásdoallan ja divvun.

Sámi kulturmuitosuodjalusa ohcanvuđot doarjagiid vuoruheamit 2019:

- Doarjjavuoruheamit leat addojuvvon Riikaantikvára juolludusreivves ja ráfáidahttojuvvon sámi kulturmuittuid hálddašánplánas.

10 Dearvvašvuohta ja sosiála

Servodatmihttu:

- Buorre dearvvašvuohta ja dásseárvosaš dearvvasvuođa ja sosiálabálvalusat heivehuvvon sámi álbmoga giela ja kultuvrralaš duogážii.

Sámedikki dearvvašvuođa- ja sosiálapolitihkka vuodđuduvvá dasa ahte sámi álbmogis lea vuoigatvuohta buori dearvvašvuhtii ja ovttaárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalussii, seamma dásis go álbmogis muđui lea. Dát čuovvu Norgga lágaid ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid, main bohtá ovdan ahte dearvvašvuođabálvalusaid hábmen ja čađaheapmi álgoálbmogiid várás galgá dáhpáhuvvat nu ahte álgoálbmogat ieža besset váldit ovddasvástádusa ja stivret daid, vai sis livčče nu alla fysalaš ja mentála dearvvašvuođageahčču go lea vejolaš.

Buori dearvvašvuođa ovddideapmi sámi álbmoga várás ferte vuodđuduvvot duodáštuvvon máhttui sámi álbmoga dearvvašvuođa ja eallineavttuid birra, makkár bealit váikkuhit sámi álbmoga dearvvašvuođadillái. Dasto ferte bálvalusfálaldaga sámi pasieanttaide láchit sin gielalaš ja kultuvrralaš duogážii. Dát eaktuda ahte lea dárbbalaš máhttu ja gelbbolašvuohta sámi gielas ja kultuvrra birra buot dásiin dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusain. Deatalaš oassi das lea sámi buhcciiddivššároahpu ásaheapmi.

Sámediggi vásiha ahte jos sámi pasieanttaid dárbu galgá gozihuvvot, de ferte dat bohtit ovdan čielgadiit nationála láidestusain ja láchateavsttain. Hirbmat deatalaš lea loktet ovddasvástádusa sámi dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusaid kvalitehtasihkkarastimis ovttaskas olbmo dásis bajimuš dássái. Sámediggi eaktuda ahte sámi pasieanttaid vuoigatvuohta buori dearvvašvuhtii, ja ahte láchččojuvvon bálvalusat ohcaluvvojit ja oainnusmahttojuvvojit plánemis, čielggadusain ja dalle go mearrádusat dahkkojuvvojit.

Sámi mánáid vuoigatvuođat leat regulerejuvvon Norgga lágas ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain mat nannejit sin vuoigatvuođa geavahit sin kultuvrra, giela ja oskkoldaga. Máhttu sámi giela ja kultuvrra birra lea deatalaš eaktu dasa ahte mánáidsuodjalanbálvalus galgá sáhttit addit sámi mánáide ja sin bearrašiidda dan fálaldaga masa sis lea vuoigatvuohta.

2. Eami-

álbmogiidda gullevaš ovttaskas olbmui lea seamma individuála vuoigatvuohta go earáin oazžut buoremus **dási dearvvašvuođa** mii lea gávdnamis, sihke fysalaččat ja psykalaččat. Stáhtat galget čadahit dárbbalaš doaimmaid vai sihkkarastá ahte dat vuoigatvuohta dađistaga ollásit devdojuvvo.

(Artihkal 24 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

2. Stáhtat galget ovttasráđiid eamiálbmogiiguin fuolahit ahte eamiálbmot nissonat ja mánát ožžot ollislaš suoji ja dáhkádušaid buotlágán **veahkaválddálášvuođa ja vealáheami** vuostá.

(Artihkal 22 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

Sámi mánáin lea vuoigatvuohta oazžut ollesárvosaš earvvašvuođaja sosiálafálaldaga sin giela ja kultuvrra vuodul, ja ahte sin etnalaš, oskkoldatlaš, kultuvrralaš ja gielalaš duogáš vuhtii váldojuvvo dohkálaččat veahkkedoaimbajuid ovddideami oktavuodas. Dát lea máná iešheanalis riekti, mii maiddáí gusto sámi mánáide geat lea mánáidsuodjalusa geahčus.

(Mánáidkonvenšuvnna, artihkkaliid 2, 20 ja 30)

Sámediggi háliida juksat váldomihttomeari dearvvašvuoda ja sosiála ektui čuoovvovaš áŋgiruššansurggiid deattuhemiin:

- Buorre dearvvašvuota ja ovttárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat.
- Ovttárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus.
- Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuodadutkamii.

Hálddahusdási resurssat - dearvvašvuoda ja sosiálajuogus

Kapihttalis 14 Hálddahusdási, leat dearvvašvuodajuhkosa báikkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.

Dearvvašvuodajuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa, 20,8 jahkedoaimma:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuodajuogus

Dearvvašvuodajuhkosis lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid čuoovvuleamis mat gullet dearvvašvuoda- ja sosiálapolitihkalaš suorgái. Juhkosis lea ovddasvástádus hálldašit Sámedikki doarjjaruđaid Sámedikki vuoruhemiid, Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudusa mielde.

10.1 Dearvvašvuoda ja sosiála váikkuhangaskaoamit

10.1.1 Áŋgiruššansuorggit - dearvvašvuota ja sosiála

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Buorre dearvvašvuota ja ovttárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat	3 000	2 981	19	0,6 %
Etihkalaš njuolggadusaid sámi dearvvašvuodadutkama várás	0	150	-150	-100,0 %
Submi	3 000	3 131	-131	-4,2 %

10.2 Buorit ja ovttárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ožžot gielalaččat ja kultuvrralaččat láchččojuvvon dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid.

Sámi pasieanttain miehtá riikka lea vuoigatvuota oažžut gielalaččat ja kultuvrralaččat láchččojuvvon dearvvašvuodabálvalusa. Sámi pasieanttat deaivvadit dávjá dearvvašvuodabálvalusain mas lea unnán máhttu sámi giela ja kultuvrra birra, gos vejolašvuota geavahit iežas giela lea unni. Dát addá bálvalussii heajos kvalitehta, ja várra oažžut divššu boastut stuorru. Dát funonida pasieantasihkarvuoda ja ráddje pasieanttaid váikkuhanvejolašvuoda ja beassamis váikkuhit iežas dikšumii. Dát unnida maidái sámi pasieanttaid vejolašvuoda válljet dikšunbálvalusa.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte ollislaččat ja vuogádatlaččat áŋgiruššojuvvo vuodde dearvvašvuodabálvalusaid ovdii sámi álbmoga várás. Máhttu sámi gielas ja kultuvrras ferte leat olámuttus gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusain. Dát gelbbolašvuota ferte leat searvvahuvvon gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusplánain, ja bálvalusaid addimis.

Gielalaččat ja kultuvrralaččat láhččojuvvon spesialistadearvvašvuodafálaldat lea deatalaš ovttaárvosaš dearvvašvuodabálvalusaide. Sámediggi áigu konsultašuvnnaid, gulahallama ja ovtasbarggu bokte relevánta aktevrraiguin sihkkarastit buori spesialistadearvvašvuodafálaldaga sámi álbmoga várás. Erenoamážit lea deatalaš ahte Sámediggái sihkkarastojuvvo váikkuhanfápmu konsultašuvnnaid bokte regionála dearvvašvuodadoaimmahagaid barggahandokumeanttaide. Dárbu lea maid dáid jurddašit ollislaččat ja bajimuš dásis spesialistadearvvašvuodafálaldaga organiseremis sámi álbmoga várás. Dasto ferte sámi dearvvašvuodasiidda huksen, mas lea fálaldat somatihka ja psykalaš dearvvašvuoda ja gárrendili siskkobealde sámi pasieanttaide duohtan dahkkojuvot. 2019:s lea dáid plánaid čuovvuleapmi guovddáži.

10.2.1 Čoahkketabealla - buorre dearvvašvuota ja ovttaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
25000 Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaid várás - Várdobáiki - njuolggodoarjja	606	591	15	2,5 %
25100 Sámi doavttersearvi - njuolggodoarjja	164	160	4	2,5 %
Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja	2 230	2 230	0	0,0 %
Submi	3 000	2 981	19	0,6 %

10.2.2 Geavaheaddjiguvllot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Várdobáiki

Dán ortnega bokte addá Várdobáiki bagadusa ja rávvagiid olbmuid ja organisašuvnnaide mat háliidit čađahit eaktodáhtolaš doaibmabijuid sámi boarrásiid várás. Várrejuvvo 606 000 ruvno njuolggodoarjjan Várdobáiki dán barggu oktavuodas 2019:s.

10.2.3 Sámi doaktáriidsearvi - njuolggodoarjja

Sámi doaktáriidsearvi lea eaktodáhtolaš, sorjjasmeahttun, ideála organisašuvdna mii bargá sámi álbmoga dearvvašvuodafálaldaga buoridemiin ja dieđiha sámegillii dearvvašvuoda birra. Várrejuvvo 164 000 ruvno njuolggodoarjjan Sámi doaktáriidsearvái 2019:s.

10.2.4 Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
26000 Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide	2 230	2 230	0	0,0 %
Submi	2 230	2 230	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide:

- Buorre dearvvašvuota ja ovttaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat sámi álbmogii seamma dásis go álbmogis muđui.

Vuoruheamit 2019:s - doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide:

- Prošeavttat mat láhččet gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa.
- Metodaovddidanprošeavttat
- Prošeavttat mat buoridit sámi pasieanttaid mielde váikkuhan vejolašvuoda ja geavaheaddjistivrema.
- Prošeavttat mat sihkkarastet sámi mánáid vuoigatvuodaid ja dárbbu dalle go leat mánáidsuodjalusa fuolahusas.
- Prošeavttat mat ovdánahttet máhtu sámi giela ja kultuvrra birra sámi dearvvašvuoda siskobealde.
- Prošeavttat mat nannejit sámi mánáid ja nuoraid psykalaš dearvvašvuoda.
- Prošeavttat mat láhččet deaivvadanbáikkiid sámi vuorasolbmuid várás.

10.3 Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid vuoigatvuodát ja dárbbut leat sihkkarastojuvvon mánáidsuodjalusain deaivvadeami oktavuodas.

Sámi mánáid vuoigatvuodát leat regulerejuvvon Norgga lágas ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain mat nannejit sin vuoigatvuoda geavahit iežaset kultuvrra, giela ja oskkoldaga. Máhttu sámi mánáid vuoigatvuodaid, giela ja kultuvrra birra lea deahtalaš eaktu dasa vai mánáidsuodjalanbálvalus sáhtta addit sámi mánáide ja sin bearrašiidda fáldaldaga masa sis lea vuoigatvuota.

Sámediggi áigu konsultašuvnnaid bokte ráđđehusain ja ovttasbargguin eará aktevrraiguin bargat dan ala ahte sámi mánáid vuoigatvuodát ja dárbu gozihuvvojit ja oainnusmahttojuvvojit bajimuš mearridan- ja stivregaskaomiin.

Sámi mánáid vuoigatvuodaid sihkkarastima dihtii mánáidsuodjalanbálvalusas lea dárbu ahte mánáidsuodjalanbálvalusa siskobealde lea máhttu. Sámediggi váikkuha máhtolašvuodain, earret eará go ovttasbargá Norgga Biebmuoruohtománáid servviin ja eará aktevrraiguin. Sámediggi bargá maiddá dan ala ahte sámi mánáid dárbu ja perspektiiva čuovvuvuvvo mánáidsuodjalusa bachelor- ja masteroahpuin.

11 Álgoálbmotvuoigatvuodát, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Servodatmihttu:

- Vuoigatvuodát mat leat dohkkehuvvon ON álgoálbmotvuoigatvuodájulggaštusas heivehuvvojit láhkadahkosii ja geavatlaš politihkkii.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbmotrievttálaš konvenšuvnnain, julggaštusaid ja eará instrumeantaid mat nannejit máilmmi álgoálbmogiid vuoigatvuodaid. Álgoálbmogin ovttá máilmmi riggámus riikkain lea mis solidáralaš geatnegasvuohta veahkehit eará álgoálbmogiid vai sin dilli buorránivččii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatálaš min vuoigatvuodaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus. Min riikkaidgaskasaš barggus ja ánggirdemis lea njuolga ja konkrehta mearkkašupmi min servodagas, gitta báikkálaš dássái.

Álgoálbmogiid vuoigatvuodaid oktavuodas lea sáhka vuoddu olmmošvuoigatvuodain, vuoiggalašvuodas, demokratiijas, ovttáárvosašvuodas, vealaheami eastadeamis, buriid stivrenaskaomiin ja buori jáhkus. Mii galgat sáhttit searvat mearridanproseassaide, ja stáhtat galget konsulteret minguin juksan dihtii min friija ja diedihuvvon ovdagihtii miehtama ovdal go lágat ja doaibmabijut mat váikkuhit midjiide mearriduvvojit. Mis lea vuoigatvuodá friija ovdánahttit min ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama.

Rájárástideaddji barggus leat ánggiruššansuorggit nugo sámi ovttasbargu, davviguovllut, álgoálbmot- ja olmmošvuoigatvuodát, solidaritehtabargu ja máilmmiviidosaš hástalusat. Sámediggi searvá árjjalaččat nátionála ja riikkaidgaskasaš foraide ja arenaide nugo Sámi Parlamentáralaš Ráđđái, Davviriikkalaš ovttasbargui, Barentsovttasbargui, Árktalaš ráđđái, EO:ii ja ON:ii.

Sámediggi konstatere ahte muhtun áššiin rihkkojuvvojit sámi vuoigatvuodát, ja politihkalaš čovdosat eai leat šat das. Dasto oaidnit mii ahte ovttaskas olbmot ja joavkkut fertejit birget okto riekteáššiiguin stáhta vuostá, maiguin politihkalaš proseassat eai leat lihkestuvvan.

Visot vuoigatvuodát ja friddjavuodát mat dán julggaštusas dovddastuvvojit, gustojit ovttáárvosaččat eamiálbmot dievdduide ja nissonolbmuide.

(Artihkal 44 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

Sámedikki áŋgiruššansuorggit álgoálbmotvuoigatvuođaid, riikkaidgaskasaš ovttasbarggu ja dásseárvvu siskkobealde:

- Sámi ovttasbargu.
- Davviguovllut.
- Álgoálbmotvuoigatvuođat.
- Ovttaárvosašvuohta ja solidaritehta.
- Dásseárvu.

Hálddahušdási resurssat - Vuoigatvuođaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodat

Bálká, mátkkit ja gelbbolašvuođa lokte Vuoigatvuođaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodahkii lea mielde kapihttalis 14Hálddahušlaš dásse.

Vuoigatvuođaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodagas leat 10 jahkedoaimma.

Ossodagas lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid čuovvuleamis mat gullet riikkaidgaskasaš bargui. Juhkosis lea maid dái ovddasvástádus Sámedikki doarjjaruđaid hálddašeami Sámedikki vuoruhemiid mielde, Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudusa mielde.

Buot fágasurvggiid mat ovdan buktovuvvojit sámediggebušeahta bokte sáhtta čatnat riikkaidgaskasaš bargui ja dain lea rievttálaš vuolggasadji álbmotrievttis. ON álgoálbmotvuoigatvuođajulggastusa vuođđooaidnu vuođđuduvvá prinsihpaide mat gusket rievttálašvuohtii, demokratiijai, olmmošvuoigatvuođaid árvvus atnimii, ovttaárvosašvuohtii, vealaheami eastadeapmái, buriide stivrengeaskaomiide ja buori jáhkku.

11.1 Álgoálbmogiid vuoigatvuođaid, riikkaidgaskasaš barggu ja dásseárvvu váikkuhangaskaoamit

11.1.1 Áŋgiruššansuorggit - álgoálbmogiid vuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Álgoálbmotvuoigatvuođat	1 403	1 576	-173	-11,0 %
Dásseárvu	662	454	208	45,8 %
Submi	2 065	2 030	35	1,7 %

11.2 Sámi ovttasbargu

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvvojit ja ovddiduvvojit sihke ovttaskas nátionála stáhta siskkobealde ja stáhtarájaid rastá.

Sámit leat sihke álbmot ja álgoálbmot sin árbevirolaš guovlluin Suoma, Norgga, Ruota ja Ruošša stáhtarájaid siskkobealde. Mis lea oktavuoha oktasaš historjjá, kultuvrra ja sámegielaide bokte, ja min árbevirolaš eana-, vuotna- ja riddoguovlluid geavaheami bokte daidda gullevaš resurssaiguin. Oktavuoha sámiid gaskka riikarájaid rastá lea mearrideaddji deatalaš árbevieruid bisuheapmái ja

sámi oktasašvuoda ja girjáivuoda ovddideapmái. Dát bargu dahkkojuvvo earret eará Sámi Parlamentáralaš Ráđi (SPR) bokte mii lea parlamentáralaš sámi jietna riikkaidgaskasaččat ja mii galgá gozihit sámiid beroštumiid riikarájaid rastá. Mihttomearrin lea ahte Sámi Parlamentáralaš Rádis galgá lea institušuvnnalaš ovttasbargu áššiin mat gusket sámiide mángga riikkas, dahje sámiide go lea okta álbmot. Dán rádis leat Norgga beale Sámedikkis 7 delegáhta.

Sámi Parlamentáralaš Rádi bokte ja ovttasráđiid Sámiráđiin áigu Sámediggi váldit álgaga dasa ahte namuhuvvo lávdegoddi mii čielggada sámi ráđjanjeaidima, oanehisáiggi ja guhkesáiggi doaibma-bijuiguin. Guhkesáiggi mihttomearri lea boahhtevaš oktasaš sámi álbmotválljen orgána. Oanehat áigeperspektiivvas mii áigut vuoruhit doaibmabijuid mat harmoniserejit váлгаortnegiid, nu go oktasaš válgabeaivvi.

11.3 Davviguovllut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ceavzilis ahtanuššan davvin ássi álbmogiidda.

Sihkkarastin dihtii ceavzilis ahtanuššama davviguovlluin lea deatalaš bargat ovtas sihke álgoálbmotásahusaid, beroštupmiorganisašuvnnaid, ealáhuseallima ja almmolaš eiseválddiid gaskka. Danne lea Sámediggi árjjalaš arenain gos lea sáhka davviguovlopolitihka birra, sihke nátionála dásis ja riikkaidgaskasaččat, earret eará Davviguovloforumii ja riikkaidgaskasaš konferánssaide searvama bokte gos fáddán lea davviguovlopolitihka.

11.4 Álgoálbmotvuoigatvuođat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- ON álgoálbmotvuoigatvuođajulggastus lea heivehuvvon láhkadahkosiin ja geavatlaš politihkas.

Álgoálbmogiin lea iešmearridanriekti. Dán rievtti olis mearridit sii friija sin politihkalaš sajádaga ja ovdánahttet friija sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama. Iešmearrideapmái gullet maiddá vuoigatvuođat mat čatnasit álgoálbmogiid dearvvašvuhtii, ohppui, oahpahussii iežas gillii ja iežaset kultuvrra birra, mediaide, vuoingnalaš ja oskkoldat árbevieruide, vuoigatvuhtii suodjalit ja ovddidit sin kulturárbbi, árbedieđuid ja kulturilbmamiid. Dasto eana- ja čáhcevuogitvuođat, vuoigatvuođat guovlluide ja resurssaide mat leat álgoálbmogiid kultuvrra luondduvuđđosat. Sámediggi bargá earret eará dan ala ahte oččodit dan ahte álgoálbmogiid ovddastuslaš iešstivrenorgánat beasašedje iešheanalit searvat ON-čoahkkimiin mat gusket álgoálbmotáššiide ja ON álgoálbmogiid 2014 máilmmikonferánssa (WCIP) loahppadokumeantta čuovvuleapmi.

11.4.1 Čoahketabealla - álgoálbmogiid vuoigatvuođat

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Doarjagat riikkaidgaskasaš bargu - njuolggodoarjja	1 103	1 076	27	2,5 %
51100 Riikaigaskasaš álgoálbmotbargu - prošeakta a)	300	500	-200	-40,0 %
Submi	1 403	1 576	-173	-11,0 %

a) 2018is lei poastta namma WCIP čuovvuleapmi - prošeakta.

11.4.2 Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
50000 Barentsčállingoddi IKS	391	381	10	2,6 %
50100 Sámiráđđi - Norgga juogus	427	417	10	2,4 %
50200 Mama Sara Education Foundation	173	169	4	2,4 %
50300 Docip	112	109	3	2,8 %
Submi	1 103	1 076	27	2,5 %

11.4.3 Barentsčállingoddi IKS - njuolggodoarjja

Sámediggi addá doarjaga Barentsčállingoddái. Doarjja manná Barents Indigenous Peoples' Office (BIPO) doibmii Murmánskkas mas Barentsčállingottis lea hálddahuslaš ovddasvástádus. BIPO lea bargogaskaoapmi ja bálvalánasahus ovttasbargguin álgoálbmogiiguin Barents Euro-Arctic guovllus. BIPO:s lea maiddái oasseovddasvástádus čállingottis mii čatnasa the Working Group of Indigenous Peoples in the Barents Euro-Arctic Region (WGIP). BIPO váldomihttomearri lea doallat oktavuoda ja ovddidit oktavuodaid álgoálbmogiiguin Murmánska guovllus, Karela Republihkas ja Nenets autonome Okrug:is Barentsis ja Norggas. Barentsčállingoddái IKS várrejuvvo njuolggodoarjja 389 000 ruvno 2019:s.

11.4.4 Sámiráđđi - Norggabeale juogus - njuolggodoarjja

Sámiráđđi lea Norgga, Ruota, Ruošša ja Suoma sámi organisašuvnnaid ovttasbargoorgána. Sámiráđi váldomihttomearrin lea ovdánahttit sámi beroštumiid ja vuoigatvuodaid, ja ahte sámít dohkkehuvvojit oktan álbmogin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála vuoigatvuodaiguin mat leat sihkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láhkadahkosiin. Sámiráđđi bargá maiddái sámi oktiigulleašvuoda nannemiin oktan álbmogin riikarájaid rastá. Dasa lassin searvá Sámiráđđi riikkaidgaskasaš proseassaide mat gusket álgoálbmogiidda, olmmošvuoigatvuodaide ja birrasii Ártkisis. Sámiráđđi lea organiserejuvvon nu ahte juohke riikkas lea sierra juogus. Sámediggi juolluda doaibmadoarjaga Sámiráđđái - Norgga beale juhkosii. Sámiráđđái Norgga beale juhkosii juolluduvvo 427 000 ruvno 2019:s njuolggodoarjjan.

11.4.5 Mama Sara Education Foundation - njuolggodoarjja

Mama Sara Education Foundation lea Norgga unnimus eaktodáhtolaš veahkkeorganisašuvdna mas bása lea Guovdageainnus. Organisašuvdna veahkeha árjjalaččat masaimánáid Tanzanias beassat skuvlla vázzit fáttarortnega bokte, ja čohkke ruđaid masaimánáid skuvlavistái. 2017:s gárvánii skuvlavisti Loliondos mii geigejuvvui skuvlaeiseválddiide Loliondos. Organisašuvdna áigu joatkit ovttasbarggu Loliondoin ja lea plánemin ođđa proševtta Engarukas. Organisašuvnna solidaritehtabargui juolluda Sámediggi danne njuolggodoarjaga dán barggu nannemii. Mama Sara Education Foundation-organisašuvdnii várrejuvvo njuolggodoarjja 173 000 ruvno 2019:s.

11.4.6 Docip - njuolggodoarjja

Indigenous peoples' centre for documentation, research and information, Docip lea internationála álgoálbmotorganisašuvdna mas lea kantuvra Genève. Docip lea diehtujuohkin- ja dokumentašuvdnaguovddaš, mii maid bargá álgoálbmogiidda guoski dutkamiin.

Doarjjaortnega ulbmil lea nannet dan veahki maid ása hus addá álgoálbmogiidda iešguðege čoa hkkimiid oktavuodas ON-vuogádagas. Docip:ii várrejuvvo njuolggodoarjja 112 000 ruvno 2019:s.

11.4.7 WCIP-prošeavtta čuovvuleapmi - prošeakta

World Conference of Indigenous Peoples (WCIP) mii dollojuvvui 2014:s buvttihii dokumeantta doaibmabijuiguin mii galgá čuovvuluvvot. Čuovvulan dihtii dáid doaibmabijuid ja doaibmabijuid mat leat Sámedikki riikkaidgaskasaš dieđáhusas, áigu Sámediggi 2019:s váikkuhit hálddahuslaš čat ja ekonomalačat doaibmabijuid čuovvuleami oktavuodas. Dat leat earret eará loahppašiehtadallamat álgoálbmogiid stáhtusa ja ovddastusa birra ON-vuogádagas, ja váikkuhit doarjjadoaimmaiguin riikkaidgaskasaš álgoálbmotvuoigatvuođafoandda ásaheami oktavuodas; Ája Indigenous Peoples' Rights Foundation. Dán prošeaktii várrejuvvo 500 000 ruvno 2019:s.

11.4.8 Duohtavuoda- ja seanadankommišuvdna

Stuorradiggi ása hii geassemánus 2018 Duohtavuoda- ja seanadankommišuvdna mii galgá čielggadit eahperievtti ja dáruiduhttinpolitihka sámiid, kvenaid ja norggasuopmelaččaid guovdu. Kommišuvdna galgá buktit barggus Stuorradiggái 2022:s. Sámediggi lea sámi álbmotválljen orgána ja áigu čuovvut dárkilet dán barggu.

11.5 Ovttaárvosašvuohta ja solidaritehta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Čájehuvvo solidaritehta eará álgoálbmogiiguin.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbmotrievttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid maiguin nannejuvvojit máilmmi álgoálbmogiid vuoigatvuođat. Go leat álgoálbmot ovtta máilmmis riggámus riikkain, de lea mis solidáralaš geatnegasvuohta veahkehit vai eará álgoálbmogiid dilli buorránivččii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatalaš min vuoigatvuođaid ja beroštumiid ovdánahttimii ja goziheapmái ruovttus.

11.6 Dásseárvu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Dásseárvosaš sámi servodat ovttalágan vuoigatvuođaiguin ja vejolašvuođaiguin buohkaide.

Vuolggasadji dán mihttomearrái lea ahte dásseárvu guoská buot servodatsurggiide ja galgá leat integrerejuvvon oassi min barggus, beroškeahhtá earret eará sohka bealis, doaibmanávccain, etnalašvuođas ja seksuála sojus. Danne lea dásseárvu bealli mii guoská buot politihkkasurggiide Sámedikkis, ja dásseárvu galgá danne leat integrerejuvvon oassi juohke fágasuorggis. Bargu rievdadit Sámedikki doaibmaplána dásseárvvu ektui boahtá leamen vuoruhuvvon fáddá.

Álgoálbmotnissonat leat hárve mielde mearrádusproseassain. Áššit mat gusket álgoálbmotnissoniidda dávjá dahkkojuvvojit oaidnemeahttumin riikkaidgaskasaš vuoigatvuođaproseassain. Dasa lassin šaddet áššit mat gusket álgoálbmotnissoniidda dávjá oaidnemeahttumin doppe gos álgoálbmotáššit

váldojuvvojit ovdan. Álgoálbmotnissoniin bohtet dadistaga nannoseappot gáibádusat dan birra ahte sii fertejit searvvahuvvot mearrádusproseassain ja arenain mat gusket álgoálbmogiidda.

11.6.1 Čoahkketabealla - dásseárvu

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
27100 Veahkaválddálášvuotta lagas oktavuodain sámi servodagas	350	150	200	133,3 %
Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide	312	304	8	2,6 %
Submi	662	454	208	45,8 %

11.6.2 Veahaváldi lagaš oktavuodain sámi servodagas

Veahkaváldi lagaš oktavuodain lea servodatváttisvuotta maidái Sámis, ja gáibida eanet dihtomielalášvuoda fáttá birra ja ulbmillaš doaibmabijuid eastadeami siskkobealde, bálvalusfálaldaga guoskevaččaide ja fágaolbmuid gelbbolašvuoda buorideami. Sámediggi háliida leat mielde dán proseassas, ja áigu bargat dan ala ahte bidjat fokusa fáddái nátionálalaččat ja riikkaidgaskasaččat. Mii háliidat bidjat eavttuid stáhta doaibmabijuid hábmemii dán suorggis. Prošeakta “veahkaváldi lagaš oktavuodain sámi servodagas”, mii lea iskan veahkkeapparáhta gelbbolašvuoda sámi veahkaválddálášvuoda gillán olbmuid ektui galgá čuovvuluvvot 2019:s.

Dat galget dollojuvvot fagábeaivvit ja seminárat, ja galgá veardiduvvot vejolašvuotta doarjut nu ahte lágiduvvo riikkaidgaskkaš nissonkonferánsa Sámis. Dán bargui várrejuvvo 350 000 ru 2019:s.

11.6.3 Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
56400 Sámi NissonForum/Samisk kvinneforum	189	184	5	2,7 %
56300 Norgga Sáráhká Samisk kvinneorganiasjon	123	120	3	2,5 %
Submi	312	304	8	2,6 %

11.6.4 Sámi NissonForum/Samisk kvinneforum - njuolggodoarjja

Sámi NissonForum lea sámi nissonolbmuid ja sohka bealdásseárvu resursaguovddáš sámi perspektiivvas. SNF bargá sámenissoniid váikkuhanfámu buorideami ovddas servodagas, movttiidahtá sámi nissoniid bargat ja ovdánit iežaset eavttuid mielde, ja bargá dan ala ahte ášahuvvošii sámi resursaguovddáš mas sohka beal- ja dásseárvoáššit leat fokusis. Dasa lassin bargá dan ala ahte sámi nissonolbmuid eallin ja bargu, sihke historjjálaččat ja dál, duodaštuvvo ja oainnusmahttojuvvo. Sámi NissonForumii várrejuvvo 189 000 ruvno 2019:s njuolggodoarjjan.

11.6.5 Norgga Sáráhká sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja

Norgga Sáráhká sámi nissonorganisašuvdna lea ovtasbargoorgána sámi nissonolbmuid áššiin Sámis. Organisašuvdna ovdánahtá ja ovddida sámi nissonolbmuid váikkuhanfámu servodagas dan bokte ahte dihtomielalažžan dahká sámi nissonolbmuid ja almmáiolbmuid dásseárvui, váikkuha mearrádusdahkkiide, sámi mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuid buorideapmái, nissonkultuvrra oainnusmahttimii ja vuorasolbmuid eallinkvalitehta buorideapmái. Organisašuvdna bargá ovtas

maiddái eará álgoálbmot-nissonorganisašuvnnaiguin ja nationála ja riikkaidgaskasaš nissonorganisašuvnnaiguin. Norgga Sáráhkka sámi nissonorganisašuvdnii várrejuvvo 123 000 ruvno 2019:s njuolggodoarjjan.

12 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttu:

- Nanosmahttojuvvon sámi giella, kultuvra ja servodateallin.

Gielddat leat okta deaŋaleamos Sámedikki ovttasbargoasálaččaiguin. Gielddat dat vuosttažettiin láhččet bálvalusaid sámi álbmoga várás go guoská gillii, bajásšaddamii ja oahpahussii, dearvvašvuoda ja sosiála áššiide, kultuvrii, ealáhusaide ja areálageavaheapmái.

Sámediggi bargá dan ala ahte láhččojuvvojit dilit nu ahte sámi álbmogis alddis, iežas eavttuid mielde, galgá leat vejolašvuhta ovddidit iežas servodaga, giela ja kultuvrra buoremus lági mielde. Dán ovddasvástádusa ii galgga Sámediggi, iige sáhte dahje hálitge okto guoddit. Sámediggi háliida nannet ovttasbarggu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin. Searvevuodašiehtadusaid ja ovttasbargošiehtadusaid ásaheami bokte gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin, ja eará guovddáš ásaheamiiguin jos daid doaibma guoskkaha sámi beroštumiid.

Sámediggi áigu 2019:s bargat earenoamážit dálá guoibmevuodabarggu nannemiin ja ođđa guoibmevuodabarggu ásaheamiin báikkálaš ja regiovnalaš eiseválddiiguin, mas mihttomearrin lea searválágaid loktet sámi ásaheamiid.

12.1 Ovttasbarggu váikkuhangaskaoamit

12.1.1 Áŋgiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Regionála ovttasbargu	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	2 000	2 000	0	0,0 %

12.2 Regionála ovttasbargu

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Árijalaš ja ulbmildidolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Sámediggi lea sorjavaš ovttasbarggus eará oasálaččaiguin juksan dihtii bohtosiid min barggus. Sámediggi lea dahkan ovttasbargošiehtadusaid Finnmarkku fylkkagielddain, Romssa fylkkasuohkaniin, Norlándda fylkkasuohkaniin ja fylkkagielddaiguin máttasámeguovllus (Norlándda ja Trøndeláhka).

Sámediggi lea vuolláičállán ovttasbargošiehtadusaid gávpotgielddaiguin Oslo, Bådádđjo ja Romsa. Ovttasbargošiehtadusaid áigumuššan lea gozihit sámi giela ja kultuvrra sámi álbmoga várás dain gielddain. Dasto láhččojuvvo ovttasbargošiehtadusaid bokte eanet rabas ja luohitevaš gulahallan diliid birra mat gusket sámiide. Šiehtadusaid čuovvuleapmi dáhpuhuvvá doaibmabijuid bokte iešguđege fágakapihttaliid siskkoalealde bušeahhtas.

12.2.1 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
45000 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	2 000	2 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide:

- Árrjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Vuoruheamit 2019:s doarjjaortnegis - Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide:

- Ovttasbargoprošeavttat fylkkagiellaiguin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.
- Ovttasbargoprošeavttat gávpotgiellaiguin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.

13 Politihkalaš dási

13.1.1 Čoahkketabealla - politihkalaš dási

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Politihkalaš dási doaibmagolut	29 303	28 642	661	2,3 %
Politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit	9 801	9 590	211	2,2 %
Submi	39 104	38 232	872	2,3 %

13.2 Politihkalaš dási doaibmagolut

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
1010 Sámedikki dievasčoahkkin	13 176	11 684	1 492	12,8 %
1110 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi	1 675	1 634	41	2,5 %
1111 Sámedikki fágálávdegottit	781	762	19	2,5 %
1120 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	950	927	23	2,5 %
1310 Sámi parlamentáralaš ráđđi	705	912	-207	-22,7 %
1510 Sámediggeráđđi	10 876	10 611	265	2,5 %
1910 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL)	410	400	10	2,5 %
1920 Sámedikki vuorasiidráđđi	454	443	11	2,5 %
1930 Sámedikki váiddalávdegoddi	276	269	7	2,6 %
1010 Dievasčoahkkinsála odasmahttin	0	1 000	-1 000	-100,0 %
Submi	29 303	28 642	661	2,3 %

13.2.1 Hálldahuslaš resurssat - dievasčoahkkinstába

14. kapihtalis - Hálldahuslaš dási- leat dievasčoahkkinstába bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.

Stábas leat 5 jahkedoaimma. Dievasčoahkkinstába ovddasvástádus ja bargun lea gozihit parlamentáralaš doaimma Sámedikkis, ja áššemeannudit čoahkkinjođihangoddái ja plánat lávdegoddečoahkkimiid. Dasa lassin lea dievasčoahkkinstábas ovddasvástádus Sámedikki jienastuslogus, ovddasvástádus sámediggeválggaid plánemis ja čađaheamis ja ođđa sámedikki rahpamis, váiddaáššiid meannudeamis maid sámediggeráđđi sádde Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddái ja doaimmahit Sámedikki váiddalávdegotti čállindoaimmaid.

Sámediggi galgá leat ovdagovvan sámegiela geavaheamis ja lea dievasčoahkkináššis 20/16 mearridan ahte áirasiidda galgá addojuvvot vejolašvuotta beassat geavahit sámegiela sihke lávdegoddečoahkkimiin ja go áirasat čoahkkanit dievasčoahkkimii. Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan ahte dokumeanttat galget jorgaluvvot sámegillii (sihke davvi-, julev- ja lullisámegillii), lávdegodde- ja dievasčoahkkinčoahkkimat galget dulkojuvvot sámegillii ja áirasat galget oažžut iežaset sáhkavuoruid jorgaluvvot sámegillii.

13.2.2 Sámedikki dievasčoahkkin

Dán poasttas leat ruđat Sámedikki dievasčoahkkimii, fágálávdegottiide ja joavkkuide. Sámedikki dievasčoahkkimii várrejuvvo 12 884 000 ru 2019:s.

13.2.3 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi

Čoahkkinjođihangotti bušeahtas várrejuvvojit ruđat dievasčoahkkinjođiheaddji bálkái, čoahkkinjođihangotti buhtadusaide ja mátkegoluide, go leat eará čoahkkimiin go dievasčoahkkimiin, ja dievasčoahkkinjođiheaddji mátkegoluide dan oktavuodas go lea eará doaimmas Sámedikki ovddas. Dievasčoahkkinjođiheaddji buhtadus lea 80 % presideantta buhtadusas.

Sámedikki ášši 17/06 mearrádusa vuodul Njuolggadusat ruđaid geavaheapmái Sámedikki politihkalaš joavkkuide, maid dievasčoahkkinjođiheaddji hálldaša, várrejuvvo 50 000 ru joavkoruđaid revisoradohkkeheapmái ja ruhtan opposišuvnna bargoeavttuide.

Sámedikki ášši 20/16 ja ášši 25/18 mearrádusaid vuodul várrejuvvo 292.000 ru sámegielkurssaide Sámedikki áirasiid várás. Ruđaid hálldaša dievasčoahkkinjođihangoddi.

Ruđain mat leat várrejuvvon dievasčoahkkinjođihangoddái lea mielde buhtadus Sámedikki nammadan lahttui ja várrelahttui Finnmárkkuopmodaga bearráigeahččanlávdegottis, 45 000 ru. Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddái várrejuvvo 1 967 000 ru 2019:s.

13.2.4 Sámedikki fágálávdegottit

Fágálávdegottiid njuolggadusain boahtá ovdan ahte lávdegottit sáhttet dahkat mátkkiid ja báikediđoštallamiid oahpásmuvvan dihtii áššiide maiguin barget. Dasto čuožžu ahte lávdegottit sáhttet searvat čoahkkimiidda/semináraide/konferánssaide jos dárbbasit ođđa dieđuid áššiin maiguin lávdegoddi bargá. Sámedikki fágálávdegottiide várrejuvvo 781 000 ru 2019:s.

13.2.5 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Bearráigeahččanlávdegoddi galgá čađahit parlamentáralaš bearráigeahču ja bearráigeahččat stivrejumi dan doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušeahta bokte. Dasa gullá maiddái bearráigeahččat Sámedikki jahkereketdoalu ja Riikkarevišuvnna vejolaš mearkkašumiid rehketdollui. Lávdegoddi sáhtta čađahit iskkademiid Sámedikki hálldahusas, jos dan gávnnahe dárbbaslažžan.

Bearráigeahččanlávdegoddi ovddida evttohusa Sámedikki dievasčoahkkimii dain áššiin maid dat meannuda, juogo sierra áššin dahje lávdegotti jahkediđáhusas.

Sámediggi lea dahkan rámmašiehtadusa advokáhtafitnodagain Søstrene Åsfjord AS bálvalusaid oastimis Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái. Bálvalusaide gullá earret eará veahkki ráhkadit doaibmaplánaid bearráigeahččanlávdegotti barggu várás bearráigeahččanlávdegotti njuolggadusaid vuodul, bearráigeahččanlávdegotti áššiid čielggadeapmi ja áššeráhkkanepmi ja veahkki diehtajuohkin- ja gulahallangažaldagain. Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái várrejuvvo 950 000 ru 2019:s.

13.2.6 Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR)

Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR) lea Ruota, Suoma ja Norggas sámedikkiid parlamentáralaš ovtasbargoorgána, ja mas Ruošša beale sámiin lea bissovaš ovddastus. Iešguđege sámedikkis mákset iežaset sáttagottiid goluid SPR-čoahkkimiidda searvamii ja eará ovddastussii.

Sámi Parlamentáralaš ráđđái várrejuvvo 705 000 ru 2019:s.

13.2.7 Sámediggeráđđi

Poasttas máksojuvvo buhtadus presidentii, njealji ráđđelahttui, ja guovtti politihkalaš ráđđeaddái, ja das lea ruhta sámediggeráđi mátkegoluide ráđđečoahkkimiidda ja eará doaimmaid oktavuodas Sámedikki ovddas.

Sámedikki presideantta buhtadus čuovvu ráđđehuslahtuid buhtadusa, ja lea 80 % das.

Sámediggeráđi eará lahtuid jahkebuhtadus lea 75 % presideantta buhtadusas. Sámediggeráđđái várrejuvvo 10 876 000 ru 2019:s.

13.2.8 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)

SáNul ásahuvvui bissovaš orgánan 2003:s. Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul) lea ásahuvvon nannet sámi nuoraid váikkuhanvejolašvuođa Sámedikki politihkkii. SáNul lea maiddái ángiruššan riikkaidgaskasaččat sámi ja álgoálbmoga nuoraid politihkain. SáNul:s leat vihtta bistevaš lahttu maid Sámediggeráđđi nammada. SáNul lea ožžon bistevaš mandáhta ja organiserema Sámedikki dievasčoahkkimis. Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi várrejuvvo 410 000 ru 2019:s.

13.2.9 Sámedikki vuorasiidráđđi

Vuorasiidráđđi lea sámediggeráđi ráđđeaddiorgána ja galgá veahkehit ráđi hábmet Sámedikki vuorasiidpolitihka. Vuorasiidráđis lea govda geográfalaš ovddastus. Sámedikki vuorasiidráđđái várrejuvvo 454 000 ru 2019:s.

13.2.10 Sámedikki váiddalávdegoddi

Sámediggi ásahii 2011:s Sámedikki váiddalávdegodti doarjjaáššiid várás. Ásaheami áigumuš lea sihkarastit ahte Sámedikki doarjjahálldašeapmi doahttala hálldašanlága njuolggadusaid váiddameannudeami birra. Sámedikki váiddalávdegoddi várrejuvvo 276 000 ru 2019:s.

13.3 Politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
62000 Sámedikki politihkalaš joavkkut	3 799	3 706	93	2,5 %
62100 Opposišuvnna bargoeavttu	1 485	1 449	36	2,5 %
55000 Sámi váttdoorganisašuvnnaide	2 819	2 750	69	2,5 %
56000 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis	523	510	13	2,5 %
80100 Sámiguoski statistihka Norggas	375	375	0	0,0 %
86000 Sámediggeválggaid dutkan	800	800	0	0,0 %
Submi	9 801	9 590	211	2,2 %

13.3.1 Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide

Doarjjaortnega doarjjaoažžut ja olahusjoavku:

Joavkkut sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievddan 28.11.07.

Ortnega hálldaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válldi.

Doarjja opposiisuvnna bargoeavttuide:

Doarjjaortnega doarjjaoažžut ja olahusjoavku:

Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievddan 28.11.07, ja mat leat meroštallan ahte gullet opposiisuvdnii.

Ortnega hálldaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válldi. Dat várrejuvvo 3 799 000 ru dán ohcanvuđot doarjjagii.

13.3.2 Opposiisuvnna bargoeavttut

Sihkkarastin dihtii opposiisuvdnii buriid bargoeavttuid Sámedikkis, várrejuvvojit jahkásaččat ruđat politihkalaš opposiisuvnna joavkkuid doibmii. Dasa várrejuvvo 1 485 000 ru 2019:s.

13.3.3 Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
55000 Sámi válдоorganisašuvnnaide	2 819	2 750	69	2,5 %
Submi	2 819	2 750	69	2,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide:

- Bisuhit mánggalágan organisašuvdnaeallima ja sihkkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuodu.

Doarjjaoažžut ja doarjjaortnega olahusjoavku:

- Norgga Sámiid Riikasearvi
- Sámi Álbmotlihttu

13.3.4 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
56000 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis	523	510	13	2,5 %
Submi	523	510	13	2,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis:

- Sihkkarastit ruhtadanvuodu organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis.

13.3.5 Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Statistihkalaš guovddášdoaimmahagain (SGD) sámi guoski statistihka buvttadeamis. Ruđat mannet publikašuvnna buvttadeapmái, sámi statistihkkii, mii almmuhuvvo juohke nuppi jagi. Sámedikki vuodđooaidnu lea ahte sámi guoski statistihka galgá buvttaduvvot SGD bokte. Sámediggeráđđi áigu 2019:s ovddidit ášši dievasčoahkkimii, sámi guoski statistihka buvttadeamis. Šiehtadussii várrejuvvo 375 000 ru 2019:s.

13.3.6 Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Servodatdutkama instituhtain sámediggeválgga dutkamis. Dutkanprošeavtta ulbmilin sámediggeválgga birra lea buoridit máhtu sámi válgadutkangelbbolašvuoda birra ja ovdánahttit dan, man oktavuodas deattuhuvvojit sámi kultuvrralaš ja gielalaš bealit. Šiehtadussii várrejuvvo 800 000 ru 2019:s.

14 Hálldahusdási

	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Báلكá ja sosiála golut a) b) c)	94 072	89 680	4 392	4,9 %
Eará doaibmagolut	39 893	39 070	823	2,1 %
Submi	133 965	128 750	5 215	4,1 %
a) 3 000 000 ruvnno lea sirdon 12000 Sámi Giellagáldu deike. Dát guoska 4 virgái.				
b) 850 000 ruvnno sirdojuvvon 41000 Gelbbolašvuodavudot kulturealáhusain deike. Dát guoska 1 virgái.				
c) 1 700 000 ruvnno lea fievriduvvo ruovttoluotta 35001 Vistesuodjalus proševttaide.				

Postii gullet:

- Sámedikki hálldahusa báلكkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda buorideapmi. Dát guoská Sámedikki 7 fágaossodahkii ja dievasčoahkkinstábii. Váldooassi goluin leat báلكkát ja bargiidgolut. Buohkanassii leat Sámedikkis 2018:s sullii 143 jahkedoaimma.
- Hálldahusa ja politihkalaš jođiheddjiid oktasaš doaibmagolut. Dasa gullet gálvvut ja bálvalusat, viessoláigu, el-rávdnji, oppalaš investeremat ja investeremat DGT-reaidduide.
- Várrejummi sámediggevistti bajásdoallan- ja divvungoluide.

Poasttas leat maiddái golut mat čatnasit dieđáhusbargui 2019:s.

Čuovvovaš dieđáhusat galggašedje čađahuvvot 2019:s

- Sámediggedieđáhus sámi mánáidgárdefálaldaga birra.
- Sámediggedieđáhus sámi ealáhusaid birra.
- Sámediggedieđáhus sámi mediaid birra.
- Sámedikki dásseárvopolitihkalaš dieđáhus.

14.1 Sámedikki hálddahus

14.1.1 Organisašuvdnakárta

Lassin daidda fágaossodagaide mat leat namuhuvvon fágakapihttaliin, leat Sámedikki čuovvovaš hálddahuslaš ovtadagat:

- Direktevrra stába
- Hálddahusossodat (HÁL)
- Gulahallanossodat (GUL)

14.1.2 Direktevrra stába

Stábas lea 2 jahkedoaimma.

14.1.3 Hálddahusossodat (HÁL)

Ossodagas leat 35 jahkedoaimma ja vihtta juhkosa:

- Juogus DGT ja doaimma várás.
- Arkiivajuogus.
- Bargiidjuogus.
- Ekonomijajuogus.
- Bušeahtta ja ovttahttinjuogus.

Hálddahusossodagas lea ovddasvástádus earret eará mašiidnagálgvuid ja prográmmagálgvuid oastimis ja doaimmas hálddahussii ja politihkkariid várás, arkiiva hálddašeapmi, bargiidpolitihkka ja bargiid čuovvuleapmi, bálkávuoágadaga administreren, rehketoallovuoágat ja oastimat, sámediggevistti doaimma, siskkáldas bearráigeahččan ja sihkarvuohta. Ossodagas lea maidái bajimuš ovddasvástádus Sámedikki bušeahtas, jahkedieđáhusas, dieđáhusbarggus, doarjjanjuolggadusain ja digitaliseremis Sámedikkis.

14.1.4 Gulahallanossodat (GUL)

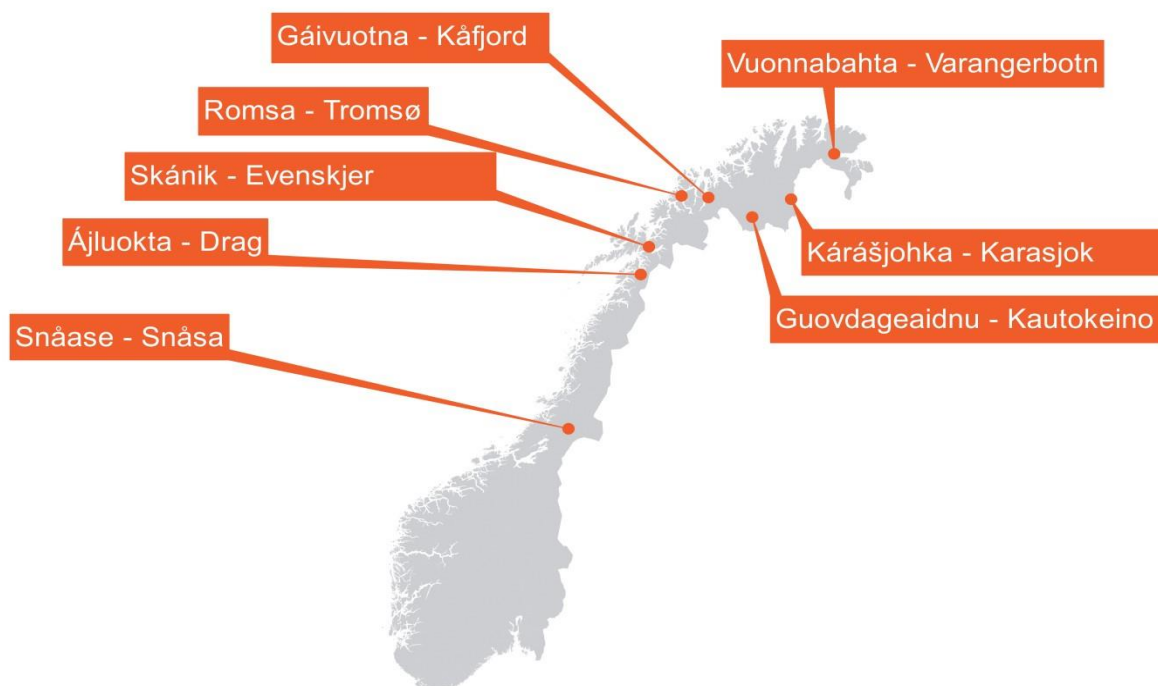
Ossodagas leat 12 jahkedoaimma ja guokte juhkosa:

- Gulahallanjuogus.
- Girjerádjojuogus.

Gulahallanossodagas lea ovddasvástádus Sámedikki diehtujuohkin- ja gulahallandoaimmas, sámediggeráđi geavatláš čoahkkinláhčimis ja Sámedikki bibliotehkadoaimmas.

14.1.5 Sámedikki kánturstruktuvra

Sámedikki kánturstruktuvra lea geográfalaččat lávdaduvvon 8 iešguđege báikái mat leat:

Sámedikkis lea dan rájes go dat ásahuvvui leamaš lávdahálddahus ja váldohálddahus lea oppa áiggi leamaš Kárášjogas. Sámedikki kantuvrrat leat deatalaččat sámi guovlluin. Dat leat veahkehan čohkket buriid fágabirrasiid ja deatalaš gealbobargosajiid viehka smávva bargomárkaniin. Sámediggi lea lihkestuvvan oažžut dakkár lávdaduvvon kánturmáile mas gealbobargosajit eai leat sorjavaččat báikkis.

14.2 Hálldahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri

Min árvvut govvidit movt mii galgat deaivvadit ja láhttet earáiguin, sihke siskkáldasat ja olggo bealde. Dát galgá leat vuodđun movt mii deaivvadit birrasiguin. Muđui galget árvvut ipmirduvvot vuodđovuordámuššan movt mii čoavdit min bargguid. Árvvut galget váikkuhit olles min organisašuvnna ja vuhttot min organisašuvnna kultuvrras, leat oidnosis earáide, ja deattuhuvvot sihke buriid ja heajos áiggiid.

Min árvvut leat:

Sámi identitehta:

- Mii leat rámis go ovddastit sámi álbmoga.
- Girjás Sápmi.

Rabasvuohta:

- Min eallima oidnet olggobealde servodat ja mii oaidnit servodaga.
- Jođiheaddjit mitalit čielgasit mihttomeriid.
- Mis leat čáhkkilis proseassat.
- Mis leat arenat ealli digaštallamiidda, rábmái ja moaitimii ja vuogádat diedihemiide.

Verddevuohta - ovttasbargu ja doahttaleapmi goabbat guvlui.

- Mii gullat oktii, veahkehit guhtet guoibmámet ja dahkat guhtet guoibmámet buorrin.
- Mii čáhkket saji.
- Mii árvvusatnit buohkaid.

Geavaheaddjái fokus:

- Mis lea fokus geavaheddjiid dárbbuide.
- Mii leat beaktilat resurssageavaheamis.
- Mii leat profeššunealla ja addit kvalitehta.
- Mii váldit vuhtii birrasa.

14.2.1 Hálldahusa bajimuš mihttomearit

Sámediggi galgá leat rabas, álki geavaheaddjái ja čáhkkil - Sámediggi álbmoga várás. Oktavuohta sámi álbmogiin galgá álo leat vuodđun Sámedikki politihka ovddideamis. Sámedikkis galgá maid iežas barggus leat buorre gulahallan guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin.

Sámediggi galgá buktit buriid rámmaid sámi giela, kultuvrra ja servodaga ovddideapmái.

Aktiivvalaš gulahallama bokte servodagain addit mii ávkkálaš ja áigeguovdilis bálvalusaid main lea buorre kvalitehta.

Ávkkálaš bálvalusat sámi servvodagas Nyttige tjenester i det samiske samfunnet

Gulahallan ja buorre beaggin
Kommunikasjon og godt omdømme

Duddjon
Utføre, produsere, utvikle

14.2.2 Gelbbolašvuodálokten sámegielas

Sámedikki hálddahus bargá giellagelbbolašvuoda loktemiin iežamet bargiid gaskkas. Mihttomearrin lea oažžut eanet arenaid siskkáldasat gos sámegiella geavahuvvo bargogiellan, nu ahte eat dárbbáš dulkka dahje jorgalanbálvalusaid.

14.2.3 Bargobiras

Mihttomearri min bargobiraspolitihkain lea oažžut bargosaji mii lea buorre, mii ovdánahtta, duhtada ja lea oadjebas buot mielbargiide. Dán mii olahat go láhčit saji dearvvašvuhtii, birrasii ja sihkarvuhtii buot bargguin maid mii bargat bargosajis ja viidáseappot movttiidahttit jođiheddjiid ja mielbargiid leat mielde háhkamin buori bargosaji. Buori bargosajis lea árvu sihke ovttaskas bargái ja mielddisbuktá maid buori mihttoolaheami.

15 Mearkkašumit ášši 065/18 meannudeamis

Plána ja finansalávdegoddi

Mearkkašupmi ovddiduvvon Bargiidbellodaga (BB) Ronny Wilhelmsen bokte. Lávdegotti miellahtut Bargiidbellodaga (BB) Tom Christer Sottinen ja Synnøve Søndergaard dorjot:

Mearkkašupmi 1

Bargiidbellodaga molssaektosaš 2019 stáhtabušehtas vuoruhit mii lasáhusa juolludussii Sámediggái ja sámi ulbmiliidda, oktiibuot lea lasáhus 88 miljon ru.

Bargiidbellodaga molssaektosaš 2019 stáhtabušehtas lea várrejuvvon álggahan juolludus Beaivváš sámi našunalateáhterii 10 miljon ru.

Boahte jahkái vuoruhit mii nannet ja lasihit ángiruššama oahpponeavvuide sámegillii. Mas mielde lasáhus gielalaš oahpponeavvuid digitaliseremii.

Stuorra dárbu lea maidái ruðaide mánáidsuodjalussii, ja psykalaš dearvvašvuodabálvalussii ja dát dárbu ferte biddjojuvvot boahte jagi bušehtas.

Dán livččii Bargiidbellodaga molssaektosaš bušehtta mearkkašan Sápmai 2019:s.

Bargiidbellodaga molssaektosaš 2019 stáhtabušehta vuodul

Ruðat Sámedikki geavahussii		
Mánáidsuodjalus	1 000 000	merkejuvvon
Sámedikki bálká ja haddegoarknjun	12 000 000	1. gč vuelde
Sámedikki bálká ja haddegoarknjuma bázahallan	9 000 000	2. gč vuelde
Digitála oahpponeavvut	13 000 000	
Bååstede	7 000 000	
Sámi mánáidgárddit	5 000 000	3. gč vuelde
Ođđa girjebussiid investeren	4 000 000	4. gč vuelde
Submi Sámedikki geavahussii	51 000 000	
Ruðat eará sámi ulbmiliidda		
Beaivváš sámi našunalateáhter álgín	10 000 000	
Doarjja sámi vuodđoskuvla oahpponeavvuide	17 000 000	
Sámi filbmafoanda	5 000 000	
Sámi áviissat	5 000 000	
Bb lasáhus sámi ulbmiliidda	88 000 000	

Dás áigut mii vuoruhit barggu veahkaválldi vuostá lagaš oktavuodain, Divttasvuona ášši j.s. Sámedikki beales.

Mii leat fuolas sámi, oktasaš kulturárdna geažil. Mis leat museat main lea menddo heittot magariidna, mii ii leat heivehuvvon dáláš sealluhan ja konserverema gáibádusaide. Mis lea menddo unna sadi bidjat čájáhusaid, ja čájehit ovdan dan mii lea min álbmoga kulturárbi ja identitehta. Dan áigut mii nannet ángiruššama bokte museaid, arkiiva, magariinna ja dutkama ektui ja gaskkusteam ektui.

Guovlluin gos sámevuolta lea heittot ja sámit leat unnitlogus servodagas (gč. Váibmogiella).

Ođđa girjebussiid investeren. Ángiruššat lávdaduvvon fálddagain mii ii dušše olat mánáid ja nuoraid, muhto maidái rávis olbmuid ja vuorasolbmuid álbmoga gaskkas. Eanet rivttes namma “girjebussiide” lea kultur- ja girjebusse. Go mii nu nannosit háliidat loktet sámi girjjálašvuoda ja viidásetovddidit dan, de gáibida dat ruhtadeami. Lassin ferte sihkkarastit ruđaid buori girjjálašvuoda ovddideapmái boahpteáiggis.

Sámedikki dievasčoahkkinn

Mearkkašupmi 2 - NSR, áirras Runar Myrnes Balto

Sámediggi boahá nannosit čuovvut mielde ruhtadeame ja pláneprošeassa áššis Dáiddamusea Kárašjohki, mii lea juo 40 jage plánejuvvon sáme dáiddáriid beales. Sámediggi vuordá ahte dát prošeakta ollašuvva dál go Beaivváš Teater ja Sámi Juotkaskuvla Guovdageainnus lea Stáhta huksen listtu alde.